

VABAHARIDUSTÖÖ

II-III

SISU:

- K. Einbund: Mis andis meile II hariduskongress.
- E. Vender: Eesti II hariduskongress.
- K. Rutoff: Maa näitelavade korraldamisest.
- B. Linde: A. H. Tammsaare 50 a. sünnipäev.
- E. Kubjas: Öpiringid.
- K. Reinmann: Vabaharidustöö organisatsioonide ülesannetest.
- Y: Valguspildid õppevahendina.
- J. Ruus: Rahvaülikooli mõtte selgitamiseks.
- K. Reinmann: Jooni põhjamaade rahvaülikoolide tegevusest.
- A. Sibul: Raamatute laenutamisest aval. raamatukogudes. — Määrus raamukoguhoidjate kutseksamite sooritamise kohta.
- E. Kubjas: Lugemisringid lugemishimuliste omaabiorganisatsioonina.
- A-r. Tagavaraõpetajad ja nende ülesanded vabaharidustöös.

Veebruar

1 9 2 8

EESTI HARIDUSLIIDU AJAKIRI

Eesti Ühistegelise Liidu kirjastusel ilmunud raamatud:

Eeskuju-maalt. *K. Reinmann.* Lühike ülevaade Taani põllumajandusest, ühistegevusest ja rahvaülikoolidest, 55 pildiga. Hind 50 s.

Ühistegevus Eestis. *A. Kask.* Äratrükk koguteosest „Eesti“, 7 pildiga. Hind 40 snt.

Ühistegevus Eestis 1902—1927. Koguteos. Eesti ühistegevuse aren. 1902—1927 a. 136 pildiga. Hind Kr. 3.50.

Statistika korralduse üldjooned ühistegelistes asutustes. *G. Pullerits.* Hind 25 s.

Kindlustus-käsiraamat. *R. Karras.* Hind Kr. 2.25.

Masinatarvitajate-ühisused (käsiraamat). Op. agr. *B. Martin.* Masinatarvitajate-ühing korraldus ja arvepidamine. Hind Kr. 2.—.

Eesti ühistegev. album. Toim. *J. Mõttus.* Eesti ühistegevuse juubeli album, karrikatuuride ja piltidega. Hind 50 senti.

Õpetaja Annuk ja tema noored ühistegelased. *A. Tammann.* Hind 15 senti.

Juhtnööre ühiskaupluste tegelastele. Ainetel *A. Maurer.* Hind 15 senti.

Armastus ja ühistegevus. *A. Tammanni* tõlge. Lustmäng 1 vaat. 5 tegelasega. Hind koos mänguloaga Kr. 2.50 komplekt.

Meieri tütar. *J. F. Raviio* ain. *A. Tammann.* Lustmäng 1 vaat. 8 tegelasega. Hind koos mänguloaga Kr. 4.— komplekt.

Ühistegevusseadus. II trükk.

Juhatuskirjad piimaühingutele. III tr: Sisuks: piimaühingute korraldamise põhimõtted, piimatoojate, piimakoja, juhatus ja revisjonikomisj. kodukord, peakoosoleku kord ja meieri lepingu kava. Hind 25 snt.

Või väljatuleku väljaarvamise tabel. Hind 20 senti.

Tabelid või väljatuleku arvamiseks koorest. *J. Emblik.* Hind 40 senti.

Seadus väike-laenuasutustesse ja vastastikustesse krediitühisustesse puutuvate määruste muutmise kohta. Hind 15 senti.

Preemia tariif varanduste kindlustamiseks tuleõnnetuste vastu maal. Hind 15 senti, üle 20 eksemplaari à 12 snt.

Liida väljaandel ilmuvad järgmised ajakirjad:

Piltidega ja joonistustega kaunistatud rahvalik nädalaleht

„Ühistegelised uudised“

Maksab: 12 kuu peale Kr. 2.50, 6 kuu peale Kr. 1.30, 3 kuu peale Kr. —.70. Ühingud, kes lehte tellivad vähemalt 50 eks., saavad 10 prots. ja kes vähemalt 100 eks., saavad 20 prots. hinnaalandust.

Ühingute tegelaste praktiline nõuandja — kuukiri

„Ühistegevusleht“

Maksab 12 kuu peale 2 kr. 50 senti. Tellida saab lehti igast ühingust ja postiasutusest.

Elektri ja raadio tarbeasjade kauplus ja tööstus

Nunne tän. 12 «**ESTAR**» Nunne tän. 12

soovitab

Elektri alal:

Mootoreid, armatuure, igat seltsi traate, triikraudu ja valgustuse sisseseade materjale.

Elektri pirnid Philips-Osram j. t.

Raadio alal:

Raadio vastuvõtte aparate, igat seltsi raadio aparaatide osasi, antenni tarbeid. Raadio lampe ja detektor aparate. Suur väljavalik lampaparate.

Elektri jõu ja sisseseade tööd ja raadio aparaatide ülesseadmine ja remonteerimine tehakse hästi ja odavalt.

Raadio aparaadid 3 kroonist peale, kõrvakuulajad 4 kr.

Montööridele hinnaalandus.

Kaupade eest täielik vastutus.

Järelmaks võimaldatud.

VABAHARIDUSTÖÖ

Deebruar

II—III

1928

SISU: K. Einbund: Mis andis meile II hariduskongress. — E. Vender: Eesti II Hariduskongress. — K. Rutoff: Maa näitelavade korraldamisest. — B. Linde: A. H. Tammsaare 50 a. sünnipäev. — E. Kubjas: Opiringid. — K. Reinmann: Vabaharidustöö organiseerimise ülesannetest. — Y: Valguspildid õppevahendina. — J. Ruus: Rahvaülikooli mõtte selgitamiseks. — K. Reinmann: Jooni põhjamaade rahvaülikoolide tegevusest. — A. Sibul: Raamatute laenutamise aval. raamatukogudes. — Määrus raamatukoguhoidjate kutseeksami sooritamise kohta. — E. Kubjas: Lugemisringid lugemishimuliste omaabiorganisatsioonina. — A-r.: Tagavaaraõpetajad ja nende ülesanded vabaharidustöös.

Mis andis meile II hariduskongress.

K. Einbund.

Ta peeti Tallinnas 28 ja 29 dets. l. a. Lähema kirjelduse, otsused ning mõned sooviavaldused leiavad lugejad käesoleva „Vabaharidustöö“ veergudelt. Need oleksid käsitamiseks ja elluviimiseks Haridusliidule, ta liikmetele ja kõigile tegelastele vabaharidustöö alal. Neil ridadel käsitaksin lühidalt kolme üldlaadi kandvat küsimust, mis muidu jääksid vahest kongressi tulemustena eriti rõhutamata.

1. Kongress nimetas ennast II. hariduskongressiks. Seda tuleb nii mõista, et Eesti riigi päivil II. kongress. Juba enne suurt sõda peeti meil mitmed ülemaalsed suured haridustegelaste koosolekud konverentside, hariduspäevade j.n.e. nime all. Harutati ning otsustati Eesti kooli ja vabaharidustöö küsimusi. Nende tulemustena võib märkida muuseas Vene ajal Eesti emakeelse kooli suurt liikumist. Hariduslikud seltsid ja nende tegelaste ning Eesti kooliõpetajate ühised rohkearvulised kokkutulekud on meie uuema aja haridusloos arvamata tähtsusega ja sellepärast ei või neid hariduskongresside arvestamise reast kuidagi välja jätta. Teeksime seda, siis patustaksime ajaloo vastu. Veel rohkem, väljaspool kooli arendava hariduse püüete põhjalikkus ning hoogsus oli enne suurt ilmasõda hästi võimsam, kui meie riigi päivil. Rahvusliku jõu potents avaldus siis rahvaharidus püüetes. Riigi asutades pidid samad tegelased kõik iseseisva rahva avaldusvormid oma kanda võtma. Alles viimaseil aegul on vabaharidustöö ka vaimult ning tegevusvahendite poolest uuesti laienemas. Neil põhjusil peame tunnistama kõik eelmised haridus-

päevad, konverentsid j.n.e. meie hariduskongresside ajalukku. Vahest ainult vormilt võiks viimast kongressi pidada teiseks. Sisult on meie haridusliikumine juba vana liikumine.

2. Viimast kongressi iseloomustas püüe: Vabaharidustöö juhtida maale. See sihtjoon paistis kõigist kõnedest, paistis ka vastuvõetud otsustest. Linnad saavad juba enestega hakkama. Elanikud asuvad siin tihedalt, vaimutegelasi ning juhtivaid asutusi on siin palju, organiseerimine hästi hõlpsam. Iseasi on maal. Haridustöö organiseerimine tarvitab siin välist abi. Tõukama peab seda, siis alles liigub. Ka muud põhjused õigustavad ja kohustavad peatähelepanu pöörama maa valgustamise poole. Meie rahva heaoleku eest hoolitsejad on mures rahva valgustuse pärast linnadesse ja alevitesse. Linnadesse liikumist põhjustatakse eestkätt muidugi töövõimalusega, töö- ja elutingimustega maal. Kuid mõduandvad on ka elamise mõnused ning kultuuri võimalused. Jõuame meie maa kultuuriliselt kõrgemale tõsta, siis kujundab see juba maaelanikkudes, iseenesest eriti maa nooremates maa vaimulaadi, maa hingeelu. Maa elanikud idealiseerides maa olukorda seavad endid iseteadvalt linna vaimlise olukorra vastuollu ja kaotavad kord-korralt linna poole kalduvused. See ei sünni aasta kahe jooksul, vaid sünnib küll õige peatselt, kui haridustöö koolis ning väljaspool kooli on juhitud maa-kultuuri sihtjoontest. Armastus ja vaim on inimese tegudes otsustavateks teguriteks. Sihtub armastus ja vaim maa poole, järg-

nevad sellele ka igatühe üksiku teod. Üksikud tõmbavad teised järele, mis sünnitab hulgalise liikumise.

II hariduskongress rõhutab eriti maa-vaimu arendamise sihti. Kellest oleneb selle elluviimine, võtku kuulda.

3. Kas ainult riiklise toetusega, või ka omaabiga, omakorraldusega — see on kolmas küsimus, mis tähtis puudutada. Kongressil võeti küll otsus vastu, et toetussummad, mis riik oma eelarve või kapitaalide kaudu kulutab vabaharidustöö heaks, kuid sellega ei tahtnud kongress mitte öelda, nagu oleks vabaharidustöö arendatav ainsa- või peajasjalikult riigitoetusrahadega. Selles küsimuses läksid kongressi lõpu- pooltel vastikute sõnavahetajate arvamisest risti vastamisi. Ühed arvasid, et ainult riigi toetussummadega, teised, et ainult — omaabiga. Mulle näib, et üks ega teine seisukoht ei ole puhtal kujul vasta võetud. Peab riigivalitsus vabaharidustööd seevõrra tähtsaks — ja ta peab seda —, et selle heaks, seltskonna virgutamiseks toetussummasid

määrab, siis tuleb seda kõigiti heaks kiita, veel rohkem: seda peab õhutama. Kuid see ei tähenda mitte, et seltskond või tegelased õigustatud oleksid vabaharidustööd rahva seas soiku jätma, kui riigivalitsusel võimalused puuduvad seda oma summadega edasi viia. Seltskond ja tegelased peavad ka viimasel korral vabaharidustööd võimalikult täie intensiivsusega, niipalju kui jõudu jätkub, arendama.

Vabaharidustöö on peamiselt seltskonna omaabitöö. Ta nõuab organisatsiooni, nõuab tegelaste karastatud jõudu. Võtab riik selle peajasjalikult oma ülesandeks, siis, ma kardan, kaob seltskonna organisatsioon, jõud lõdvenevad, muutuvad hooletuks. Vabaharidustöö on aga kõva, kui on seltskond kõva.

Seepärast: ärgem lootkem ainuüksi riigi peale, vaid lootkem ka eneste peale! Nii jõuame vahest küll tagajärjes aeglasemalt edasi, kuid kindlustame enestele seda põhjalikuma arengu.

Eesti II Hariduskongress.

E. Vender.

Eesti Haridusliidu poolt kokkukutsutud hariduskongress peeti ära 28. ja 29. dets. l. a. Tallinna poeglaste gümnaasiumi võimlas Suur Kloostri tän. 7. Kongress pidi algama kell 11 päeval, kuid rongide erakordse hiljaks jäämise tagajärjel saab kongressiga algada alles kell $\frac{1}{2}$ 1.

Avamise ajaks on kohal üle sajaviekekümne kongressi saadiku, kelle keskel ei puudu esindajad ka kõige kaugematest maanurkadest.

AVAMINE

Kongressi avamise ajaks jõuab kohale riigivanem J. Tõnisson, keda püstitõusmisega austatakse. Kohe peale riigivanema kohale jõudmist asub kõnetooli Haridusliidu abiesimees riigikogu esimees K. Einbund, kes kongressi avades ütleb, et aastaid on mööda läinud esimesest hariduskongressist ja vahel ajal on nii mõndagi muutunud ka meie hariduse korralduses. Sellepärast pidas Haridusliidu juhatus tarvilikuks kokkukutsuda II hariduskongressi — vabaharidustöö parlamenti, et

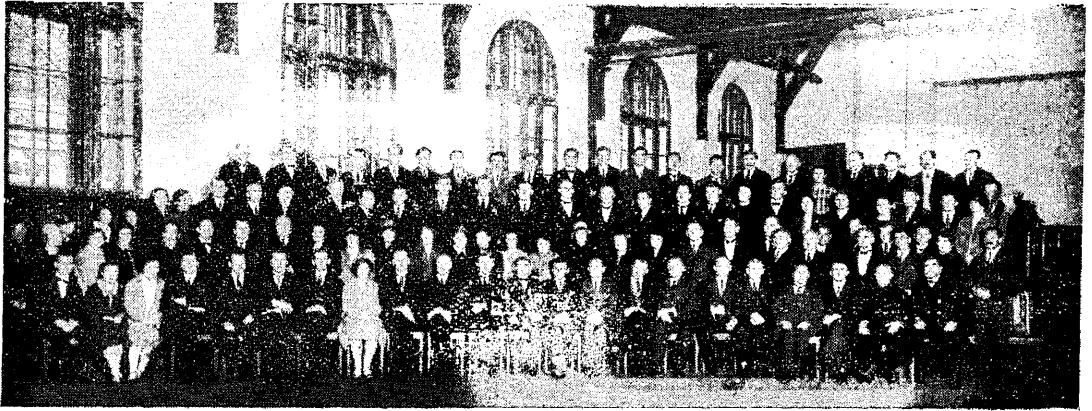
üllesseada sihte ja vastu võtta juhtnõore haridustöö korralduseks.

Tervitab riigivanemat J. Tõnissoni, haridusministrit dr. Mõttust, kõiki kongressi saadikuid ja auvõõraid. Selle järele avab kongressi ja annab sõna riigivanemale.

RIIGIVANEMA TERVITUS.

Riigivanem asub kõnetooli kongressi liigete kaua kestvate tervituste saatel. Tervitab kongressi Vabariigi Valitsuse nimel soovides jõudu tööks kõikidele, kes on kokku tulnud harutama vabaharidustöö küsimusi. Vabaharidustöö ei seisa üksiku kihi ega üksikute isikute, vaid kogu riigi ja rahva teenistuses, et kindlustada meie rahva tulevikku ja riiklisi aluseid. See kohustab kõiki haridustegelasi pakkuma oma võimistest kõige paremat, sest vabaharidustöö väärib seda. Juba siis, kui olime veel võõra võimu all, oli haridustung see mis elustavamalt õhku otsides visalt kõrgemale tungis. Nüüd, kus on teoks saanud oma riikluse mõte, peab vabaharidustöö

Eesti II hariduskongressist osavõtjad (pildil puudub osa saadikuid).

eriti sooja poolehoidu leidma nii linnades kui maal. Minevik näitab, et töotegijaid ootab võit, kui nad täie andumusega töösse süvenevad.

HARIDUSMINISTRI TERVITUS

Järgmisena tervitab kongressi haridusminister dr. Mõttus, kes soovib, et kongress tuld ja jõudu annaks vabaharidustöök. Rõhutab rahva haridusliku tasapinna tõstmise tähtsust, sest meie tahame kultuuri rahvaste peres sellele tasapinnale tõusta, kus mitte ainult meie teistelt näeme ja õpime, vaid ka teised meilt midagi kultuuriväärtuslist näha ja õppida võiks. On tarvilik ja tervitan Riigi— ja omavalitsuste asutuste ja hariduslike organisatsioonide koostööd, sest selle kaudu saame ligi tõmmata suuri rahvahulke. Ühtlasi märgib haridusminister heameelega Haridusliidu tööd vabaharidustöö alal.

ORGANISATSIOONIDE ESINDAJATE TERVITUSED.

Peale Riigivanema ja haridusministri ütlesid kongressile tervitusi: Õpetajate Liidu poolt, liidu esimees E. Martinson; Nais-organisatsioonide Liidu poolt, juhataja pr. Reisik; Naiste Karskusliidu poolt pr. Einbund; E. Karskusliidu nimel V. Ernits ja Ü.E.N.Ü Keskjuhatuse nimel A. Meikop.

KONGRESSI JUHATUS.

Kongressi juhatajaks valitakse K. Einbund, pr. Peterson ja E. Martinson. Peasekretäriks E. Vender ja sekretärideks J. Elango, G. Puu, K. Saar, T. Keskküla, J. Kruus ja prl. A. Frei.

KONGRESSI KODUKORD.

Selle järele võetakse vastu kongressi kodukord, mis ette näeb aja jaotuse referaatide ettekandmiseks ja läbirääkimisteks.

1. Referaatide ettekandmiseks on iga referaadi jaoks aega kuni 30 minutit;
2. aruannete ettekandmiseks kohalikkude organisatsioonide tegevusest kuni 5 minutit, missugust aega kongress soovi ja tarbekorral kuni 10 minutiks võib pikendada.
3. Läbi-rääkimisteks referaatide puhul antakse sõna esimene kord kuni 10 minutiks ja järgnevatel kordadel sama referaadi puhul kuni 3 minutiks.
4. Käesolev kodukord ei piira kongressi kõnelejate nimekirja kinnipanemast ja kõneaja suuremat piiramist.

KONGRESSI PÄEVAKORD

võetakse vastu Haridusliidu juhatus poolt esitatud kujul:

28 detsembril

Kongressi avamine Haridusl. esimehe poolt
Kongressi juhatus ja komisjonide valimine
Kongressi kodukorra vastuvõtmine.
„Vabaharidustöö sihid ja teed“

J. Tõnisson.

„Kultuurilise liikumise juhtimine maale“

K. Einbund ja dr. med. J. Vilms

„Naiste erilised ülesanded vabaharidustöös“

pr. Kotkas

Ülevaade vabaharidustöö praegusest seisukorrast:

- a) Eesti Haridusliidu tegevus . . . E. Vender
- b) Haridusliste organisatsioonide tegevus . . . E. Vender
- c) Haridustöö piirimail . . . S. Sommer ja V. Ernits
- d) Aruanded kohtadelt
- e) Haridusliste organisatsioonide võrk ja koostöö . . . . . H. Summer

29. detsembril

Algus kell 10 hommikul.

„Raamatukogud“ . . . . . A. Sibul
„Öpiringid“ . . . . . E. Kubjas ja E. Vender
„Rahvaülikoolid“ . . . . . J. Ruus ja K. Reinmann
„Lavakunst ja pidude korraldus“ H. Kompus
ja K. Rutoff
Laul ja muusika haridusliste seltside töökavas
E. Rosenberg
„Haridusliste organisatsioonide majanduslise
külje kindlustamine“ . . . . . A. Schulbach ja
H. Gott

Resolutsioonide vastuvõtmine.

Järgneb J. Tõnissoni kõne

VABAHARIDUSTÖÖ SIHID JA TEED.

Vabaharidustöö sihtidest ja teedest kõneledes tuleb kõigepealt rahva kultuuri süvenemist silmas pidada. Selles mõttes peab kõigepealt iseennast täiendama, oma kohuseid ja ülesandeid tundma. Tuleb iseendid arendada.

Kultuuri tuleb linna keskohtadelt maale viia, alles jättes kõike seda maal, mis seal seni head olnud. Maalt on palju inimesi linnadesse valgunud, nagu seda tõendavad andmed Saksamaalt ja mujalt. Põhjus ei seisa siin aga ainult majanduslikes tingimustes, vaid rahva linnadesse valgumiseks on põhjustanud ka kultuurilised huvid — hariduse nälg. Sellelt seisukohalt on meiegi vabaharidustööl teha kõik, mis võimalik, et elu maal kultuurilisemaks muutuks.

Selle sihi saavutamiseks tuleb eestkätt rahva sekka teadust kanda. Endise võõrakeelse kooli juures on meie vanema põlve hariduse alal kahtlemata paljugi kätte saamata jäänud. Noorem põlv saab koolihariduse emakeeles, kuid sellegi peale vaatamata jääb meile vabaharidustööks paljugi veel teha. Inimest tuleb viia teaduseallikatele lähemale. Mitmel pool välismaal antakse kursuste ja loengute juures otsekohe ka vastav kirjandus, mis võimaldab käsitatud ainetesse sügavamale tungida. Ameerikas on raamatukogude juures õppemuuseumid ja saalid loenguteks. On käsikäes õpetamine kirjanduse ja näitusega korraldatud. Meil tuleks Rootsi eeskujul korraldada teatud kesk-kohas, näit. haridusliidu juures kindel korraldus kõnepidamiste suhtes, kust kõnelejad kõigi võimalikkude vahendite varustamisel maale seltsidesse kõnelema saadetaks.

Vabaharidustöö peab inimestes enesetunnet, kodaniku kohustust ja kultuurilistest huvidest arusaamist süvendama

ja arendama. See avab võimaluse ettevalmistatud pinnal kutselise hariduse ülesehitamiseks. Suured hulgad peavad vabaharidustööle kaasa tõmbama. Tuleb vastastikust koostööd arendada kõigil kultuurelu aladel, ka laulus ja näitemängus, võimaldades tarbekorral asja teostamiseks ka ainelise toetuse andmist.

Kõne lõpul rõhutas riigivanem et hariduse esile kutsub suuremaid lahkuminekuid, kui poliitilised vaated ja isegi tõuomadused, selle pärast peab meie püüe olema vabaharidustöö kaudu kultuurilist tasapinda nii maal kui linnas võimalikult kõrgele tõsta.

Riigivanema kõne võeti vastu elavate kiiduavaldustega.

Kuna lähirääkimisi otsustatakse pidada koos kolme esimese põhimõttelise referaadi järele, siis järgnevad riigikogu esimehe K. Einbundi ja dr. med. J. Vilmsi kõned.

KULTUURILISE LIIKUMISE JUHTIMISEST MAALE.

Esimesena kõneleb dr. med. J. Vilms, rõhutades selle probleemi suurt tähtsust. Referaat annab ülevaate meie sotsiaaloolest, seltskondlike kihtide erinevusest ja arvust, mille järele jõuab otsusele, et maal praegu vahest ehk vähem füüsilist tööd tehakse, kui seda tehti varem. Senine maa kultuur kannab vanade talunikkude peremeeste ilmet. Uued peremehed — asunikud — ei ole maa kultuuri tõstmiseks kuigi palju suutnud ära teha, mis on seletatav sellega, et nende keskel on suur protsent endisi mõisa moonakaid ja teisi füüsilise töö tegijaid. On selge, et tuleb tõsta kultuurilist tasapinda maal, eriti tuleks silmas pidada eri hariduse korraldust nõnda, et inimesed oskaksid oma töösse rohkem mahutada kultuuri, mille tagajärg oleks, et sel kombel valmistatud saadused suuremat väärtust kujundavad ja võimaldavad nende valmistajatele ka paremat äraelamist. Seda teha on võimalik just vabaharidustöö kaudu.

Peale selle on tarvis rõhku panna maa-olude parandamise, maaküsimuse lahendamise eluasemeteks andmise jne. kaudu, mis alal meil seni veel vähe tehtud.

Kultuurilise liikumise juhtimiseks maale tuleks:

1) Kõikide maa seltskondlike kihtide huvide kohaselt igasugu üld-, iseäranis aga erihariduslikke kursusi loenguid j.n.e. korraldada või nendele kaasaadata.

2) On tarviline kiires korras elulisemate sotsiaalsete probleemide lahendamine mis maa kõikide, iseäranis kultuuris mahajäänud

kihtide majanduslikku ja seltskondlikku olemasolu kindlustaks. Vastavate reformide läbiviimiseks peaks haridusliidu juhatus jõudumööda asja algatama ja õhutama, jäädes sealjuures erapooletule pinnale.

3) Kuna riigi üheks kohuseks ja ülesandeks on hariduse levitamine kogu rahvas, iseäranis aga tema kultuuriliselt mahajäänud kihtides, siis peab riik senise mitte nime-tamisväärtki toetuse asemel vabaharidustöök edaspidi mitukümmend korda suuremal määral

kui ka praktilisi ettepanekuid kultuurilise liikumise juhtimiseks maale (ettepanekud on vastu võetud kongressi otsustena ja ära toodud resolutsioonides).

Kõneleja konstateerib, et meie kultuuriline tasapind maal küll tõusnud on, kuid see on majanduse alal suurem olnud kui vaimlisel alal. Seda tuleks seletada vististi ka sellega, et haridustegelaste seas tundub loidust. Maa vaimuelu keskkohad on nagu soiku jäänud. Meie püüd peab olema üles-

JÜRI ANNUSSON

Eesti Haridusliidu esimees — Liidu asutamisest 1 nov. 1924 kuni 29 dets. 1925 a. Lahkus Liidu esimehe kohalt asudes Eesti konsuliks Ameerikasse.

abi andma, mis iseäranis täiskasvanud maaelanikkude haridusolude tõstmiseks kulutatagu.

4) Vabaharidustööd tuleb juhtida võimalikult ühest keskkohast ja kindlate kavade järele, milleks isegi haridusministeerium end vastavalt ümberkorraldama peaks.

RIIGIKOGU ESIMEHE K. EINBUNDI ETTEPANEKUD.

Teisena kõneleb samale teemile riigikogu esimees K. Einbund. Esitades rea põhimõttelisi

kutsuda kõiki tegelasi maal vaimukultuuri alale. Ilma energilise kaastegevuseta ei ole vaimukultuuri edasiviimine mõeldav. Peaks seatama hüüdsõnaks, et vaimuelu tuleb linna müüride vahelt välja viia maale laiematesse kihtidesse. Esimestel iseseisvuse aastatel on meil nagu püüd olnud tõsta linna kultuuri. Nüüd peame selle kultuuri ümbertöötatult viima maale. Meie vaimutöö sihiks ei pea mitte olema ainult teadmisi pakkuda, vaid ka arendada ilmavaatelist kasvatust. Meie riigi ja rahva kultuuriline heaolek nõuab, et maa-

elu ja ümbrus peab kiirelt kõrgele järjele tõusma. Meie peame oma rahva juhtima rahvuslikule tervikule, nõnda et meie rahvas tõesti ennast tunneks ühise rahvana. Rahvahariduse ja kultuuritöö peab olema kitiks, mis poliitilises võitluses vaenujalale viinud üksikud rahvaosad ühendab rahvuslikuks tervikuks. Vabaharidustöö peab puhas olema klassivaenust. Ka tuleb hoolitseda selle eest, et haridustöö summad rohkem maale juhitaks. Järgneb pr. A. Krims—Kotkase kõne.

NAISTE ERILISED ÜLESANDED VABA HARIDUSTÖÖS.

Vabaharidustööd tuleb naiste seas korraldada nii, et see vastaks naise eriomandustele, huvidele ja pärasitisele tegevusele. Selles mõttes tuleb rõhku panna emakohustuste, majapidamise oskusele, tervishoiu (eriti emade ja laste tervishoiu), sotsiaalse hoolekande, naiskäsitöö ja üldharidusliku tasapinna tõstmise küsimuste peale. On tarvis, et naised vabaharidustöö organiseerimisest aktiivselt osa võtaks ja neis enda organiseerimise vajadusest arusaamine tekiks. Tarvis on ka naiste kohast kirjandust soetada ja huvi äratada naises naisajakirjade vastu.*

Selle järele tehakse lõuna vaheaeg.

Läbirääkimised.

Pärast lõuna vaheaega jätkatakse läbirääkimist enne-hommikupool — peetud referaatide üle.

Hra. Viilup küsib missugune on meie omapärane kultuur. Kõneleb naiste ülikoolis õppimise vastu, pooldades seda ainult sel juhtumisel, kui see sünnib teenistuse saamise eesmärgiga.

Hra Kana juhib tähelepanu kursuste ja loengute puhul osavõtjate aktiivsele kaasa-tõmbamise vajadusele.

Kubjas. Meie koolimajad maal peaksid täitma ka rahvamajade ülesandeid, mida nad juba praegu osalt täidavad. Uute majade ehitamise juures tuleks seda silmas pidada, et nad saaksid nii ehitatud, mis võimaldaks seltside tegevuse neis samades ruumides.

Reinmann. Meil on ülesseatud suured sihid, mille juure peaksime välja jõudma, kuid puuduvad puht praktilised oskused. Lubab kahe käega alla kirjutada K. Einbundi nõudele, et meie kultuurielus solidariteedi tunnet tuleks kasvatada. Praegu tehtakse mõnelt poolt just vastupidises suunas tööd, kusjuu-

* Võimaluse korral ilmub pr. Krims-Kotkase kõne tõrvana „Vabaharidustöö“ järgmises numbris.

res isegi **sigu ja lehma arvestatakse parteilise kuuluvuse järele**. Sarnane kitsarinnaline parteilikkus lõhub meie ühistööd ja majanduslist elu ja uuristab meie riiklise ühistunde aluseid.

Puu. On olemas inimesi, kes ainult ideid inimkonda paiskavad ja teisi, kes neid kultuuritöösse rakendavad. Sellepärast tuleb ka kõnedele oma jagu tähtsust anda.

Rosenberg. Peamiseks ülesandeks on vabaharidustööl inimese hinge ja vaimu kasvatamine. On tunne, nagu poleks meie hariduse alal nii palju edasi jõudnud, kui teistel aladel. Igal sammul näeme suurt ulakust nii linnas kui maal. Siin on räägitud vanadest abinõudest hariduse alal; kuid on ees sarnaseid raskusi, millest kuidagi üle ei saa. — Ei ole tehtud midagi, et külanoori joomakohtadest ja mülgastest eemale hoida. On vaja kaaluda **alaealiste kohtude sisseseadmist**, samuti ära keelata alaealistel kontroleerimata kinoetendustel käimine.

Meikop. Mulle ei meeldi sõna „vabaharidus“; see on liig kitsas, mulle meeldiks parem „kultuuritöö“. Peaks rohkem tähelepanu pöörama sisemisele kasvatussele. Meie inimesed on liig orjameelsed, puuduvad iseseisvad karakterid. Ei tohi vabaharidustöös liig palju kopeerida. Sarnase kopeerimise all kannatab ka meie esimene rahvaülikool. Mul on heameel, et ometi kord on avalikult kõneldud maa orientatsioonist. Meil on valitsemas linnakultuur ja tantsutõbi. Kultuurkapital kulutatakse linnades, kultuurkapitali stipendiaadid õpivad kodumaad tundma Nõmme kõrtsides. Otsustatakse läbirääkimised katkestada ja asuda referaatide kuulamisele.

E. Vender kannab ette ülevaate

HARIDUSLIIDU JA HARIDUSLISTE ORGANISATSIOONIDE TEGEVUSEST.

Haridusliit sai oma alguse 1. hariduskongressist, mida täpselt 4 aasta eest peeti. Liidu ümber on koondunud ligi 300 mitmesugust organisatsiooni, nende seas mõned üleriiklised erisihilised keskliidud. Liit on jatkanud Tallinna rahvaülikooli seltsi haridusbüroolt päritud loengute ja kursuste korraldamist. Vabaharidustöö alal on liit korraldanud maakondlisi haridusnädalaid, samuti kirjanduse nädala möödunud kevadel. Üldiselt on püütud seltsidele kaasa aidata nende kultuurilistes algatustes. On asutatud valguspiltide keskladu. Vabaharidustöö seisukord on viimasel ajal tublisti paranenud. Praegu on

Eestis üle 1200 hariduslise seltsi, mille tegevus peamiselt kursuste ja loengute

korraldamine ja mille peale haridusliidu liikmed üle 4. miljoni kulutanud. Kõigist seltsidest on 75 protsendil laulukoorid ja näiteseltskonnad.

Aruanded kohtadelt.

A. Veidermann. Olen vanamees. Hariduse maale juhtimine on raske; kes veeretab kivi eest ära. **Maal pole kohta, kus koosolekuid pidada. Vallamajas ei ole ruumi, koolimajas ei saa, kirikus ei sobi. Seltsimaja pole.**

kohad on veneajast, peaaesjalikult vene külades.

Viimasel ajal on Naisorganisatsioonide Liidu poolt sisseseatud tervishoidlised nõuande punktid.

Koole oli vene ajal väga vähe, sellepärast ka kirjaoskajate % väike. Eesti valitsus lõi koolivõrgu, kuid puudub mööbel ja ruumid. Tihti kirjutati pikali põrandal. Sellepärast on tulnud isegi koole sulgeda. Vanemate inimeste jaoks on korraldatud pühapäeva koolid. Need andsid häid tagajärgi. Mõni õppis nii palju keelt kätte, et võis politseisse teenistusse astuda. Pühapäeva koolide juures

JAAK TÕNISSON

Eesti Haridusliidu esimene 25 juunist kuni 9 jaanuarini 1928 a. Lahkus Liidu juhatusest Riigivanemaks valimise tõttu.

Järgneb *Samuel Sommer'i* ülevaade
„VABAHARIDUSETÖÖST PIIRIMAIL“.

Piirimaa elanikud on kultuuriliselt rohkem maha jäänud ja venestuse mõju on seal väga suur. Majanduslise seisukorra parandamiseks on viimastel aastatel loodud ühistegeliste organisatsioonide võrk, kuhu kuuluvad ühistegelised rahaasutused ja meiereid.

Raskuseks on hingemaa süsteem, mis inimesed viletsusse asetab. Halvad on terviselised olud. Arstide ja ämmaemandate asu-

õpiti näitemänge ja korraldati pidusidki. Ka töötasid koolide juures raamatukogud ja lugemislauad. Ajalehetoimetused saatsid tasuta eksemplare.

Töö kestis edukalt kuni 1925. a. sügiseni, siis tuli langus. 1926. a. sügisel ei olnud ühtegi kooli. Kuid käesoleva aasta sügisel algas organiseerimine uuesti.

Setu küla ei paku kooli lõpetajatele midagi head. Sellepärast on koolilõpetajaid hakatud koondama koolide ümber. Kahjuks ei saa kustki kirjandust. Ainult põllutööministe-

rium on vähesel määral annud. On katsutud ka hariduse seltse asutada, neid on juba 13-14 Petserimaal. Pasunakoore on 3; väiksemate seltside juures on keelpillide orkestrid asutatud. Haridusseltside juures on ka spordiosakondi asutatud.

Nagu öeldud on **venestamine tugevaid juuri ajanud** ja nüüd tuleb äratada rahvuslikku enesetunnet. Selleks on korraldatud laulupidusid, mis leidsid nii suurt poolehoidu, et setud ühtelugu päriivad, kunas tuleb järgmine laulupidu.

Kirikul on Petserimaal suur mõju. Setud on usklikud. Halb on aga see, et Petserimaal on ainult üks rahvuslik kogudus. Teised on segakogudused ja paljudes neist on ametis umbkeelsed preestrid. See on paha, mida kõrvaldada tuleb, sest nii kaua kui setudele jumalateenistust peetakse Vene keeles, jääb Petserimaal maksma Vene orientatsioon!

Villem Ernits kannab ette resolutsioonid piirimaade haridustöö kohta, kusjuures satub vaidlusse hra Usaiga.

Harju-Jaani teaterkunsti kursus.
11—23 jaan. 1928.

Hra Ernitsi kõne järele lõpetati kongressi esimese päeva töö kell $1\frac{1}{2}$ 8

Kongressi II päev.

Esimesena refereerib *A. Sibul* teemile

„RAAMATUKOGUD“.

Referent annab ülevaate avalikkudest raamatukogudest. Raamatukogude arv on tunduvalt kasvanud. Nii oli 1920. a. 268 raamatukogu, 1925. a. aga juba 598 ja 1926. a. — 788 ühes haruraamatukogudega.

On valdasid, kus raamatukogusid pole, nii ei ole veel täitmist leidnud avalikkude raamatukogude seadus. Kes peab raamatukogusid üleval? Linnades on 10 omavalitsuse

ja 16 seltside raamatukogu, maal 119 omavalitsuse ja 435 seltside.

Peab eelistama omavalitsuste raamatukogusid, sest need võivad paremini tegutseda — saavad rohkem raha, kuna seltside peale selles sihis mõju ei saa avaldada. Puuduvad andmed selle kohta, kui palju meil üle riigi kogudes raamatuid on ja kui palju neid loetakse. On andmed üksikute maakondade kohta, mis näitavad, et ikkagi raamatuid armetult vähe on. Näiteks on Läänemaal 36 avalikku raamatukogu, milles keskmiselt ainult 300—4000 köidet. Leidub seal isegi raamatukogusid, milles ainult 52 köidet.

Raamatukogudes on **valik halb ja kogude täiendamine juhuslik.**

Raamatukogude hoidjate kutseline ettevalmistus on nõrk: tarvilik on, et hoidjad annaks vastavaid kutseeksameid, kursused ei anna soovitud tagajärgi. Raamatukogude ainealine seisukord on nõrk; on valdasid, kes ei anna selleks pennigi raha.

Raamatukogundust juhtigu eridirektor.

Raamatukogu juhatajate kohtadele tuleb ainult kutseharidusega isikuid määrata. Palk olgu vastav õpetajate palgamääradele, töötundide arvu aluseks võttes. Raamatukogunduse juhtimine tuleks anda haridusministrile alluva eridirektori kätte, kel 2 abi-instruktorit oleks. Kirjanduse soetamiseks peaks omavalitsused 2 mk. asemel 5 mk. iga kogukonnas asuva elaniku kohta raamatukogudele andma.

Sellele järgneb *E. Kubjase* referaat õpiringidest. (*E. Kubjase* kirjutus lhk. 59)

Teisena refereerib sama küsimuse üle *E. Vender*, peatudes peaausjalikult õpiringide organiseerimise küsimuse juures. Referent soovitab:

1. Õpiringide organiseerimisele, kui vabaharidustöö vahendina kõige otstarbekohasema ja sealjuures majandusliselt kõige kättesaadava abinõu peale rohkem tähelepanu juhtida.

2. Õpiringide organiseerida olemasolevate seltside juure kodukorra alusel töötavate osakondadena, sest seltsidel on raamatukogud, mis eriti tähtsad õpiringi tööks, samuti on seal ruumide küsimuse lahendamine palju kergem, kui iseseisva organisatsiooni tegutsemise puhul.

Läbirääkimised.

Peale *E. Kubjase* ja *E. Venderi* referaadi algavad läbirääkimised kõikide täna kuulnud ettekannete kohta.

Uiga leiab, et Tartumaal olevat pilt-rahva-raamatukogude seisukorra suhtes kogu teistsugune, kui A. Sibul kuulajatele silme ette seadnud. Seltside raamatukogud olevat hulga elujõulisemad kui omavalitsuste omad. Mis puutub raamatukoguhoidjate kutseksa-

raamatukogunduses ennast eriti täiendanud ja kelle ülesandeks olevat Tartumaa raamatukogude instrueerimine ja revideerimine.

Sibul leiab, et omavalitsuse raamatukogu kasuks rääkivat asjaolu, et omavalitsus püsivam olevat seltsist.

KARL EINBUND

Eesti Haridusliidu praegune esimees 9 jaan. s. a. saadik.

misses, siis arvab kõneleja, et seda ainult sel juhul nõuda võiks, kui talle ka kindel palk garanteeritud. Kuni aga seda teha ei suudeta, jääb ka eksami nõue paljaks teooriaks. Lõpul leiab, et raamatukogunduse direktori ja nende abide instituudid raamatukogunduse asjaajamise korra liig kantseleilikuks tegevat. Revidente ei olevat tarvis. Koolinõunikud ja tagavaraõpetajad saada sellega isegi valmis. Tartu maakoolivalitsuses olevat kaks õpetajat, kes

Venderi arvates on A. Sibul liig kaugel läinud, kui raamatukogu juhatajatele palka nõuab, kuna, näiteks, näitejuht ja laulukoori juht rahapuudusel tasuta peavad töötama.

Veidermann näeks hea meelega, et igas peres väike raamatukogu oleks.

Kubjas ei pea otstarbekohaseks seda, et raamatukogude kontrolli haridusministeerium toetab, see peaks haridusliidule kuuluma. Ses mõttes olevat ka tarviline raamatukogude

seaduse muutmine. Teiseks soovitab kõneleja raamatute nimestikke soovitavuse järjekorras kokku seada, mis raamatukogu juhatajaile kergenduseks kirjanduse valikul.

Meos peab rahvaraamatukogu rahva kooliks, millepärast seal ka valitud kirjandus olgu ja mitte kõik ilmunud raamatud. Eitavaid elukülgi käsitav kirjandus ei tohiks raamatukogukooli mitte sattuda.

Viilup toetab raamatute valiku vajadust.

Schönberg tähendab, et raamatukogude täiendamine kandvat juhuslikku ilmet. Ka haridusliidul puuduvat kindel plaan raamatute soovitamise kohta. Omal ajal pidanud Eesti Kirjanduse Selts moodustama komisjoni, mis oleks soovitanud kirjandust. Kuid selts leidnud, et sarnane komisjon ei olevat küllalt erapooletu, kuna Kirjanduse Selts ka samal ajal kirjastaja on, ning teinud omalt poolt ettepaneku moodustada seda haridusministeeriumi juure. Komisjoni otsused trükkis „Eesti Kirjandus“ ära. Omal ajal olevat „Külva“ neid avaldanud, kuid see enam ei ilmu. Hr. Meosel olevat õigus olnud, kui tähendas, et osa raamatuid pidavat raamatukogust välja jääma. Viimasel ajal ilmuvat väga palju raamatuid, mille tegelased enesetapmiselega elu lõpetavat. See otse sugereerivat järeleaimamisele. Kõneleja sattub ekstaasi ning tähendab paatosega: „Kui kusagilgi on mülgas, siis pole kõigil seda vaja teada!“ Edasi leiab kõneleja, et praegune raamat väga raskesti loetav olevat, puuduvat rahvakirjandus. Sellepärast olevat arusaadav, kui Saali „Leilit“ ja „Saarepiigat“, mis uuesti trükkis väljaantud, otse neelatavat.

Vender vastab eelkõnelejale, et haridusliit polevat aja- ja rahapuudusel raamatukogunduse asja üldse korraldada saanud.

Kubjas seletab, et „Külva“ pole suutnud kõikide raamatute kohta retsensioone välja anda, kuna enne seisma jäänud.

Anso toonitab, et raamatukoguhoidja ametit ei võida teha elukutseliseks. Sellepärast ei saavat nõuda neilt ka kutseeksame. Vaidleb vastu raamatukogude haridusliidu valve alla andmise nõudele. Raamatukogu olevat ikkagi avalik asutus.

Reinmanni ettepanekul pannakse kõnelejate nimekiri kinni ning igale nimekirjaseisjale antakse eneseväljenduseks 3 minutit aega.

Veidermann tähendab, et maitse olevat mitmekesine, millepärast raamatukogudesse kõik kirjandus muretseda tulevat, kuid raamatute väljaandmise kontroll olevat tarvilik.

Luur peab soovitavaks, et kontrolli raamatukogude üle eriametnikud teostaksid. Koolinõunikudel olevat oma elukutse kõrval

seks vähe aega. Mis raamatute valikusse puutub, siis leiab kõneleja, et raamatukogude juures nõukogud või komisjonid tarvilikud olevat, kes kindlaks määraks, missuguseid raamatuid tellida.

A. Sibula ettepaneku vastu vaidleb kateooriliselt, kes soovitas, et omavalitsuse maksu raamatukogude heaks tulevat hingelt 3—5 senti peale tõsta.

Kutsar leiab, et 5 senti hingelt olevat vähe. On tarvis 10. peale tõsta.

Uustalu nõuab raamatute liigitamist, missuguseid võiks murdelisele noorsoole välja anda. *E. Kubjase* poolt soovitatud normaal nimekirju peab liiga teaduslikuks. Raamatukoguhoidja pidavat ise valida oskama.

Anso õiendab kellegi etteheite peale, et ministeeriumil ei olevat tagavara kapitali, mida ta raamatukogudele mitte välja annud ei ole.

Hammer on arvamisel, et raamatukogusse kõik kõlbab, mis on ilmunud. Seda tingivat meie põhiseadus, kus ettenähtud sõnavabadus. Tasu raamatukoguhoidjaile tulevat maksta raamatukogu suuruse järele. Lõpuks väidab, et omavalitsused ei hoolivat raamatukogudest, kuna hariduslised organisatsioonid nende eest palju enam muret kandvat.

Sibul tähendab lõpusõnas, et soovitute raamatute nimestikul väga vähene väärtus olevat, kuna uue kirjanduse juuretulekul nad väga ruttu vananevat. Raamatute valik olevat tarvilik. Raamatukogu pidavat kasvatama inimest paremuse poole. Anda tulevat lugejaile ainult seda, mis küps ja väärtuslik. Raamatukoguhoidja palga- ja kutse-kõne olevat siiski paratamatu. Küsimus seista ainult ses, kunas seda teostada suudetakse.

Õpiringide asjus oli sõnavõtmist vähe.

Ernits soovitab ainult õpiringidele Inglismaa eeskujul pildikogusid ja kunstimappe ning *Dr. Andova* teeb reklaami uuesti arutavale populaar-teaduslikule ajakirjale.

Selle järele otsustati enne lõunat ära kuulata kõik ülejäänud referaadid ning pärast lõunat alustada läbirääkimisi ning resolutsioonide vastuvõtmist (K. Einbundi ettepanek).

Selle järele esineb pikema referaadiga

„RAHVAÜLIKOOUIDEST“

J. Ruus. „17 aastat tagasi tekkis meil rahvaülikoolide liikumine. Juba siis kirjutas *J. Tõnisson* pikemalt Daani rahvaülikoolidest ja soovitas seda ka meile. 1925. a. asutataksegi Kunda Virumaa rahvaülikool. Õnnetuseks läheb tema tegevus alla mäge, mida näitab selgesti õpilaste arvu vähenemine. 1-sel aastal oli õpilasi 70, teisel — 30—40 ja kolmandamal — ainult 18.

Kriisi põhjustena võiks nimetada esmalt rida põllumeestele majandusliselt raskeid aastaid, siis sekeldusi, mis ühenduses seltsi poolt õpetajate ja juhataja valimistega ning asjaolu, et meie maa haritlased ei saa rahvaülikooli tähtsusest aru ja ei ole küllalt tuttav.

Nõutakse alatasa, et missuguseid õigusi kool lõpetajaile annab. Rahvaülikool tahab aga eestkätt *inimesi* kasvatada.

75% algkooli lõpetajaist jäävadki algkooli haridusega. Rahvaülikool võtab algkooli lõpetaja ja viib selle koju tagasi ning näitab talle ülesande kätte, et ei tarvitse tal linna ega isegi väljamaale minna omale õnne ja tööd otsima.

Mitmesuguste õpetavate ainete keskelt käib punase niidina läbi — koduse elu kõrgele tõstmine. Rahvaülikool on Pestalozzi mõtete kohaselt perekonna struktuuriga. Rahvaülikool peab rahva poolehoiu võitma. Seks peab ta jääma vabaks nii õpekava kui ka hinnangute suhtes. Ka õpetaja ei tohi olla ametlik kasvataja, vaid kasvataja perekonnas.

Praegune kriisi ajajärk ei tohiks meid hirmutada. Daani rahvaülikoolide ajalugu näitab, et Grundtwigi õpetus siiski võidule pääsis sealse kriisi peale vaatamata. Sellise kõrge majanduslise järje on Daanis just rahvaülikoolid loonud.

„Otsige esmalt jumalariiki, siis peab kõik muu pealegi antama!“

Otsige esmalt inimese sügavamat haridust, siis tuleb majandusline edu ise.“

Samal teemil kõneleb K. Reinmann, peatudes pikemalt rahvaülikoolide tegeliku asutamise ja korraldamise küsimuse juures.*

LAVAKUNST JA PIDUDE KORRALDUS.

Esimesena kõneleb selle üle *H. Kompus*.

Teatri mõju võib viljakaks tulla meie üldkultuurilises ehitustöös siis, kui on kontakt lava ja publiku vahel. Kontakt saavutatakse mängukava ja ettekannete kaudu. Mängukava olgu näitlejate kui ka publiku arusaamise kohane, olgu neile omane. Mängukava valikul tuleb seda silmas pidada. Kuid tuleb ka meeles pidada, et esitatavad teosed aitaks kaasa meie arenemisele. Inimlik arenemine, olgu üksikisiku, olgu kogu rahva, — teostub kolmel teel: eneseteostuse, enesesüvenduse ja enesearenduse kaudu. Mängukava valikul tähendab see: eneseteostus-algupärandeid, enesesüvendus-hõimurahvaste teoseid, eneseavardus-parimaid teoseid muist kultuurringest.

* Referaat ilmub tervena „Vabaharidustöö“ järgmises numbris.

Kuid parim mängukava jääb mõjutuks viletsal, kohmakal ettekandel. Ettekanne koosneb ilmekast sõnast ja ilmekast liigutusest. Ilmekad on need siis, kui meil on midagi väljendada; seda meil on eestkätt oma algupärastes teostes. Ometi nõuavad needki vilumusi. Vilumuse võivad maanäitlejad omandada ainult sel teel, et asuvad kokku enam-vähem püsivaks rühmadeks töötades sama näitejuhi juhatusel. Haridusliidu näitlemise kursused on head, kuid on vaja läbi viia korduvaid kursuseid maanäitejuhtidele, kes ju on need päris õpetajad.

Neil eeldustel võib saada lavakunst ka maal kaasteguriks me üldises kultuuri ehituses.

Teisena kõneleb selle küsimuse üle *K. Rutoff* (*K. Rutoff* kirjutus „Maa näitelavade korraldamisest“ lhk. 48)

LAULU JA MUUSIKA

üle haridusliste seltside tegevuskavas kõneleb *E. Rosenberg*, kelle kõne ja juhtlauseid on toodud hariduskongressil vastuvõetud resolutsioonides.

HARIDUSLISTE SELTSIDE MAJANDUSLISE KÜLJE KINDLUSTAMINE.

A. Schulbach annab ülevaate haridusseltside seisukorrast, võrreldes eelsõjaaegsega.

Meie seltside varandusline seisukord 1925. a. võrdub peaaegu seltside seisukorrale 1910. aastal. Kohutavalt on aga langenud seltside sissetulekud. 1910. a. oli 59 seltsi sissetulek 91.000 kuldrubla; 1925. a. ainult 3.500.000 mrk. (35.000 krooni) 1909. a. oli keskmiselt igal seltsil 110 liiget — nüüd ainult 67 liiget. Loomulik, et liigete arvu langemisega ka seltside sissetulekud vähenevad. Ka on liikmemaks võrratult väike. 1925. a. oli 80 seltsist ainult kolmel liikmemaks 100 mrk.; teistel 50 ja suurem osa 25 mrk. oli aga ka neid, kus liikmemaks ainult 5. mrk. oli.

Kuna teised tuluallikad juhuslikud on, peaksid seltsid rohkem rõhku just *liigete arvu suurendamise* ja sellest saadava tulu peale panema. Ka võib liikmemaks suurem olla.

Samale teemile kõneleb teisena *H. S. Gott*, kes seltsidele järgmist soovitab:

1. Iga ettevõtte jaoks teha realne eelarve.
2. Organisatsiooni majanduslist külge peab juhtima hästi ettevalmistatud finantsesimees (kassapidaja).

3. Tehtud tööst tuleb alati seltskonnale informatsiooni anda, sest siis toetab seltskond ka aineliselt organisatsiooni.

4. Haridustööd ei tohi kuivalt teha, seda tuleb elavaks muuta, siis võtab rohkesti rahvast osa ja kannab ka kulusid.

Kongressil vastuvõetud resolutsioonid.

J. Tõnissoni esitatud

I. Vabaharidustööl on meie rahvakultuuri süvendamiseks ülesandeks laialistes rahvahulkades esile kutsuda külakultuurilisi huvisid, rikastada teadmisi, äratada elavat isetegevust enesearenduseks, kaasa aidata kindla eluvaate väljakujunduseks ja rahuldada vaimlisi nõudeid.

II. Meie vabaharidustöö püüdeks käesolevalsilmpilgul olgu maa-oludes aidata luua kultuurnõuete vabaduse võimalusi, et elu maal teha elamisväärilikuks.

III. Hariduslike kōnede ja loengute ainete valik ja käsitus peab tabama laiemate ringkondade tõelikke nõudeid vaimlisel ja kutselisel alal, mis kindlustaks ettekannete küllaldase huvi ja mõju.

Eesti Haridusliidu juure tuleb luua kõnelejate korraldus, mis võimaldaks kohalikkudele organisatsioonidele kergesti leida kvalifitseeritud ettekandjaid vastavate ainete kohta.

Ühtlasi tuleb sihikindlalt ärakasutada rahvakultuuriliseks õhutuseks ja tööks uudse tehnika vahendeid, nagu raadio ja kino.

IV. Linnades tulevad avalikkude raamatukogude kõrvale võimalust mööda ellu kutsuda loodusteadlised ja teised õpetlikud muuseumid ühes vastava ettekande-ruumiga.

Maal tulevad üksikud vallad loomulikkude keskkohdade ümber sihtliitudeks koondada, et võimaldada suuremate raamatukogude asutamist ja ülevalpidamist ühes vastavate ruumidega ettekanneteks.

Hariduslistel loengutel ja kursustel tuleb kuulajatele aineses süvenemiseks ette valmistada vastav kirjandus.

V. Käesoleva aja eriliseks ülesandeks on Põhjamaade rahvaülikooli mõte meie oludele kohandada ja järjekindlale teostamisele viia, et sellega meie rahvakultuuri süvendusele kindel püsiv alus panna.

VI. Üldise ilulise maitse tõstmiseks ja meie kunstitoodetele tee avamiseks rahva keskele tuleb nõude kõrgusel seisvaid kunstitöid ühisel kulul meie koolidesse, omavalitsuse ja teistes ruumidesse üles seada.

VII. Muusika, eriti laulu elustus meie rahva keskel on meie rahvakultuuri nõudeks.

VIII. Näitemängu alal tuleb meie suuremais keskkohades — Tallinnas, Tartus riikliku toetusega töötavatel teatritel kindlama koostöö alusel vastastikku liginedes vähemates keskkohdades suviste ringreiside kõrval järjekindlalt ka üksikute lavategelaste ehk vähema ensemble külaskäigu-etendusi kohalikkude jõudude kaastegevusel toime panna.

Maa näitelavade tegelastele tuleb kohalikkude kursuste kõrval võimaldada linnanäitelavade korralduse ja tegevusega ligemalt tutvuneda.

Tuleb võistlusi korraldada rahvalikkude näidendite muretsemiseks, mida saadaks ette kanda vähematel näitelavadel lihtsal lavastusel.

IX. Rahva kultuuriliste püüete elustamiseks ja tegelaste vastastikuseks liginduseks tuleb ellu kutsuda igasuvine haridusasundus teatavas looduslikult ilusas kohas, kus mõned päevad ühiselt mööda saadetaks vastavate ettekannete, läbirääkimiste ja harjutuste vaheldusel.

V. Ernitsi esitatud

Oleks soovitav, et Haridusorganisatsioonide ühisel jõul ja riigi toetusel loodaks Eestis ühine suvine kongresside ja konverentsidekodu.

Kõik haridusasutused olgu alkoholibabad, ka ses mõttes, et nad ei oleks seotud alkoholist jooke müüjate einelaudadega, mis võivad likvideerida väga palju haridusasutuse positiivsest tööst.

K. Einbund'i esitatud

1. Meie riigi ja rahva kultuuriline heaolek nõuab, et maarahva kultuuriline tasapind ja maa elu ning ümbruse kultuuriline olukord võimalikult kiirete sammudega kõrgele järjele tõuseks.

2. Kõik meie hariduslikud organisatsioonid ja nende tegelased teadku, et nendel lasub raske ning vastutuslik riikline ja rahvusline ülesanne oma enese jõul ning majandusliste organisatsioonide kaasabil maarahva ning maaelu kultuurilist tasapinda kõrgele viia.

3. Selles raskes, kuid rahvuslikult tähtsas töös peavad kõik linnaelu riiklised, omavalitsuslikud, ja era ettevõttelised kultuuri tsentrumid nagu ülikoolid, teatrid j. n. e. oma tõsist kaasabi andma. Teostuma peab hüüdsõna: „Teadus ja kunst ja muud vaimlised liikumise avaldused linna kitsaste müüride ja piiride vahelt välja laialise maarahva sekka.“

4. Vabaharidustöö organisatsioonid ja tegelased maal ärgu unustagu, et nende tegevuse ülesandeks on kõigi kultuuriliste vahendite ja viisidega kasvatada rahvas Eesti riiklikku enesetunnet, isamaalist vaimu, Eesti rahvuse austust, arenenut ja kaalutlevat mõtlemise viisi, austust oma rahva mineviku ja tuleviku vastu ning edasipüüdmise vaimu oma elu järje ning ümbruse tõstmiseks.

5. Samuti ärgu unustagu vabaharidustöö organisatsioonid ja tegelased, et nende tähtsaks ülesandeks on rahvas alalhoida ja kasvatada rahvusliku solidariteedi tunnet, mis ilma selleta kõikuma löömas rahvalitsusliku riigi valitsemise viisi juures, mil see sünnib peami-

Põllumees, kelle kallid isaisast päritud kombed ja tööviisid ja kelle arvates koolides ainult hobusevargaid kasvatatakse.

Põllumees, kes hariduse tähtsusest aru saab — ja kultuuri edenemisega sammu peab.

selt erakondade kaudu ja isegi rahvaklasside vihavaenu õhutamise kaudu.

Rahvahariduse ja kultuuritöö peab olema selleks kitiks, mis poliitilises võitluses vaenujalale viinud üksikud rahvaosad ühendab rahvuslikuks tervikuks, ilma milleta ei ole kõva ükski rahvas ega riik.

6. Vabahariduse ja kultuuritöö peab sellepärast seisma ainaüksi rahvuse, riigi ja inimese teenistuses, ja olema vaba erakondlusest ning klassivaenust.

7. Hariduskongress tunnistas hädavajalikuks, et meie maa intelligents, nagu arstid, advokaadid, kiriku õpetajad, vallasekretärid, haritud maapidajad, j. n. e. kannaks oma õlul rahva vabaharidustöö arendamise ja edendamise rasket koormat ja teostaks seda põhimõtetel ning viisidel, mis hariduskongressi poolt ülesseatud.

8. Hariduskongress tunnistas tarvilikuks, et riik suurema osa eelarve summadest, mis ta kulutab vabaharidustöö ülesannetel, juhiks maale tõsiseks abiks ning ergutuseks organisatsioonidele ja tegelastele sel alal.

Hariduskongress rõhutab, et vabaharidustöö vahendite teostamine ja elluviimine, ei ole võimalik ainaüksi seaduse ning võimupiiriga, vaid haridusliste organisatsioonide ja haritud jõudude vabatahtline algatus peab siin suurema osa tööst oma peale võtma, kui mõned alad riik oma seadusandlusega korraldamisele ja teostamisele võtnud, siis peavad

haridusorganisatsioonid ja tegelased appi ruttama, et aidata rahva usaldust ja osavõttu kasvatada. Ainult valitsusvõimu ja seltskonna koostöö võib viimasel korral tagajärgi anda.

J. Vilms'i esitatud

1. Hariduskongress loeb tarviliseks kõikide maa seltskondliste kihtide huvide kohaselt igasugu üld — iseäranis aga eriharidusliste kursuste, loengute jne. korraldamise.

2. Kuna riigi valitsuse üheks kohuseks ja ülesandeks on hariduse levitamine kogu rahvas, iseäranis aga tema kultuuriliselt mahaäänud kihtides — siis on soovitatav, et riik senise vähese toetuse asemel vabaharidustööks edaspidi palju suuremal määral abi peaks andma, mis iseäranis täiskasvanud maaelanikkude haridusolude tõstmiseks kulutatagu.

3. Vabaharidustööd tuleb juhtida võimalikult ühest keskkohast ja kindlate kavade järele.

E. Kubjase esitatud

Maarahva kultuuriliste nõuete rahuldamiseks on suur tähtsus kättesaadavatel ja hästi sisesesetatud kooskämiskohtadel, seepärast tuleb kavatseda, kuidas seda küsimust meie oludes kõige otstarbekohasemalt saaks lahendada. Eriti tuleks kaaluda meie koolimajade korraldamist ja kasutamist eelnimetatud otstarbel, kooskõlas takistustega mis hügieenilised ja pedagoogilised tingimused esile toovad.

pr. A. Krims Kotkase esitatud

1. Vabaharidustöö naiste juures tuleb korraldada arvestades naise eriomadustega, huvidega ja pärasise tegevusega.

2. Ettevalmistus emakohustele olgu üks vabaharidustöö tähtsamaist ülesandeist, sest ainult oma emakohustest teadlik naine suudab kasvatada häid riigikodanikke ja kasulikke rahvalikke meid.

3. Üldtervishoiu, emade ja laste tervishoiu küsimuste selgitamine olgu vaba hariduse kavas.

4. On tarvilik, et naised v. h. t. organiseerimisest aktiivselt osa võtaks.

5. On tarvis selgitada naistele nende enda organiseerimise vajadust. Organiseeritud naine suudab teadlikumalt suhtuda ümbriolevale ja ühiselt teistega suuremate tagajärgedega töötada oma enda arendamisel kui ka inimkonna kasuks.

V. Ernitsi esitatud

1. Tuleb võimaluste järele setude ja ingerlaste keskel tegutsedes arvesse võtta nende rahvushõimulikkude omapära, keelt, ilma-vaadet, rahvaluulet jne. See on kõige parem abinõu setude ja ingerlaste võõrutamiseks venemeelsusest ja nende ühinemiseks Eesti kultuuriga.

2. Piirimaade kultuurtöös tuleb erilisel rõhutada alkoholismivastalist tendentsi, sest alkoholism on suurim piirimaade kultuuri pahe. Siin tuleb ära kasutada kõik käepärast olevad kaitsesõjaväe abinõud ja neile juure lisada niipalju otsekohest karskusselgitustööd, kui palju seda lubavad ja nõuavad olud.

3. Piirimaade haridustöös tuleb erilisel rõhku panna materjaalse kultuuri arendamisele, kuna materjaalse kultuuri puudulikkus ja primitiivsus on üheks suurimaks piirimaade arenemise takistuseks.

4. Petserimaa haridusorganisatsioonide võrku tuleb täiendada, luues võimalikult igas kooliringkonnas pühapäevakooli kuulajaist vastavad algrakukesed.

Tuleks kokkukutsuda lähemal võimalusel Eesti hariduse kongress Petserimaal (II Setu kongress) kõigi nende asutuste ja organisatsioonide osavõttel, kes haridustööst Setumaal huvitatud.

A. Sibuli esitatud

Hariduskongress tunnistab tarvilikuks et avalikkude raamatukogude tulud kirjanduse ostmiseks suurendataks.

E. Kubjase esitatud

I. Õpiringiliikumist tuleb kõigiti edendada kutsudes selleks kaastööle kõiki haridusküsimustest huvitatud ringkondi.

II. Et õpiringidel on suur tähtsus kirjandusliku kultuuri tõstmisel ja ühes sellega

kirjanduse leviku suurendamisel, siis peaksid õpiringi liikumise edendamiseks huvitatud olema ka meie kirjanduslikud ringkonnad ning kirjastajad ja raamatukauplejad. Lootes nimetatud huviringkondade ainelisele kaasabile kui ka muudele koostöö võimalustele nendega õpiringiliikumise alal, avaldab kongress soovi, et Eesti Haridusliidu juhatus pööraks kultuurkapitali kirjanduse sihtkapitali kui ka kirjastajate ja raamatukauplejate poole vastavate konkreetsete ettepanekutega.

III. Kongress avaldab soovi, et Eesti Haridusliidu juhatus abinõusid otsiks õpiringiliikumise elulisemaks ja hoogsamaks arendamiseks. Eestkätt tuleks kaaluda võimalusi instruktori ametisse panemiseks ja õpiringide varustamiseks kirjandusega (õpiringide keskraamatukogu asutamine, põhiraamatute valmistamine jne.). Kongress loodab, et Vabariigi valitsus kui ka kultuurkapital Eesti Haridusliidule vastavate konkreetsete ettepanekute esitamisel asja tähtsuse kohaselt vastu tulevad ja ettepanekute teostamiseks tarviliku lisatootuse määravad.

J. Ruusi esitatud

II Hariduskongress tunnistab:

1. Maa rahvaülikooli, kui mõjuvama teguri rahva kultuurilise tasapinna tõstmiseks.

2. Energilise kihutustöö maa rahvaülikooli mõtte levitamiseks maal asuvate hariduslike kude ning ühistegeliste organisatsioonide poolt.

K. Reinmanni esitatud

1. Rahvaülikoolide ülevalpidamine peab sündima riigi, omavalitsuste ja seltskonna poolt ühiselt, kus juures tuleks eriseadusega kindlaks määrata rahvaülikoolidele riikliku toetuse andmise alused ja kord.

2. Rahvaülikoolide elulikkuse huvides on, et nad tugeneksid laialiste seltskonnakihtide moraalsele ja ainelisele toetusele ning usaldusele, milleks on vajalik organiseerida laialdast seltskonna kaastööd.

3. Rahvaülikoolide tegevuses on tarvilik oludekohane paenduvus, mispärast ei pea riikliku toetuse andmise tingimuseks olema rahvaülikooli tegevuse mõjutamine ning shabloniseerimine või õpetaja normeerimine.

4. Õpilastearvu tõstmiseks töötavates rahvaülikoolides tuleb nende vastu äratada rahva keskel suuremat huvi, selleks tehes kavakindlat selgitustööd; ka tuleks kultuurilistel ja majanduslistel organisatsioonidel, samuti riigil ja omavalitsustel asutada rahvaülikoolides õppimiseks stipendiume, mis võimaldaksid seal õppida soovijatel üle saada ainelistest raskustest.

5. Uute rahvaülikoolide ellukutsumine peaks sündima kindlakavaliselt, selle järele,

kuidas nende edukaks tegevuseks tekivad tarvilikud eeldused, kus juures töötavate rahvaulikoolide toetamiseks tuleb teha organiseerimistööd ülemaailses ulatuses.

K. Rutoffi esitatud

Hariduskongress tunnustab maa pidude ja näitelavade kultuuri tõstmise, kui meie rahva enamuse vaimlise enese arenemise tähtsat tegurit, milleks tuleks:

1. Haridusliidu lipu all kõigil hariduslil organisatsioonil selleks ühiselt tööd teha, et maale rahvamajade ehitusteks ja muudeks suuremateks erakorralisteks hariduslisteks ettevõteteks muude üldtähtsusega asutustega ühisel alusel toetus summade ja laenude saamine võimalduks.

2. Eelmistel abinõudel selleni jõuda et seaduseandlisel teel see võimatu nähtus kaoks, et omavalitsused kultuurhariduslistelt ettekannetelt lõbustus maksu võivad võtta, milline võimalus hariduslised tegurid, maanäitelavade ja selle kandjad, maaintelligentsi omavalitsustele rahateenimise abinõuks muudab.

3. Haridusliidu ühisel jõul algupärast näitekirjandust, kui maanäitelava kandvat alust kõigiti toetada, edendada, riiklisi kui ka omavalitsusasutusi selleks kaasa tömmata.

4. Haridusliidu läbi elukutseliste teatritega kontakt luua selleks, et:

a) viimane oma repertuaari 2-3 tükki aasta kohta võtaksid, mis ka maanäitelava võimeid silmas peaksid ja ühiselt kirjastust leiaksid.
b) aitaks maanäitelavadele tegelikke näitejuhte ettevalmistada.

5. Haridusliidu läbi keskkohad luua, võimalikult väiksema raioonilised kust ümbruse lavad rahvuslisi, ajaloolisi, jne. riideid ja rekvisiite laenata saaksid.

E. Rosenbergi esitatud

1. Silmaspidades laulu ja muusika kui üldtunnustatud kasvatuslise teguri mõju, peab selle ala arendamine leidma väärilist tähelepanu ja hindamist vabaharidustöö kavas.

2. Ühine laul ühendab rahvahulke, loob neis ühise meeoleolu ja soodsa pinna ühisteks mõteteavaldamiseks, sellepärast tuleb eestkätt elustada rahva üldlaulu pidudel, koosolekul, loengutel ja kursustel. Selle edukaks arendamiseks tuleb välja anda vastavate laulude kogu (viis ühele häälele ja sõnad), väikeses kaustas (taskus kandmiseks).

3. Samuti tuleb luua võimalusi meie rahva laulu muusika kultuuri arenguks ja tõusuks, milleks eriti tarvilik: a) hoolitseda laulu- ja muusikakooride juhtide ettevalmistamise

ning edasiharimise eest ja b) soetada kooridele laulmiseks ja mängimiseks jõukohaseid Eesti ja teiste rahvuste helitöid otstarbekohaselt korraldatud väljaannetes.

K. Einbundi esitatud

Eesti II. hariduskongress avaldab soovi, et Eesti ajakirjandus ja avalik arvamine rohkem osa võtaks haridusküsimuste selgitamisest ja laiemate hulkade tutvustamisest hariduselu avaldustega, võimalikult rohkem ruumi lubades sellesisulistele kirjutustele.

Uiga esitatud.

Hariduskongress peab soovitavaks, et õpetajate ettevalmistusel õppekavadesse võetaks aineid, mis käsitaksid vabaharidustöö põhimõtteid ja korraldusi et õpetajad oleksid selle haridus ala jaoks ettevalmistatud.

Sooviavaldus õpiringide kohta.

V. Ernitsi esitatud

Õpiringide rändavate aineramatukogudele lisaks tuleks soetada vastavaid pildikogusid mappide kujul üksikute ainete illustreerimisel.

Sooviavaldus raamatukogude kohta.

E. Kubjase esitatud

„Eesti II hariduskongress peab soovitavaks, et raamatukogude jaoks kirjanduse valimise hõlbustamiseks kokku seataks tarvilikmate ainete kohta eraldi soovitava kirjanduse nimestikud **kontsentrite kaup**. See võimaldaks raamatukogudes süstemaatilisemat ja aineliste võimaluste kohasemat täiendamist ja kergendaks ka kirjanduse soovitamist kursuste ja loengute puhul ja õpiringidele, eriti kui soovitatud raamatute kontsentrilised nimestikud on kokku seatud raamatute lugemiseks soovitavuse järjekorras.

Pärast resolutsioonide vastuvõtmist lõpetas kongressi juhataja K. Einbund kongressi, tänades osavõtjaid ja referente, et käesolev kongress igale osavõtjale midagi on annud, mis võib kasulikult äratarvitada meie rahva kultuurilise tasapinna tõstmiseks. Selle järele lauldakse koos isamaa laulu.

Pärast laulu võtab veel kord sõna vana hallipeaga haridustegelane Veidermann tänades omalt poolt kongressi korraldajaid, tähendades, et temagi vanamees on kongressilt elustust ja vaimustust saanud.

Maa näitelavade korraldamisest.

K. Rutoff.

Küsimise kohta elust enesest sissekasvatatud pessimismi eneses kandes, seisan maanäitelavade korralduse küsimisest sõna võttes lootuseta ülesande ees: neid ei saagi paremini korraldada. See tähendab antud tingimistes.

Kui aga viimaseid muuta, näiteks riiklisel korraldusel ja palkadega elukutselised jõud ametisse panna, siis ja, kuid teame ju ometi kõik et ja miks seda võimalust ei ole, järjekult sellest kõneleminegi rumalus oleks.

Lähem välja vaatevinklist, et küsimise otsekohesest, iseseisvast korraldusest suurt loota ei maksa, vaid otsus teisest, kaudsest, maad valitsevast üldharidus poliitikast oleneb ja sellepärast lubatagu mulle sealt algada.

Näitelavade korralduse töö maal on see:

1) Üldharidusline tegur, mida üldsuse arvel riik, omavalitsused arendama peavad, ehk

2) äriiline ettevõtte, mida viimased tuluallikana kasutada võivad, või

3) mingi nende kahe vahepealsena mõeldav, kus kohapealseil tegelasil lastaks omaette tegutseda ja olla, ilma eelmise kahe mõjutuseta.

Tugedes eelmisele ja eilsetele referaatidele ja praegusele koosolejate koosseisule on 1-sele küsimisele jaatav vastus kindel ja oleks võinud asetada küsimisega, misugune ja milles see toetus peab seisma?

Teades, kui suurte raskustega isegi meie kaks-kolm elukutselist teatrit oma toetussummasid saavutavad, paistab vist kõigile, et lootuseta oleks arvata; nagu saaks meie praegustes oludes riik olevale ja juure loodavale näitelava võrgule mingit nimetamise väärilist ainelist toetust anda.

Tuleks vist töökavade ülesehitusel sellega arvestada, et kõige rohkem on see, kui rahvamajade ehitusteks ja muudeks erilisteks juhusteks toetussummasid ja muude riikliste kultuur asutustega ühistel alustel laene saadakse.

Esimest küsimist jaatades, et maa näitelava tööd väljaspoolt toetada tuleb, tundub teine — kas viimane esimest tululikkana kasutama ei peaks — üleliigsena.

Kuid et see meil elus praegu nõnda maksev, siis tuleb sellest kõnelda, nii absurd kui see ka on.

Linnad, kui nad omi teatreid ka toetada

ei jaksa, siis vähemalt nendelt sissetulekut ka ei oota, neid lõbustusmaksust vabastades, kuid maakonnad, kõnelemata toetusest, maksustavad omi teatreid, nii tuleb ju maanäitelava nimetada, 25 % maksuga.

Kõnelda mingisugusest maa hariduskultuuri tõusust, aga sellesama heaks kohapealse jõuga korraldatud pidust võtta 25% üldsissetulekust üldsusele kulude katteks, siis mu härrad, peab ütleva, et kui meil kusagil midagi täiesti liimist lahti on, siis see.

Isegi endine õnnis vene, keda liias kultuuri sõpruses süüdistada ei saadud, võttis lõbustusmaksu 10 % üldsissetulekust, aga meie ise, maakultuuri tõstjad, tervelt 25.

Vastuväitena öeldakse teatud iroonia ja muigega, kui maanäitelavast jutt on, et ega see ole siis mingi haridus või kultuuri tõstmise abinõu. See on noorte inimeste tingel-tangel, enese näitamine, hale ja armas vigurdamine, armsale maarahvale.

Kahjuks on see enamuses õige, kuigi mitte igakord, sest isegi maal on tõsiseid katseid tehtud ja tagajärge saavutatud, nagu seda asjaarmastus üldse anda saab.

Agagi, kui oletada kõike allapoole arvestust, on's see siis antud tingimistes ime kui see armetu veel teisi peab toetama? Kas ja otse sellepärast ta niisugune ei ole ja vähemalt teiste teenistusest vabastada ei tuleks?

Kui töötavad kaks põllumeest, üks kivi ja kändude vahel harksahaga ja teine kultuuri maal masinal, siis teeb esimene kindlasti rohkem tööd, kuid tagajärjed on ümberpöördud ja mis ütleva meie, kui esimene oma viletsast saagist 25 % teise toetuseks peab andma.

Eks ole kultuuri ilmas põhimõtteks võetud, et nõrgemat tuleb toetada. Ja kas on kellegil põhjust ja õigust siin nähtust eelduseks, mitte järelduseks pidada ja töö ja tegija üle ironiseerida? Niisugune kivi ja kändude vahel töötav ja teiste toetaja on maanäitelava, või õigemini selle kandja, maa intelligents. Vähemalt see maksu koorem tuleb tema õlult võtta, enne kui ta täiesti väsis.

Kuid ega sedagi keegi otsekohe teostada saa. Koormatuse määravad olenevad ju poliitilisest parteist ja nii näeme, et ainuke mõjuv abinõu, mis maa näitelava tõusule otsekohe mõjuks, üldpoliitikast oleneb.

Ja siin annab see poliitika otsekohe tagajärgi, olgu jaatavid, või eitavaid.

Viimasel korral on see töö hääbumisele määratud ja kõikide sellekohaste kavatsuste ülesseadmine tühi töö. Kuid maategelased loodavad veel, loodavad et vast viimati ometi arusaadakse, et nii edasi minna ei või, et arusaadakse, et näitelava korraldust mitte tantsu õhtuga, kus ettevalmistuse vaeva ei ole, ühele pulgale seadida ei saa, vaid siin ettevalmistus suur ja raske töö on, kui seda vähegi vääri- liselt korraldada.

Kui tööalast tingitult hingeliselt, sagedasti ka kehaliselt õrnad inimesed, isegi niisugustes oludes kui elukutselistes teatrites alalisest ärritusest, intriigidest, mitte korralikust eluviisist, tuuletõmbusest ja tolmust hävinevad, mitu korda raskem on see töö maal?

Inimesena, kes sellel alal nii maal kui linnas katset teinud, võin tõendada, et juba ainult kokkutulek maal on sagedasti raskem kui töö ise.

Isegi minimaalse kriteerumi juures ei saa tegelaskonda näitelava jaoks, kus kõik soravalt kõneldagi võivad, ühest kahest külast, vaid valla, või veelgi laiemast piirkonnast tuleb kokku võtta.

Mul oli kord trupis parim jõud kes 12 versta seltsimajast eemal elas.

Mõelgem nüüd, missugune see raskus on, kui igasuguse ilma ja teega, vihma, tuisu või poriga igale harjutusele 25 verstaline käik tuleb teha.

Näitus ei ole sugugi üksik erand, aga olgu, ka poole, või isegi 2-3 korda väiksema kauguse juures jääb veel raskust küll ja küll, kui silmas pidada, et see kõik ju tasuta ja puhketundidel peab tehtama.

Ja korraldaja, juht, palju see käike peab tegema, et igale osa kätte anda ja harjutada? Ja kui see korraga ei lähe? Kui üksik preili või noorherra, on ju kõik vabakunstnikud, osaga ei lepi, temaga uuesti kauplema pead, osad vahest koguni uuesti jagama?

Kui mõjuv põhjus määratud harjutuse muutma sunnib ja veel kord kõik läbikäia tulevad?

Linnas, kus kõik lähedal, ei tunta neid raskusi...

Kuid nüüd nõnda töötada vahest aastaid, ilma igasuguse ainelise tasuta, ohverdades kõik vabad tunnid, paremad riided, jättes külmale, tolmusele, räpasele lavale terviski ja näha et sa sammugi edasi ei saa.

Asja enese tõstmiseks midagi välja anda ei saa, ei seinu, ei rekvisiite, ei ri-

deid — midagi ei saa muretseda, ja näha kuidas sarnastes nürustes tingimistes ja eluraskustes üks vanem kaaslane teise järele väsib ja kaob, ja järjest uute algajatega ainult algama pead, ja sedagi viletsat pärandust mis veel jäänud kellegile edasi anda ei ole, sest noorem põlv on „targetm“ ja niisugust nalja kaasa ei tee.

Seda nähes langevad tugevamadki käed: see on tühi töö. Ja see, pealt näha loidus, nagu hr. Einbund ütles, on aga sisuliselt sagedasti — lootusetus.

Meie kõneleme maa kultuurist ja kuudes avaliku arvamise, ajakirjanduse jne. ülistusi maale, peab arvama, et enamuses on vaade, et meie olemise alus on maa, järjelikult, esimene hoolitsus juhitud sinna.

Kuid vaadates ellu, näed vastupidist ja saad aru: ei aita taevani ulatavad ideed, sõnad — enamus inimestest läheb sinna, kus parem. Ja linnas on parem.

Juba oma loomu poolest on linnal suurimad kultuuri võimalused ja mõnused kui maal, mõlema juhtimine asub esimeses, ei ole ka ime, kui esimene teisest eelistub, sest inimene on inimene ja ennast peab kõige enne meeles. Kui aga elu ise need võimalused võtab, siis on nähtus sootu teine, nagu näitus lähemast minevikust, sõja ajast tõendab. Kui siis elukallidus palgale kuidagi ei vastanud, missugune tung algas maale — igas peenra otsakeses nähti varandust.

Praegu on jällegi voori ots linna poole, tähendab, mitte ainult suurem vaimline kultuur, vaid ka leib on seal. See rändamine jääb ainult maa ja linna elu võimaluste ühtlustamisega seisma. Mida kultuurne külg maal võlgu jääb, seda peaks aineline enam tasuma ja see otsustaks siis ka maa ja linna küsimuse.

See otsustaks ka haritlaste küsimuse ja viimastest olenedes ka maahariduslise ja näitelavalise küsimuse. Sest: võtta aluseks, et väljaspoolt otsekohest toetust lavadel võimalik saada ei ole, aga ta neid ka teistele andma ei pea, on neid kõik kohapealsest haritud jõust.

Selles on kõik tema A. ja O., tõus ja langus, elu ja surm. Korraldusi luua, neid kanda, tööle sisu ja väärtust anda saab ju tegelane selle tasapinnani, milleni ise küünib.

Kuid kas ja kui palju maale haritlasi valgub — on neid poliitikast, mida maa suhtes aetakse.

Maa tegelased saavad aru, et korraga kõike paremaid liikumise, läbikäimise ja muid kultuuri hõlbustusi teostada ei saa.

Kuid arusaamatuses seisad, kui nende vajadusigi alles eitatakse. Viiks pikale ja kõrvale üksikuid tegurid üleslugema hakata ja piirdun ainult ühe näitega, millise laialdane teostamine maa näitelava, kui ka üldise hariduslise ja seltskondlisele tööle suure hõlbustuse annaks — see on telefon. Kus mõnegi tühise asja otsustamiseks, osa jagamiseks või ümbervahetamiseks ehk harjutuse määramiseks enam versti poris ei pea tampima, vaid silmapilgul telefonil õiendada saaks, kes ei saaks aru, kui palju kiirem, parem, aega ja kulu vähendav see oleks.

Praegu ei ole aga see veel mitte nendenigi jõudnud, kes ennast maakultuuri pooldajakski peavad, vaid needki ütlevad, et telefon maal on — luksus.

Kui ütleb seda mõni Mart või Peeter, et telefon on luksus maal, kus inimene vast mõne 2-3 sõna edasi andmiseks kümned verstad peab muda tallama, aga linnas, kus mõnelgi kõnetatav asutus üle uulitsa, käskjalg ukse taga ja auto ukse ees, on telefon tungiv tarvidus, siis võiks Kristuse sõnaga öelda: „Isa andesta, ta ei tea mis räägib.“

Kui aga tuleb kõrgel kohal seisev, vastutav isik, kes oma veendumiste kohaselt mitte ainult kõneleb, vaid ka tegutseb, kui tuleb, piltlikult öeldes, riigirahakoti hoidja, ja samuti tõendab, et telefon maal luksus on, nagu hiljuti ametist lahkunud rahaminister seda tegi ja kui siis ei maa ametlik esitus ega keegi muu ainustki protesti sõna tarvilikuks ei pea, siis on need matmise sõnad nii maa näitelava, kui ka muu kultuurile.

Kui öeldakse, et oleme algajad asunikud, vaesed, ei ole jõudnud kaugemale, — aga luksus — sellega ei maksaks lootagi paremat, vaid luksus asja edendagu jõukad, ehitagu ise liinid ja pidagu omal arvel üles nagu seni.

Kuid usume, et tõepoolest selleks liig vaesed oleme, et niisuguseid luksus ministreid pidada jõuame, elu nad kõrvale pühib ja teenäitajad tulevad, kes meie elusihist õieti arusaavad ja edasi viivad.

Ja nagu trööstivaks vastuseks kuulsime eila praeguse riigipea suust ilusat lauset: „tuleb kõik teha, mis iganes võimalik, et elu maal vähegi elamise vääriliseks muutuks.“ Sedasama toonitas ka oma resolutsioonides Riigikogupea, niisamuti ka sõnavõtjad läbirääkimistes, et kogumulje jääb, nagu liiguks käesolev kongress peajoones maakultuuri tähe all.

Omast kohast on juba seegi midagi,

mis tuleviku lootusena annab julgust kõike maa haritud jõude tööle kutsuda.

Eestkätt peaks jällegi õpetajaskond, kui võrdlemisi haritud, organiseeritud, aineliselt ja ajaliselt enam soodustatud, vaimliste huvidega (vähemalt peaks seda olema) klassi etteotsa astuma, nagu tegi seda omal ajal vana tuntud tüüp „koolmeister“.

Tõsi, teda on pilgatud, eriti sellest ajast, kui tuli uus evangeelium spetsialiseerimise õpetuse näol; kuid samuti on tõsi, et tööl kaugeltki seda hoogu ei ole kui varemini. Muidugi võib teoretiseerida nii ja teisiti. On ju kindel, et inimene ühte tööd paremini teeb, kui kümnet. Aga miks sellest eriline väljavõtte õpetajale teha. Egas ameti poolest seltskonna tegelast ei olegi ja igal on ju oma amet ning töö, mis eneseharimist jne. nõuab. Kuid, veel rohkemgi, kas õpetaja vahekorid muuga teistest veel rohkem seotud ei ole. Kui ta, näiteks, tõsise õpetajana oma ühiskonna õpetust väljaspool kooliseinu praktiliselt toetada katsub, kas see õieti ainult oma õpetuse jätkamine ei ole? Või rahvahulka minek, kas see ei ole tarvilikuks tunnustatud sideme loomine kodus ja kooli vahel?

Kuid ei ole pedagoog, ega taha vaielda: võib olla on selle õpetuse varjul mõni suur pedagoog tõusnud, kuid inimesed, kellele elu vaatlemiseks silmad, näevad teisiti: inimene, kellele huvi ja jõudu tööks väljaspool kooliseinu, on ka parem koolimees ja ümberpöörduvalt, ja silmapaistab peale sõjaaega koolides oma alla võtnud preilikeste arv, kes mujal lillegi ei liiguta.

Need kõik kaasa tõmmatult, oleks juba algvägi olemas ja kui muidki asjast huvitatuid haritud tegelasi ilmuks, leiduks hea tahtmise juures ka vahest kedagi, kel annet näitejuhi kohale...

Raskem on aga lugu repertuaariga.

Puuduvad tükid, mis vastaksid vaataja arusaamisele, maitsele, lava tehnikale, pjiiratud tegelaste arvule ja võimistele. Oma aegne Menningi teater andis tükke, mida maanäitelavad enam vähem tarvitada said, kuna praegusaja teatrite omad maale pea täiesti vastuvõtmatud.

Mis hakkab maa näitelava oma algajate asjaarmastajatega peale tükiga, mis näiteks nõnda nimetatud kõrgemas seltskonnas mängib?

Mis kuninga koda, või veeuputus saab kusagil 2×2 süllalisel laval näidata, kus puuduvad vastavad seinad, sisseseade, riided. Shakespeare viisil silt üles lüüa: „Siin kuninga koda, siin veeuputus,“ — ka praegu ei saa. Vist mõnelgi on juhust

olnud näha, kui enese arvustusega inimestel nõrkust, või kõrkust olnud niisugust katset teha ja sealt siis ka päritud see õigustatud muige ja iroonia, millega maanäitelavu vaetakse.

Aga oletame, et kõik tehnilised raskused võidame, rahvamajad sisseseadetega omame, ja haritud inimesed tööle asuvad — siis jääb veel üks, keda ümberluua ei saa, see kelle tarvis töö tehakse — vaataja.

Meie teatrite poolt pakutavad kõrged, luulelised, ajaloo ja meeoleu draamad, samuti ka suure ilma flirt ja farss on maa vaatajaskonnale kauge ja võõras ja jätab paremgi ettekande juures külmaks, kuna lihtne ja mõistusega arusaadav tükk aga kuumaks kütab.

Viimane väide makab eriti algupäraste kohta, millised sagedasti oma viletsagi ülesehituse peale vaatamata, vahest õnnestunud keele, kõnekäände, tuttavate olude ja kujudega näitlejas kui ka vaatlejas mõtete ilma ettekujutuste võimiste piirides liikudes mõlemaid elama pannes õhkkonna loovad, mis läbi lööb. Siin on raskuse punkt. Kui maa näitelava tõusma peab, siis küll esimeses joones ühes algupärase draamaga ja esimesest kõneledes, tuleb seda koos ka teisega teha.

Meie algupärane näitekirjandus on olnud ja on — väike arvuline. Võrreldes luule ja muuga, on dialoogi vorm millegi pärast vähemuses.

Kui riiklises elus, mõnda nõrka algajat, näiteks tööstust edendada tahetakse, siis kaitstakse teda erilise kaitsetollidega. Siin peaks maksma sama seadus.

Esiteks, et ta kängus, tõendus, et muust raskem vorm. Meie rahvas on väike arvuline ja mingisugusel kirjandusel ei ole suurt lugejaskonda, eriliselt mõjub see aga draama peale, sest näitelava on veel palju vähem ja lugemiseks ostetakse neid ainult üksikud eksemplaarid.

Kui öeldakse, et viimast aitavad erilised ettekande luba maksud, siis peale elukutseliste teatrite need pea midagi ei anna. Kes autori õigusega tegemist teinud, teavad, et lubasaamise kirja vorm, kui seda üldse küsitakse, on enamuses, et meil sissetulekud väiksed, kulud suured ja hariduslikeks otstarbeks mängimine, siis palume, kui mitte midu siis... Ja teades, et neil õigus on, läheme päevakorras edasi. See teiseks. Ja kolmandaks tuleks näitekirjandus erilise toetuse alla võtta sellepärast, et ta kahekordne kunst, teistest selle läbi tähtsam, et temast veel teine kunst oleneb.

Nagu ei saa olla tööstust vastava toore-

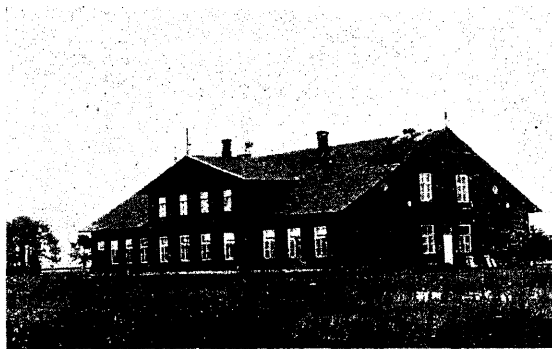
aineta, nii ei saa ka olla lavakunst näitekirjanduseta.

Kuid meie siin vahet ei tee.

Oleme õnnelikud, hindame ja toetame mõnd õnnestunud salmikest, mida ainult üksikud loevad, aga läheme draamast, mida terve maa näljaga ootab, vaikides, ehk üleolevalt mööda, kui ta kõige kõrgemat mõõdupuud välja ei anna.

Kui siin proosalik võrdlus lubatakse, siis oleks see nii kui põllumees tööriistaks lennuki ja adra vahel valima peab, siis valib ta viimase, kuigi esimene elegantne teine aga suur asi ei ole.

Meie teeme ümberpöörduvalt, ei ütle enam vanasõnaga: „Parem pool muna kui tühi koor,“ vaid ümberhinnatult: „poolt ei taha, ennem ootame aastasajad tühja koore juures kuni ilmub Mooses, kes terve loob“...

Liganuse Haridusseltsi maja, kus asub Erra Liiva kõrgem rahvakool.

Viimase väitega seisame vaieldud küsimuse ees, kus öeldakse, et poolik kunst ei olegi enam kunst, kus öeldakse, et olla ega edeneda ei saa ükski kunst mis massi arusaamiste ja maitsega arvestab. Kuid samuti võib küsida, et kellele kirjutame, kellele mängime meie, kui see kellele ta määratud, seda ei mõista, vastu võtta ei saa ega taha? Ei ükski lugeja osta raamatud keeles, milles ta lugeda ei oska, kui arusaamatu asjuga teatri tühjaks mängime nii et massile üldse enam ligipääsu ei ole — mis võidab sellega kunst?

Võib küsida ja kosta, kuid ega see meid põrmugi edasi vii.

Praktilisest seisukohast on, näiteks, parem ennast mõne kahjulise putuka vastu kaitsta, kui seda tegematult küsida ja vaidlema hakata miks ta on.

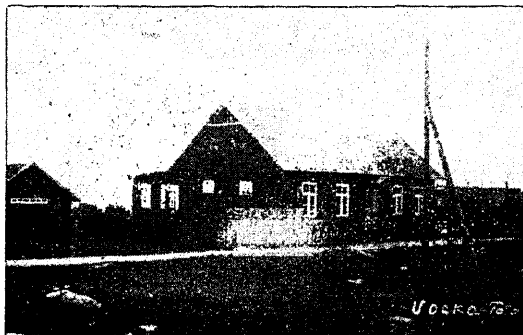
Ka elu ei tunne seda vaidlust, tema läheb oma teed nagu öeldes, näe, see on nii, vaielge või ärge vaielge. Kas tahame, või ei taha, kas vaidleme või ei vaidle.

Kuid on ja jääb nõnda, et üksikud geniaalsed pead eralduvad, kaugele ette jõuavad ja järele tulevale massile sihti näitavad.

Ümberpöörduvalt see kunagi ei ole ega olla saa, ei maksa seda karta ega kõnelda, ei maksa ka liig halvaks panevalt massi arusaamist ja maitset hinnata, — oli kord seegi sihiajajate seisukoht, kes aga nüüd juba kaugele ette jõudnud.

Nõnda on see, et viimased esimest kunagi ei võigi kätte saada ja kas ei oleks enam kui imelik nõuda, et rõhuv enamus igavesti seda toitu peaks vastu võtma mida ta ei taha, mis talle ei maitse ja ainult sellepärast, et see teistele, olgugi enam arenenutele, väärtuslik on.

Ei ole see ka sugugi nii hirmus õnnetus kui mass juhust paar jaama vahet taga, inimese loomuses on juba edasitung olemas, ühte teed otsimas ja teise järele püüdes, sellega on igavene progress kindlustatud ega maksa seisakut karta.

Viinistu vabatahtliku tuletõrje seltsimaja.

Igatahes kahju see ei sünnita, kui mõni teos, teatud väärtuse juures, täielikku kunsti mõõdupuud välja ei anna. Ei pruugiks meie sellepärast ka oma algupäraliste peale nii ülevalt alla vaadata. Elukutselised teatrid võiksid, vähemalt paremaidki ikka ka aeg-ajalt korrata ja repertuaari kokkuseadmisel aasta kohta vähemalt 5-3 tööd võtta, milles ka maanäitelava võimistega arvestatud.

Oletades, et meil aasta kohta paar algupäralist ilmub, ja kui kumbki teater ka 2-3 tükki annaksid, neid paljudades ja maanäitelavadele kättesaadavaks tehes, oleks viimaste repertuaari nälg lahendatud, ühtlasi õigustaks see ka riikliste toetussummade saamist, millised maameeste veeringutest saadud osas praegu õigustamata. Sellega ülevaadet lõpetades, teen kokkuvõtte järgmistes resolutsioonides:

Teine hariduskongress tunnistas maapidude ja näitelavade kultuuri tõstmise,

kui meie rahva enamuse vaimlise enese arenemise tähtsamat tegurit, milleks tuleks:

1) Üldist maakultuuri niiviisi tõsta, et hariduslised ja ainelised elutingimised maal ja linnas enam vähem üheväärliseks muutuksid, mille läbi üleliigne tung linnadesse väheneks, aga maale haritud jõude juure tooks, kes siis sõna ja kirjateel asja tähtsuse selgituseks kihutustööd teeksid, ühtlasi aga ka tegelikult maapidude ja lavade ettekandeid aitaksid sisult ja vormilt tõsta.

2) Tungivalt soovida, et kõik maa haritud jõud, eestkätt õpetajad, kui enam haritud, organiseeritud, vaimliste huvidega ja meie nooruse rahvatuleviku kasvatajad, jälle endise hooga selle töö etteotsa asuks.

3) Haridusliidu lipu all kõigil hariduslil organisatsioonel selleks ühiselt tööd teha et maale rahvamajade ehitusteks ja muudeks suuremateks erakõrralisteks hariduslisteks ettevõteteks muude üldtähtsusega ettevõtetega ühisel alusel toetussummade ja laenude saamine võimalduks.

4) Eelmistel abinõudel selleni jõuda, et seadusandlisel teel see võimatu nähtus kaoks, et omavalitsused lavalistelt ettekannetelt lõbustusmaksu võivad võtta, miline võimalus maanäitelavade mitte hariduslisteks teguriteks, vaid maa intelligenti kulul omavalitsustele raha teenimise abinõuks muudab.

5) Haridusliidu ühisel jõul algupärast näitekirjandust, kui maanäitelavade kandvat alust, kõigiti toetada, etendada, selleks ka riiklisi ja omavalitsus asutusi kaasa tõmmates.

6) Haridusliidu läbi elukutseliste teatritega kontakt luua selleks, et:

a) viimased oma repertuaari 2-3 tükki aasta kohta võtaksid, mis ka maanäitelava võimeid silmas peaksid ja ühist kirjastust leiaksid ja

b) aitaksid maanäitelavadele tegelikke näitejuhte ettevalmistada.

7) Haridusliidu läbi maale keskkohte luua, võimalikult väiksema rajoonilisi, kust ümbruse lavad rahvuslisi, ajaloolisi jne. riideid ja rekvisiite laenata võiksid.

Kõik seltsid Haridusliidu liikmeks!

Üksikud seltsid saavutavad omas tegevuses ainult siis paremaid tagajärgi, kui nad koonduvad oma keskasutuse ümber ja töötavad sellega käsikäes.

Aufinnatud romaanid.

August Jakobson

VAESTE-PATUSTE ALEV

I köide — 400 mrk., köites 460 mrk. ja 500 mrk.
II köide — 350 mrk., köites 410 mrk. ja 450 mrk.

... Ma seisan selle raamatu painajaliku mõju all. Ta ei kao meelest, ta heliseb kõrvus, ma näen edasi neid kujusid...

J. Mändmets, „Päevaleht“ nr. 303, 6. 11. 27.

... On kirjeldusi, mis haaravad meid oma sisemise jõuga, nagu ootamatud raketid tulejugadega. Ja neid kohti pole romaani kestes vähe...

Alb. Kivikas, „V.M.“ 260, 5. XI. 27.

... Kohati on kirjeldused otse klassilised. Lugeja elab kaasa ning on sunnitud jälgima põnevusega iga rida, vaatamata sellele, et „mustalt, külmalt ja halastamata kalgilt“ kõneleb see romaan...

Olaf Rood, „Postimees“ nr. 320, 24. XI. 27.

... Ma imetlen, miks pole hüütud veel „kardavoid“, et „Loodus“ ja Jakobson on lõõnud valusa haava meie riiklusele, meie „õilsale“ moraalile!

E. Ü. „Rahva Sõna“ nr. 223, 23. XI. 27.

... Lõpetades selle romaani lugemise, püsivad selles kirjeldatud õudse elu pildid kaua ja painajalikult meie silme ees. Siin pole tegemist enam elu varjukülgedega, vaid kogu kujutatud alev on mülgas...

Bernhard Linde, „Kaja“ nr. 261, 8. XI. 27.

... Nii jõhkralt realistlik-naturalistlik romaani ei leidu teist meie kirjanduses. Võiksime leida võrdkuju talle vast ehk E. Zola „Sõekaevajais“... Ja üksiküübid on nii selgelt ja elavalt joonistatud, et neid ka raamatu ühekordselt lugedes meelest ei mineta...

L. K. „Elu“ nr. 93, 26. XI. 27.

... Üks suurimaid väärtusi ses romaanis on kindlasti see, et ta on toond uut ja värsket verd eesti senisesse kirjandusse. Sisuliselt on ta otse rabav oma painajalikkusega...

Alb. Kivikas, „Looming“ nr. 9, 1927.

Betti Alver

TUULEARMUKE

Hind 360 marka, köites 420 marka ja 460 marka.

... Betti Alveri „Tuulearmukest“ võiks võrrelda mingi desserdiga, näiteks koorekreemiga... mida süüakse lilleliselt portselaanilt hõbelusikaga kerge flirdi saatel...

Ed. Hubel, „Päevaleht“ nr. 325, 28. XI. 27.

... „Looduse“ romaanivõistlusel auhinatud romaanidest on Alveri „Tuulearmuke“ kindlasti helevam ja tujurikkam raamat... Kirjaniku kirjeldusoskus ja fabuleerimise kergus on kohati otse imestamisväärne...

A. Antson, „Rahva Sõna“ nr. 227, 27. XI. 27.

... Sõnastus on terve romaani ulatuses vaba ja lihtne. Pole märgata sihilikku stiliseerimist, ilusate sõnade valikut... Rütm on väikeselajaline ja ruttav... see on nagu kerge hüplev käik, lapselikult püsimatu... Üht peab ütlema, et „Tuulearmuke“ on kirjutatud oskavalt ja koguni meisterliku sulega...

D. Palgi, „Looming“ nr. 9, 1927 a.

Reed Morn

Andekas parasiit

* Hind 380 marka, köites 440 marka ja 480 marka.

... See on hoopis eriilmega raamat eesti kirjanduses... See raamat on otse tulvil täis peeneid psühholoogilisi tähelepanekuid ja fakte. Ning need on antud edasi imeväärsetl mehise, täpse, küpse ja viimisteldud stiiliga...

Albert Kivikas, „Looming“ nr. 9, 1927 a.

„Andekas parasiit“ on noore üliõpilanna elulugu mõtete ja meeoleu kirjeldamisel... Kogu teost läbib suure intellektualismi karge ja veidi kare ning külm õhustik, mille mõtteliste lõngade tihe kude on vaimuinimesile siiski veetlevalt haarav.

B. Linde, „Postimees“ nr. 311, 15. XI. 27.

Mart Raud

Videvikust varavalgeni

Hind 250 marka, köites 310 marka ja 350 marka.

... Terve romaanis kujutatud sündmustik viiakse lõpule lühida suveöö kestel... Romaanis leidub peale muu habrast lüürikat, rohkesti häid värvikaid kirjeldusi ja tihedat meisterlikku stiili.

—puu, „Võru Teataja“ nr. 134, 26. XI. 27.

K U U K I R I

EESTI KIRJANDUS

1928. aastal 22-ne aastakäik

Aastas 12 numbrit, igas numbris 5—6 trükipoognat (80—90 lhk.), piltidega

Tegev ja vastutav toimetaja J. V. VESKI

Ajakirja sisu järele valvab toimkond, kuhu kuuluvad **J. Aavik, A. R. Cederberg, M. J. Eisen, O. Loorits, J. Mark, J. Mägiste, A. Saareste ja Fr. Tuglas**

Väljaandja EESTI KIRJANDUSE SELTS

Igas numbris pikemad kultuurilised kirjutised ja arvustused uuemate raamatute kohta

Viimastel aastatel on teinud kaastööd: *Mag. Joh. Aavik, prof. V. Anderson, mag. A. Anni, prof. A. R. Cederberg, prof. Stefan Csekey, K. Ehrmann, prof. M. J. Eisen, dots. Villem Ernits, Ed. Hubel, dr. med. E. Jannsen, A. Jürgenstein, prof. Lauri Kettunen, prof. Karl Krohn, Albert Kruus, A. Kruusberg, prof. Joh. Köpp, O. Liiv, dr. O. Loorits, dr. med. A. Lüüs, dr. I. Manninen, prof. Julius Mark, Karl Mihkla, mag. Julius Mägiste, D. Palgi, A. Palm, J. Pert, H. Prants, E. Päss, Arno Raag, V. Ridala, G. Saar, prof. A. Saareste, mag. Joh. Schwalbe, dots. H. Sepp, prof. E. N. Setälä, prof. O. Sild, M. Sillaots, R. Sirge, prof. Gustav Suits, K. E. Sööt, Ado Säärast, lektor J. V. Veski, lektor Elemér Virányi ja teised*

»Eesti Kirjandus« on saanud vajaliseks ajakirjaks igale koolile ja raamatukogule juba üksi sellepärast, et temas ilmub hinnata kaasandena **Eesti raamatute üldnimestik 1924. a. alates**. Üldnimestikus tuuakse kõige tarvilikumad teated kõigi Eesti riigi piirides ilmunud raamatute ning ajakirjade, ja välismail ilmunud eesti raamatute kohta. Raamatukogu täiendamine uue kirjandusega on muutunud selle nimestiku järele üsna hõlpsaks

»Eesti Kirjanduse« aastakäigud I—XII (1906—1917) on müügil täiesti otsas. Saada on veel aastakäike 1918—1924, à 3,60 kr. aastakäik (nahkköites 5,35 kr.) ja 1925—1927, à 5 krooni aastakäik (nahkköites 6,75 krooni). —::— Üksikuid numbreid 1926. a. peale à 40 senti

Tellimishind: 4 kr. aastas, 2 kr. poolaastas

— — Üksikuid numbreid müügil ei lasta — —

»Eesti Kirjanduse« tellimisi võtavad vastu postiasutused, raamatukauplused, Eesti Kirjanduse Seltsi usaldusmehed ja

Eesti Kirjanduse Selts (Tartu, Riia t. 34)

A. H. Tammsaare 50 a. sünnipäev.

Bernhard Linde.

Aeglasem kui vast ühelgi teisel meie kirjanikul on olnud Anton Hanseni kirjanduslik areng, mis on jõudnud kulminatsiooni punktini äsja enne 50 aastast sünnipäeva, mis jõuab kätte 30 jaanuaril 1928 a. (vana kalendri järele 18 jaanuaril). Ei ole Anton Hanseni keegi tervitanud tema esikteoste ilmumisel kirjandusliku vunderkindina (ime-lapsena), kuigi juba kirjaniku esimestest teostest on jäänud püsima meie realistliku proosa kaunimate pärlitena sellased nagu „Kakspaari ja üksainus,“ „Vanad ja noored“ ja „Kuresaare vanad.“ Milline vastand on sellegi poolest Tammsaare kas või näiteks Friedebert Tuglase või ka Gustav Suitsile, samast „Noor Eesti“ kirjanikkude perest! Kaks viimast olid teatud määral selle rühma varaküpsed ime-lapsed, kelle esimesed kirjanduslikud katsed juba leidsid arvurikkaid imetlejaid ja hiljem on mõlemad võistelnud üksteisega oma jäljendajate arvuga. Ja seal ei moodusta ei Friedebert Tuglase ega ka Gustav Suitsi varase nooruse õilsamadki palad mingi erikaalulisi väärtusi nende loomingu üldraamistikus, nagu Tammsaare loomingu alg-aja omad. Ning üksiklasena, ilma jäljendajate tiirleva pereta seisab Tammsaare loomingu meie kirjandus-taevas: oma ette küllalt võimsa valgusega, kuid teistele andmata oma särast.

Anton Hansen sündis 30 jaanuaril 1878 a. Tammsaare-Põhja talu peremehe pojana Albu vallas Järva-Madise kihelkonnas, kuhu tema vanemad olid tulnud Suure-Jaani kihelkonnast. Arvuka perekonna neljanda võsuna on kirjanik saanud prima hariduse kui ükski tema vend-dest-õdedest. Käis algkoolis Sääskülas ja Prümli vallas, siis Väike-Maarja kihelkonna koolis Jakob Tamme ajal ja õppis siis 1898-1903 a. Hugo Treffneri gümnaasiumis ja lõpetas selle, kuid astus ülikooli alles 1907 a. Ühest koolist teise minekul on olnud Tammsaare hariduskäigus alati vähemalt paariaastane vahe, nii juba vallakoolist kihelkonna kooli minekul, samuti kihelkonna kooli ja Treffneri gümnaasiumi vahel, aga kõige pikem vahemaa lahutab gümnaasiumi lõpetamise aega ülikooli astumisest: tervelt neli aastat. Tartu ülikoolis veedab Tammsaare 1907-1911 aastani, olles sissekirjutatud õigusteaduse fakulteeti, kuid tegutsedes selle kõrval sama palju ka kirjanduslike küsimustega, nagu tema kaaslased filoloogid „Noor-Eesti“ perest. Pea ülikooli lõpetamise lävel peab aga katkestama kirjanik õigusteaduse alal lõpueksa-

mide õiendamise — tiisikuse tõttu, et kolida maale sobivamasse kliimasse ja siis Kesk-Kaukaasiasse. Sääb kosub ta küll sedavõrd, et võib tagasi tulla kodumaale, poolteise aasta pärast kuid peab arstide nõuandel asuma elama maale oma venna juure Koitjärvel, looduslikult kaunimasse paika Põhja-Eestis. Alles 1919 a. võib kirjanik kolida linna, valides oma asupaigaks Tallinna, kus elabki sest saadik vaikselt ja tasaselt oma abikaasa ja ainsa tütrega.¹⁾

Tammsaare elukutsena on märgitud eesti sõjaväest vabastamise tunnistusel „kirjutaja,“ sest sõjaväelis-arstliku järelevaatuse tähtsal toimingul on Anton Hansen andnud üles oma kutsena küll kirjaniku „ameti“, kuid komisjoni esimees, kõrgekraadiline ohvitser, eesti arst ja muud komisjoni liikmed vaadanud mehele imestanult otsa ja komisjoni eesistuja küsinud: „Ah kirjutaja?“ ja kui A. Hansen kinnitanud, et ta ikka kirjutab küll, märgitudki tunnistusele „kirjutaja.“ See episood on kaunis iseloomustav kogu Tammsaare kirjanduslikule esinemisele algusest kuni tänapäevani: tema isik on jäänud alati varju ja kui on lausutud, eriti tema üliõpilasnoveellide puhul, et nendes leiduvad kujud on varjulised, siis on kindlasti kõigi nende kujude looja, autor ise kõige varjulisem kuhu oma loomingu. Kui meie näeme Tuglase pea iga rea vahelt Friedebert Tuglase maise ilme, kirjaniku füüsilise ja vaimlise mina, kui peitub pea iga Gustav Suitsi luuletuse taga Suitsi profiil tema arengu mitmesugustelt astetelt: olgu see nooruslik elutuld paiskav, või jälle vabatahtlikus maapagus nukrutsev ehk ka sapiline ühiskondlike küsimusi lahendav Suits „Elu tule,“ „Tuulemaa“ ja „Kõik on kokku unenägu“ päivilt, aga kus näete Teie Tammsaart tema loomingu lehekülgedelt? Ei kuskiltki. Olen püüdnud leida teda üliõpilasnoveellidest, mis ajajärgul algab minu isiklik tutvus kirjanikuga; olen katsunud otsida „Varjundite“, „Kärpse“ ja „Juudithi“ kujude tagaseinalt; samuti pole ma näinud „Kõrboja peremehe“ ja „Tõde ja õiguse“ kujude ja kujutluste taga vilksamas nende autori ilme äärjooni.

¹⁾ Proua M. Sillaots lausub oma raamatus „A. H. Tammsaare loomingu“, ilmunud „Noor-Eesti Kirjastuse“ väljaandena 1927 a., et Tammsaare olla „mitme lapse isa“, mis tuleb aga mõista vist küll tunde- lise naiskirjaniku kas vaga soovina või elava mõtte- lennuna.

Tundub nagu oleks Tammsaarele pea omaks saanud, muutunud tema teiseks loomuseks mingi peitmise vajadus.

Vaadeldge selle väite tõenduseks kas või Tammsaare kirjanduslikkude ja ühiskondlikkude artiklite kahte raamatut „Sõjamõtted“ ja „Sic transit...“ (Kolmas „Keelest ja stiilist“ väike broshüür on pühendatud eriküsimusele ja selle sündimisaeg on vajutanud kirjutisele konkreetsema ja ühtlasi ka vaielus-väitluste edasitungiva ilme, ja neil põhjustel ei tule arvesse see broshüür peitmise jälgimisel sel määral, nagu kaks eelpool nimetatud koguteost).

A. H. TAMMSAARE.

Lugege tähelepanelikult „Sõjamõtteid“ ja „Sic transit...“ ja püüdke jälgida autori tema mõtetekäigus ja selgitada tema vaimse minä, tema olemuse palet. Püüdke teha seda kestva püsivuse ja piinliku hoolega ja katsuge siis luua enesele mingi kuju sellest, kes seisab nende mõtete taga. Püüdke näha oma vaimusilmaga seda inimest, kes kõneleb neid sõnu, kelles on leidnud kehastatud kuju sõnad, kui oma autoris. Kas olete leidnud nende sõnade autori kuju enam vähem selgemates piirjoontes? Kas olete näinud teda seisvat oma lausete taga mingi isikuna, kujuna? Vaevalt küll! Vähemalt on püüdud nende ridade kirjutaja neilt tihedalt mõttehelistikuilt autori enese kindlapiirdelisemat palet, kuid ikka ja jälle tuhmus see mu silme ees või muutus mitmeks kümneks eri-ilmeks. Kuid sellest hoolimata ja vast ehk koguni

selle tõttu omab sellane raamat, nagu eriti „Sõjamõtted“, oma üleminekutes kerge, vast ehk hüplevigi teos, erilise mõtte tiheduse koos mõtete küllusega. Meie kirjandusliku essee kolmest eripalgest on kõige tüübilisemad Gustav Suitsi „Sihtide ja vaadete“ ja August Alle „Lilla elevandi“ kõrval kahtlemata Tammsaare „Sõjamõtted“, kuid ühtlasi on see raamat nende kolme väärika teose hulgas äratanud vast kõige vähem tähelepanu, kuna Suitsi teosel oli vaatlusuuna pöörav tähtsus ja Allegi raamat, hoolimata paljude salvamisest, leidis tähelepanu, kuna on häabunud Tammsaare nimetatud esseedekogu keset ilmasõja kära ja sõjale järgnenud mõtte-vaenulisi ja lagedaid aastaid.

Aastatelt kõige vanem „Noor-Eesti“ rühma kuuluvaist kirjanikest, keda lahutab oma kaaslastest kuni kümneaastane vahemaa, kuulub Anton Hansen juba nimetatud rühma eelkäivasse „kirjanduse-sõprade“ lõdvasse koondisesse, kes andis välja kolm annet „Kiireid.“ Sellest „Kirjandusesõprade“ perest saab hilisem „Noor-Eesti“ üksi oma juhi ja parima prosaiku Anton Hanseni, aga viimasegi mitte üksi nimelt Tammsaareks muutununa, vaid ka vaimult väga paljus erineva oma kirjaniku esimese ajajärgu palgest.

Anton Hansen tundub oma kirjandusliku loomingu esimesel järgul nagu eelmise ajajärgu kirjanikkude mõõduandva kooli ja voolu viimistleja-lõpetaja, kes paneb krooni pähe realistlikule novellile oma kolme parima tootega esimesest ajajärgust („Kaks paari ja üksainus“, „Vanad ja noored ja „Kuresaare vanad“). Ühtlasi märgib Hansen ära esimesena meie kirjanduses kuigi küla-elu miljöös, — selle igivana võitluse, mis valitsemas kahe põlve vahel: vanade ja noorte vastolu. See on nagu ettekuulutus aastat viis hiljem tekkinavast vaimlisest vastolust nooreestlaste ja vanema põlve vahel, millises võitluses oli sagedasti pööratud mitte vanema generatsiooni, vaid ka rühma kaaslaste piigi terav ots on Tammsaare loomingu vastu, kuigi nende autor seisis tegelikult enam vähem kõrval sellest aatevõitluse tallermaast, hoidudes avalikkudest sõnavõtmistest ja tehes seda üksi oma kirjanduslikkude ja ülikooli sõprade kitsamas ringis.

Nagu langeb Tammsaare loomingu esimene ajajärk tema keskkooli viimastele aastatele, — vähemalt selle parimad tooted, — nii on tema impressionistliku novelli õitsele puhkemise aastateks üliõpilasena Tartus veedetud aeg 1907-1911 vahel, mil sünnivad tema loomingu need novellid, mis äratanud kõige rohkem ajakirjanduslikku-ärvustuslikku tolmu ja mis on saanud teravamata mahategemise osaliseks iseigi mõne tema rühma kaaslaste

poolt nagu Johan Aavik, kes lausub avalikult, et tema ei tunnista midagi, mis on kirjutanud minevikus Tammsaare ega tunnista ka seda, mis ta võiks kirjutada tulevikus. See on juba Tammsaare loomingu eitamise äärmised võimalused, nagu neid armastab Aavik keeleuenduse alal, kuid igal äärmisel võimalusel on see hea ning väärikas omadus, et toob päevavalgele mitte üksi arvustatava, vaid ka arvustaja puudused.

Tammsaare on ainuke, kes tuli Tallinnast „Noor-Eesti“ rühma. Ta tuli teistsugusest õhkkonnast ja üksiklasena, kuna teisi sama rühma kirjanikke tuleb võtta teatud määral ikkagi kui oma ligema sõpruskonna liikmeid: tartlasi, kuresaarlasi ja pärnlasi. Üksiklasena tundis end Tammsaare kahtlemata ka Tallinnas 1903-1907 a., vähemalt kirjanikuna, kuna see aeg oli üldse ja eriti neis toimetustes, kus töötas Tammsaare ajakirjanikuna, lage kirjanduse huvidest ja ka neid huvitsid kanda võivatest inimestest: Vilde oli juba lahkunud „Teataja“ juurest ja Tartu kolinud varsti peale Tammsaare Tallinna tulekut ja seal asus ainsama kirjanduslikuma ajakirjanikuna Müntner, kes oli aga liiga ühekülgsest vene tendentsiküllase realismi mõju all, hinnates eestkätt selaseid kirjanikke nagu Serafimowitsch¹⁾. Vaevalt võis see kaaslane viljelda Tammsaaret kirjanduslikult tõusvas suunas. Miljöö ühelt poolt ja ajakirjanduslik töö teiselt küljelt polnud kõige soodsamad puhtkirjanduslikuks loominguks ja nende kahe asjaolu tagaseinal on täitsa arusaadav kirjaniku loomingu tasapind, nagu see on leidnud väljenduse tema lühimais, Tallinnaa kirjutatud novelles ja vast ka Läänemaal kirjutatud „Uurimisel“ ja „Rahaaug“, mis ilmusid „Teataja“ ja selle jätkajate veergudel.

Kirjandusliku loomingu jõurikas ja hoogne puhang algab Tammsaarel 1907 aastaga, Tartu ülikooli astumisega ja sinna elama asumisega.

Kuna 1903 a. Tartust lahkudes olid Tammsaarel katkenud ka need isiklikud sidemed, mis teda olid köitnud eriti Gustav Suitsiga, „Kiirte“ toimetajana. Kuigi Suits oli vaheajal lahkunud Tartust, asudes Helsingi ülikooli, kuid sealtki ei lahkunud ta toonitama nii kirjades kui ka suusõnal nende ridade kirjutajale vajadust, et Tammsaare tuleb kaasa tõmmata „Noor-Eesti“ rühma ja see teostuski; kuid teatud määral jäi Tammsaare isikuna ja kirjanikuna siiski võõraks paljudele kirjanduslikele nooreestlastele, nagu Joh. Aavik, Fr. Tuglas, Villem Grünthal. Kooskõlaline vahekord sobis Tammsaarel eestkätt Gustav Suitsi ja nende ridade kirjutajaga.

¹⁾ Selles väites toetan Müntneri ühele erakirjale neilt aegilt nende ridade kirjutajale.

Uus oli see miljöö, kuhu sattus peale Tallinnat Tammsaare: see oli sajangu esimese kümne üliõpilaskond, kelle arvukaid esindajaid oli haaranud nooreestlaste püstitatud kirjanduslik-kunstilised huvid, vast üksi kerge esteetismi ja elulise epikurismi, mingi algelise boheemluse näol. Tammsaare esimesed üliõpilasaastad on kahtlemata täidetud selle temale uue miljöö vaatlusest ja vast osalisest kaaselustki.

Kogu tema senine kirjanduslik looming oli ainult kuulunud maaelu käsitlusele, milleks kirjanik oli ammutanud oma nooruse mälestuste allikaist. Nüüd aga tuleb järsk pööre Tammsaare loomingu ainestikis. Kas oli selle põhjuseks teatud tüdimus maaelu käsitamisest või jälle uue miljöö ja õhkkonna haarav kaasakiskuvus, — selle otsustamiseks puuduvad meil praegu kindlamad andmed, kuid on väga tõenäolik, et kaasa mõjutamas olid mõlemad asjaolud. Kaasa rääkisid vast ehk ka need teoreetilised seisukohad, mis olid püstitanud oma kirjutustes ja kõnedes mitmed nooreestlased vastandina Jaan Tõnissoni maakultuuri suunale: Eestis on alganud linnastumine ja selle protsessiga ei tule pidada võitlust, nagu tegi ja teeb seda külarialism, vaid seda tuleb tervitada ja soodustada, nagu sajangu kultuuri arengu paratamatut suuna, mistoob kaasa rea kultuuri tihenemise võimalusi. Selle kõrval ei unustanud nooreestlased toonitama, et samal ajal on vajaduslik kirjanduslik linna elu ja elanikkude kujutamine. Sooviti näha meie esimese põlve haritlase elu kunstiliselt kandvamat käsitlust.

Tammsaare loomingu teisele ajajärgule jääb see teene, et ta esimesena on andnud kitsama piirdele läbilõike meie oras-haritlastest. Alles hiljem järgnes Tammsaarele Tuglas oma „Felix Ormussonis.“

Esimesena on Joh. Aavik oma arvustuslike kudes kiirkäikudes ja jalutustes ära märkinud psühholoogilise õreduse, mis ei luba „Pikkade sammude“, „Noorte hingede“ ja „Üle piiri“ autori võtta küllalt kaalukana, eriti kirjanduse harrastajat, kellesse on tardunud Paul Bourget psühholoogism ja Hyusmans'i köditav psühholoogiline naturalism teataval määral kindlajooneliseks eeskujuks, millest kõrvalekaldumine on ise juba andeksandmatu kirjanduslik patt.

Joh. Aaviku tõendustel Tammsaare kujude psühholoogilisest õredusest ei puudu alus, kuid ei tohi unustada, et see uus miljöö, mille käsitlusele asus Tammsaare nimetatud kolmes novellis, oli tol ajal oma sündimise ajajärgus, kus ei saa nõuda kelleltki selgejoonelist ilmet. Neil Kulnodel, Olgadel ja tutti quanti — neil polnud tõelises eluski ilmekamat palet, neis oli kõik veel käärimas ja selgimas. Ja kuidas

võisime ja võime nõuda, et nende reaalsed kujud oleksid projekteerunud kirjaniku hinges iseloomult tihedamate joontega, kui olid neil reaalses elus?

Tammsaaret tuleb võtta ka sellel oma kerge romantika ajajärgul realistliku põhikoega kirjanikuna, kes püüdis kokku sulatada Tartu ja Tallinna linna miljööd ja meeolud rea iseloomult ähmaste joontega tegelaste lahtistes ehk äärmiselt lõtvades meeoludes, impressioonides, mis ei taha ega suudagi pakkuda mingi olukorra kirjeldusi, vaid kõik need meeolud on ja jäävad rippuma nagu õhku.

Kuid miljöö ei ole huvitanud Tammsaaret tema loomingu esimeselgi ajajärgul, vaid juba tol ajal on tema vaatluste pea esemeks — inimene ja tema hing ning selle keerdkäikude jälgimine ja kirjeldamine. Ja samas suunas jätkab kirjanik ka oma loomingu nõndanimeetatud uusromantilisel üliõpilasnovellide ajajärgul, nii selle esimesel poolel „Pikkade sammude“, „Noorte hingede“ ja „Üle piiri“ kirjutamise päivil, kui ka sama ajajärgu lõpuosas, mil sündisid „Varjundid“ ja „Kärbes.“ Kuigi kõigis nimetatud viies novellis on käsitluslaad sama impressionistlik, õhukesesse neoromantilisesse linikusse mähitud, on siiski väga suur vahe ajajärgu algu ja lõpu poole kirjandusliku teostamise. Kui esimese kolme novelli puhul võib jääda maksvusele osalt põhjendatult psühholoogilise õreduse etteheide, kuuluvad viimased kaks novelli meie jutustava proosa hingestanumate ja õhuliselt õrnemate palade hulka; kuna eelmistes tundub veel katsetamine, ebakindlus uute inimeste ja muutunud kirjanduslikkude meetodide käsitlemisel, valdab kirjanik mõlemaid „Kärpses“ ja „Varjundites“ juba meisterlikult, täiuslikult. Tammsaare kujude ähmased piirjooned omavad selle ajajärgu lõpu osas õrnast udulikkusest hoolimata selged ja oma romantikaga võluva veetluse, midagi sarnanevat Whistleri maalidele.

Kahe nimetatud novelli ja draama „Juuditi“ kirjutamine langeb ajalisel kokku kirjaniku tiisikuse pöörde momendiga, seega haiguse raskema silmapilguga ja neis teostes väljenduse leidnud hingeline sensitiivsus on osalt vähemalt tuletatav tiisikusehaigetele omasest õrnusest ja hellikusest, nagu ka tunde-elu kapiiliaarsus. Samasse algallikasse kuulub oma tuletuselt vast ka see sugulise kire jõuline väljendus, mis avaldub „Juuditis“ nimekangelase tegusid juhtiva alusena.

Draama „Juudit“ on jäänud seni kahjuks Tammsaare ainukeseks lavaliseks teoseks, kuid ühtlasi pole leidnud see näidend arvustuses tänapäevani avalikult väärilist hinnangut, kuigi on saanud eelkäijaks meie näitekirjan-

duses piiblloolistele draamadele, nagu Hugo Raudsepa „Kohtumõistja Simson,“ ületades oma kirjanduslikult ja esteetiliselt väärtuselt järeltulijaid.

Novellikogu „Pöialpoiss,“ mis lahutab Tammsaare loomingu teist, uusromantilist ajajärku kolmandast, mis on tagasipööre maa-elukäsitlusele, — see novellikogu kajastab ühelt poolt seda fantastika armu, mis väljendasid nooreestlased, tõsi, rohkem küll oma teoreetilistes kirjutustes, kui otsekohe oma ilukirjanduslikus loomingus, (peale Tuglase) kuna teiselt poolt on selles väljendust otsiv sõja-aegade jõhkruks ja inimhinge julmimad küljed. Eelmise ja järgneva ajajärguga aga seob sedagi teost inimhinge jälgimine, selle „homo sapiensi“ vaatlemine, mis ongi selleks assiks, mille ümber pöörleb Tammsaare kogu looming, algades esimeste kirjanduslikkude katsetega ja lõpetades „Tõde ja õigusega,“ kirjaniku viimase algupärase teosega.

„Kõrboja peremees“ on nagu ettevalmistav samm mõni aasta hiljem ilmunud „Tõde ja õigusele.“ Tammsaarel on juba ühe aine vältivam käsitlus saanud korduvaks nähiseks: esimese ajajärgu realistlikkuis novelles on selleks inimhinge vaatlemine ning vanade ja noorte vastolud maa olukorras; järgnev ajajärk püüab lahastada meie esimeste haritlase orase algelist hingeelu ja pettunud selle pinna-pealsusest tuleb kirjanik tagasi maa õhkkonda, milles üksi arvab leidvat väljakujunenud tüüpe ja püsivamat materjaali üksikiseloomadude suurmaalideks, nagu need esinevad eriti „Tõde ja õiguses,“ mis on ja jääb vist küll mõneks ajaks psühholoogilise romaani ainsaks ja ühtlasi monumentaalseks teoseks meie kirjanduses. Seda on see romaan ka praegusel kujul, kuigi kannatab kompositsiooniliste puuduste all, mis on aga parandatavad uues trükis. „Tõde ja õigus“ oma inimkujude küllusega on see, mis kroonib Tammsaare loomingut ja on toonud kirjanikule õigusega ja põhjendatult selle üldtunnustuse, mille vääriliseks pidasid teda varemalt juba üksikud kirjanduslikud austajad ja sõbrad, kuigi lõpulik tunnustamine sündis nii hilja: alles viiekümnenda eluaasta lävel.

Tammsaare loomingut käsitlevast kirjandusest olgu nimetatud: Fridebert Tuglase essee „A. H. Tammsaare,“ mis on aga osalt vanaenuud, kuna on ilmunud enne „Pöialpoissi,“ „Juuditi,“ „Kõrboja peremehe“ ja „Tõde ja õiguse“ ilmutist. 2) M. Sillaotsalt läinud aasta lõpul ilmunud raamat „A. H. Tammsaare looming“ on veidi kerge käega kirjutatud suvevestlus kirjaniku loomingust.

3) Aino Kallas, „Noor Eesti“ leidub peatük Tammsaarest, kuid seegi on tänapäeval vananenud ja ebaõiglane üldiselt. 4) Bernhard Linde esseede kogus „Omad ja võõrad“ leidub pikemalt Tammsaare elulugu ja ka loomingust.

Koos need neli raamatut annavad vast küllaldaselt materjaale neile, kes soovivad

mälestada Tammsaare 50. aastast sünnipäeva kirjanduslikul koosolekul. Tuglase raamat on ilmunud „Odamehe“ (Carl Sarapi) kirjastusel, M. Sillaotsa ja Aino Kallase teos „Noor-Eesti Kirjastuse“ ja Bernhard Linde „Omad ja võõrad“ osauhisus „Varaki“ väljaandena.

Õpiringid.

E. Kubjas

Õpiringi liikumine pole meil veel kasvanud eriti laialiseks. Osalt on see tingitud liikumise noorusest, mille tõttu küsimus veel küllalt paljudele selge ei ole, teisest küljest aga mitme tähtsa soodustava teguri puudumisest. Käesoleva kokkusurutud ettekande ülesandeks on esile tuua need õpiringi liikumises arendamise seisukohalt meil õieti põhjapaneva tähtsusega tegurid, ühtlasi aga võttes küsimust täiesti praktilisest seisukohast, kuidas asja liikuma panna. Ma eeldan, et suur osa

rahvaülikoolis see kestab ainult ühe lühikese ajajärgu.

Arusaamatuste vältimiseks tuleb tähendada ka seda, et õpiringide alla tuleb lugeda ka mitmesuguseid teisi ringe (lugemisringid, enesearendajate klubid jne.), millel mõned erinevad tunnused, kuid eesmärk sama: isikuväärtuse tõstmine ja arendamine, iseloomu ja enesekasvatus (mille esile tõstis oma sihtjooni määravas kõnes ka hra Tõnisson).

Puudutame siin üksikuid konkreetseid

Öisu mõisa hoone, kus praegu asub ainuke Eesti piimaasjanduse kool.

koosolijaist on ehk juba enam-vähem tuttavad õpiringi liikumise algmõistetega ja selle liikumise tähtsusega vabaharidustöö seisukohalt, vähemalt peaksid olema, seepärast pole põhjust küsimust neilt seisukohtadelt puudutada, ka pole siin selleks aega. Võiks ehk nii palju üldiselt ütelda, et õpiringid on eneseharimise ja enesekasvatuse ühiskonnad, mille kasvatuslik mõju, võttes seda teatud piiramisega, sarnaneb rahvaülikoolide kasvatuslikule mõjule. Õpiringidel on isegi teatud paremus selles mõttes, et nende tegevus võib igal üksikul juhtumisel jätkuda kaua aega, kuna

küsimusi õpiringide propaganda ja instruerimise alalt ja materjaalse abi andmist õpiringide tööle (ma ei mõtle mitte ainelist toetust).

On selge, et ka kõige võimalikumast asjast tarvis propageerida, enne kui inimesed asuvad ta teostamisele. Asi tuleb teha teatavaks, äratada huvi ta vastu ja anda juhtnööre asjast huvitatuile. Et aga asi sünniks hästi, peab olema propagandat juhtiv keskoht, kellel on küsimusest täielik ülevaade ja kes suudab tegutseda sihikindlalt. On selge et peab olema ka kindel propaganda kava, mis

moodustab loomulikult ainult osa õpiringi liikumise arendamise kavast. On samuti selge, et meil selleks kompetentne keskkohat Haridusliidu näol on olemas ja et ta kõiki omi võimalusi (igasugused rahvakoosolekud, haridusnädalad jne.) peaks ära kasutama muu hulgas ka õpiringi liikumisele propaganda tegemiseks. Siin tahaksin tähelepanu juhtida ühele õpiringide propaganda erijuhulisele võimalusele, mis seni kahjuks on kahesilma vahele jäänud. Asi on nimelt selles, et õpiringide tegevus baseerub peaaugjalikult kirjandusel. Välismail neelavad õpingid iga aasta hulga kirjandust. Teiseks kasvatavad õpingid kirjanduse tarvitajaid. Seega tekib suurem kirjanduse minek, mis on aineliselt kasulik kirjastajale ja raamatukaupmeestele. Järelikult peaksid need olema huvitatud õpingiliikumise arenemisest ja kasvamisest ja peaksid seda aineliselt toetama.

Meil ilmub rohkesti viimasel ajal kirjandust. Ainelised olud on aga meil rasked, nii et kirjanduse ostmine paljudele käib täiesti üle jõu. Ka raamatukogudest ei saa järjest ilmutvat kirjandust kuigi palju tarvitada vähese eksemplaride arvu ja suure nõudjate hulga pärast. Asja saab aga lahendada, kui nii võib öelda, ühistegelise omaabi organiseerimise teel lugemisringide näol. Väike ring inimesi panevad raha kokku ja ostavad komplekti raamatuid, mida siis korrast loevad. Kirjastajad teeksid igatahes hästi, kui nad ühes oma toodangu reklaamiga, mis, nagu otsustada võib, vähe kulu ei nõua, õhutaksid ka lugemisringide ja selle järgmise astme kirjanduslikkude õpingide ehk kirjanduslikkude klubide asutamist, näidates praktilise abinõu, kuidas nende raamatuid väikeste kuludega saab lugemiseks muretseda. Muidu on reklaamil mõju ainult niipalju, kuivõrd ta puutub ostuvõimulise inimese silma. Lugemisringist saab sisuliselt kirjanduslik õpiring, kui asjaosalised koosolekuiks kokku tulevad ja oma arenemist astme kohaselt loetu üle kas juttu ajavad, läbiräägivad, või süstemaatiliselt üksikuid probleeme teostest esile tõstavad ja neid harutavad.

Haridusliit peaks siin kirastajate ja raamatukauplejate ühinguga läbirääkimistesse astuma ja leidma sel alal koostöö mooduse. Võib kindlasti oletada, et ühing siin asja tähtsusest täiesti aru saab ja viljakas koostöö sigineb. Muud propaganda võimalused jääksid Haridusliidu tegelikkudele juhtidele või juhatusele konkreetsemaks kavatsemiseks

Õpiringi liikumise korralik juhtimine ja instrueerimine vajab juba praegu kindlasti ühe inimese täie jõu. Meil ei maksa ennast

petta sellega, nagu saaks esialgu küllalt pealiskaudselt diletantismist. Ilma kava-kindluseta ja korraliku juhtimiseta venitame asja lõpmatuseni ja tüütame inimesed üldisõnalise propagandaga. Samuti ei maksa ennast petta nagu suudaks mõni inimene asjaga valmis saada muude ülesannete kõrval. Sedagi teed tuleb alati kasutada, kuid peab asi olema siiski koondatud kindlatesse kättesse.

Siin öeldakse, et aineiline külg teeb raskusi ja haridusliidu eelarve ei võimalda selleks eriinimese palkamist. (Kui ta karpimata jääks, siis võimaldaks) See oleks aga produktiivne kulu ja sellest peab üle saama, kui head tahtmist on. Valitsus peaks siin vastu tulema igatahes rohkem kui seni. Kui meil leidub summaks raamatukogudele ja rahvaülikoolidele, siis peaks leiduma ka ühe õpi ringiliikumise instruktoriga ametisse panemiseks. Teeme siin väikese kalkultatsiooni. Võtame instruktoriga palgaks 150 kr. kuus, (väike palk!) see teeb 1800 kr. aastas. Sõidukuludeks ja päevarahadeks arvame näit. 700 kr. saame 2500 krooni. Maksulisi udupildiõhtuid korraldades (see oleks küll hädaabinõu) võiks energiline mees tagasi teenida sellest summast 1000 kr. aastas, jääks veel 1500 kr. katta. Tahaks loota, et kirjastajad ja raamatu kaupmehed oma huvides toetaksid ettevõtet 500 kr. Ülejäänud osa peaks tulema kirjanduse sihtkapitalist (eeldades, et seal kirjandusliku kultuuri tõstmise seisukohalt hinnata mõistetakse) ja võib olla ka valitsuse summadest. Loodame et Haridusliidu juhatuse asja selgitamiseks tarviliikud sammud astub.

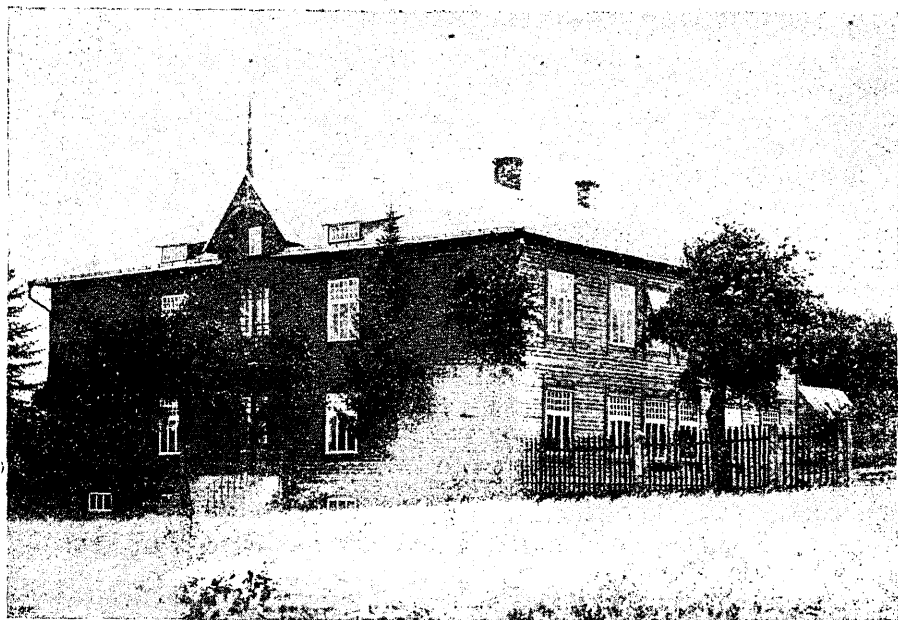
Õpingide suulise instrueerimise kõrval seisab väga tähtsal kohal nende kirjalik instrueerimine. Alul saab teataval määral läbi ringkirjadega ja nurgaga „Vabaharidustöös,“ kuid hiljem peab paratamatult tekkima iseseisev, tegevushooajati ilmutav ajakiri. (Rootsis ilmub neid mitu, saavutus!) Võiks ka laiendada ses mõttes „Vabaharidustööd“, kuid siis läheks ta kalliks õpingidele. Siin ei tuleks liiga suuri kulusid ja seepärast võib siin asjast üle saada, kui jääda õige realsele pinnale, välja, andes- ülele 6 väikest numbrit aastas (talvisel hooajal).

Eespool tähendasime möödaminnes, et õpingide tegevus baseerub suurel määral kirjanduse tarvitamisel. Tahtes mõne küsimusega tutvuda peab olema selleks üks või mitu raamatut. Kuna meie rahvas enamuses pole jõukas, eriti tuleb raskusi noortel, kes õpiringi töös alati aktiivsemad, nii on raamatute saamise võimalus suure tähtsusega. Tähtis oleks, et komplekt raamatuid mingi küsimuse kohta oleks pikemat aega, ülele 3 kuud, õpinglaste kasutuses. Harilikkude

raamatukogude abil seda küsimust täiel määral lahendada ei saa kogude puuduliku koosseisu tõttu, samuti tuleb raskusi asjatundliku komplekteerimise võimaluse puudumisega. Kui ring ise ei suuda omale muretseda kirjandust soovitava küsimuse kohta, siis jääb ta tegevus varsti kängu. Ei saa ju palja platoonilise asja harrastamisega edasi.

muse hiljuti rändavate karskus-raamatukogude asutamisega à 25 raamatut, võiks välja saata praegu kuni 25 sarnast komplekti.

Õpiringi tegevuse ühtlase juhtimise ja veel mõne muugi kaaluva asjaolu pärast peetakse tarvilikuks iga aasta ülemaaliselt õpiringides käsitlemiseks võtta üks teatud küsimus, mille kohta tuleb valmistada õpiringi

Otepää Hariduseseltsi gümnaasium.

Mujal annab riik ringidele kirjanduse muretsemiseks toetust, kuid meil, nii soovivat kui see ka ei oleks, ei julge esialgu sellele võimalusele loota, seepärast peab katsuma üle saada õpiringide keskraamatukogu loomise teel. Erakorralise riiklise toetusega tuleks panna talle alus ja edaspidi iga aasta täiendada Haridusministeeriumi eelarvesse võetud raamatukogude toetuse krediitidest kui ka kultuurkapitali summadest. Keskraamatukogus oleksid eriküsimuste kohta komplektide kontsentrilised nimestikud ja nendele vastav kirjandus ja õpingid võiksid neid komplekte laenata tarvitamiseks. Iga küsimuse kohta tuleb ühes komplektiga saata ka lühike juhatuskiri, kus on tähendatud lugemiseks soovivat järjekord, soovivat põhiraamat ja muud tarvilikud küsimused. Tarvilik oleks veel komplektide saatmiseks eriline alandatud tariif või hoopis maksuta saatmine. Samane kesk-raamatukogu on Norras, ja on kavatsusel, kui ma ei eksi ka Soomes. Eesti Noorsoo Karskusliidul on juba mõni aeg oma liigete jaoks samane kogu olemas ja Eesti Karskus liit lahendas küsi-

nõuete kohaselt vastav n. n. põhiraamat, mis peaks olema võimalikult igal õpingist osavõtjal. Soomes on niisugune komme, et riiklise toetusega muretsetud põhiraamat jääb peale selle läbivõtmist, kui osavõtja hoolsalt on tegutsenud, õpiringiliikme omanduseks, moodustades nagu väikese preemia. Meie kirjanduses on väga vähe raamatuid, mis vastaksid õpiringide nõuetele ja kõlbaksid seepärast põhiraamatuks. Need tuleksid meil iga aasta kirjutada ja kirjastada. Saja tuhandega aastas saaksime üle. Täiendava kirjanduse muretseks ring ise kui ainelisi võimalusi on või jälle muretseks Keskraamatukogust. Põhiraamat oleks antud küsimuses ka õppekavaks, sisaldades tarvilikud juhtnöörid, nii jääks ära kavade valmistus, väljaarvatud erand juhul.

Aeg on olnud liiga lühike esitatud küsimustesse põhjalikumaks süvenemiseks, kuid ma vist ei eksi arvates, et lugupeetud kongress on üksmeelne selles, et ilma käsitletud asjade teostamata ei ole õpiringiliikumisel elulist arenemisvõimalust.

Vabaharidustöö organisatsioonide ülesannetest.

K. Reinmann.

Jälgides meie vabaharidustöö organisatsioonide tegevust viimastel aastatel paistab, et võiksime neid nende tegevuslaadi järgi jaotada kahte gruppi: ühed, kellede tegevus piirub vaid „pidudega“, teised, kes püüavad teha vabaharidustööd laiemas ulatuses, s. t. korraldavad kursuseid, loenguid, raamatukogusid jne. Üldiselt jääb aga tunne, nagu ei leiaks paljud seltsid oma tegevuseks õiget suuna, nagu ei teata, millest tuleks kinnihaarata ja mida teha, samuti ka — kuidas teha. Seltside põhikirjad on harilikult õige avarad ja näevad ette laialdase tegevuskava. Jättes kõrvale seltsid, kellede tegevus piirub paari äbariku pidukesega aasta jooksul ja kus on silmatorkav seltsi seesmine jõuetus ning tarvilise kandepinna puudus, peatame vaid elavamat tegevust avaldavate organisatsioonide juures. Viimased korraldavad üldhariduslisi kursuseid ja populaar-teaduslisi loenguid. Tingimata kuulub viimast laadi tegevus vabaharidustöö organisatsioonide tähtsamate ülesannete hulka, ja nad töötavad tänujulikul tööpõllul. Kuid kahju ainult, et nad suures enamuses piirduvad vaid üldharidusliste ainete käsitlemisega.

Meie rohkearvulised hariduslised seltsid ja ühingud võiksid rahva kultuuriliseks ja ka majanduslikuks tõusuks palju kaasa aidata, kui nad oma tegevuse juhiksid nende päevaküsimuste selgitamisele, milliste lahendamisest ära ripub rahvuskultuurilise ja rahva majandusliku tõusu kiirem tempo.

Eesti riiklise iseseisvuse aastad on olnud ühtlasi laiaulatusliste ümberkorralduste ja hindamiste ajajärguks. Teoksil on suured reformid rahvahariduse alal, põllumajanduses ja muudel ühiskondlise elu aladel. Nende reformide kiirem lõpuleviimine oleks väga tähtis, kuid seda takistavad mitmed asjaolud, milliste kõrvaldamisel võiksid abiks olla vabaharidustöö organisatsioonid. Kõigepealt puudub paljudel kodanikkudel uuenduste kohta tarvilik arusaamine ja usk, aga puuduvad ka praktilised oskused, nende teostamiseks. On ju tõsi, et nii mõnelgi alal oleme saavutanud tuntavaid tagajärgi, kuid oleme alles kaugel sellest, kus võiksime nendest uuendustest säävutada maksimaalset tulu. Näiteks on jõudsate sammudega edenenu meil karjamajandus, kuid meie teame, et sellelgi alal suurem

töö alles ees seisab. Piimakarja väljaarendamine, karjatoitmise küsimused, piimasaaduste kvaliteedi tõstmine jne., need kõik on alles üldiselt lahendamata küsimused. Õige piiratud on veel nende põllumeeste arv, kes nendes asjades on teadlikud ja paranduste sihis töötavad kavalikult ja paranduste sihis töötavad kavalikult. Suur enamus karjapidajaid rahuldub alles sellega, kui nende lehmanullikad keskmiselt 5-6 liitrit päevas lüpsavad, kuna loomajuurikate ja põldheina külvipinna suurendamine, heinamaade väetamine, kultuur-karjamaade ja muud sarnased küsimused tunduvad neile üleaurustena päevakorda võtta, sest et esisad nendega ei ole tegemist teinud. Kodune piimaga puhtalt ümberkäimine, soojapiima korralik jahutamine ja muud pisiasjad, mis ei ole kuigi rasked täita, ei leia täitmist sellepärast, et asjaomastel puudub arusaamine selle tarvidusest ja ka oskus selle teostamiseks. Meierid aga higistavad ja kontrolörid kurjustavad, et ei lähe korda tõsta võikvaliteeti. Piimamajanduse kõrvalharu pekonisigade kasvatamine, mis meil ajajooksul tingimata väljaareneb üheks tähtsamaks põllumajanduse tuluallikaks, on seni alles algastmel, ja seda sellepärast, et põllumeestele ei ole see küsimus veel küllalt selge. Puudub tihti asja tähtsusest arusaamine, aga ka oskus seda otstarbekohaselt korraldada. Sedasama võime ütelda kodulinnupidamise ja mõnede muude põllumajanduse alade kohta. Oskuse puudumise tõttu teeb mõnigi katsetegija eksisamme, mille tulemuseks on usu kaotamine asjasse nii asjaomastel kui teistel. Rahvas tunneb üldiselt ühistegevuse, kui tähtsa rahvamajandusliku teguri tulu, teades et ka uuenduste läbiviimine põllumajanduseski on mõeldav ainult ühistegevuse kaasabil, kuid oskuse puudus tegelaste ja alateadlikkus liikmete juures ühingu organisatsioonilistes küsimustes viivad väär sammudeni, mis halvavad ühingu tegevust. ja tulemuseks on tema elujõuetu hingitsemine või koguni tegevuse tagurpidimine. Nii võiksime tuua lõpmata hulga näiteid rahva elu mitmesugustelt aladelt, kus teadmiste ja tehniliste oskuste puudumine takistab vastava ala edenemist. Neid teadmisi ja oskusi peaks vabaharidustöö organisatsioonid püüdma rahvale kättesaadavaks teha. Ja seda üldhariduse levitamistöö kõrval. Võidakse ütelda, et selleks on ole-

mas eriorganisatsioonid, kellel ametis vastavad eriteadlased. Kuid alatihti puuduvad eriorganisatsioonid kohapeal, kes võiksid olla asja, algatajateks ja korraldajateks, või jälle on need niivõrd teguvõimetud, et nendelt ei ole loota tarviliste algatuste teostamist. Nõuda, et ülemaalsed organisatsioonid kohtadel korraldaks

õpetust andma eriorganisatsioonide teenistuses olevad eriteadlased.

Ühistegelise selgitustöö alal võiksid hariduslised seltsid mõndagi hõlpsamini korda saata kui ühistegelised asutused ise, sest seltsidel on selleks tihti paremad võimalused: omad seltsimajad, kursuste ja loengute organiseerimise alal kogunud tegelased jne.

sid kursuseid, loenguid jne., on asjata; seda oleks juba tehniliselt raske läbi viia. Ka ei tea keskorganisatsioonid igakord, kust kohast king kohapeal kõige enam pigistab. Algatajateks ja korraldajateks peaksid olema kohalikud asutused, kuna kesk-asutused saadaksid appi omad eriteadlased. Nii ei ole tarvidust haridusseltsil, näiteks, teenistusse võtta põllumajanduslisi või teisi nõuandjaid, vaid ta täidaks oma ülesande, kui ta organiseeriks kohapeal kursuseid ja loenguid selgitust nõudvate põllumajanduslikkude, ühistegeliste või muude päevaküsimuste käsitamiseks, ja kutsuks nendele

Majanduslised organisatsioonid aga peaksid hariduslisi seltsi aineliselt toetama. Sarnane koostöö võiks anda õige häid tulemusi.

Kokkuvõttes rõhutan veel kord: hariduslised seltsid juhtigu oma tegevus aladele, kus ümbruskonna rahvas teadmisi vajab kõige enam. Sealjuures ei tule pöörduda ainult küsimuste selgitamisega üldjoontes, vaid tuleb pakkuda teadmisi üksikasjades ja puht tehnilisi oskusi.

Nii kujuneksid vabaharidustöö organisatsioonid tähtsateks teguriteks kodumaa majanduskultuurilises ülesehitamistöös.

Valguspildid õppevahendina.

Y.

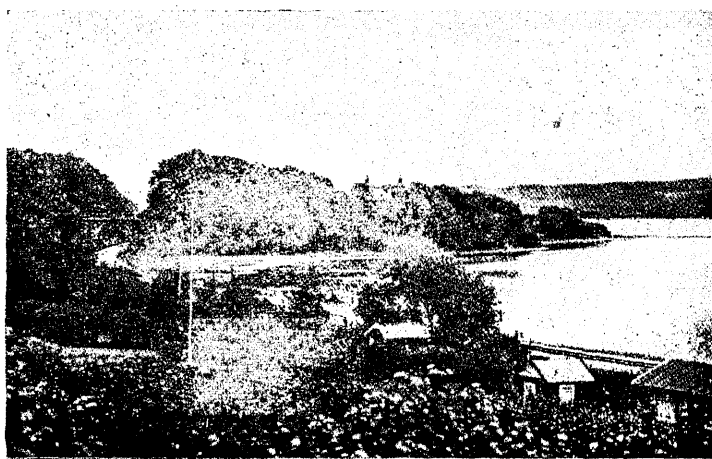
Ei koolis ega muil loenguil pole võimalik kuulajaskonnale ainet igapidi valgustada puht sõnalises ettekandes. Loengut tuleb alati illustreerida, kord piltide abil, kord mudelite demonstratsioonide, või katsetega. Üks selline illustreerimis abinõu on *pilt*, mille tähtsus õppevahendina on määratu suur: ta köidab kuulaja tähelepanu ja huvi, annab selge ülevaate aine kohta ning mitmekesistab ja kergendab tuntavalt lektoril, vstv. õpetajal ettekannet ning aine selgitamist.

Reproduktsoonide, kaartide ja tabelite, samuti ka stereokoobiliste piltide kõrval

litega võrreldes seisab ka selles, et valguspilt on tubliste efektssem ja ekraan on näha tervel auditooriumil, kuna tabelid pole kõigis omis detaalides nähtavad igaühele kuulajaskonnast. On isegi paremusi võrreldes kinematograafiliste piltidega, kus pole võimalik peatuda põhjalikumalt iga üksiku pildi juures.

Arvestades kõigi paremustega on ette näha, et valguspildid on möödapääsmatud kõigil loenguil, mis tahavad olla ülevaatlikud ja huvitavad.

Praegusel rahavaesel ajal, kus on raske soetada reproduktsoone ning tabelite kogu-

Maastik Taanis.

omavad loenguil ja koolides tähelepanudava koha ekraanile projekteeritavad pildid, diapositiivid s. o. *valguspildid*.

Viimastel on oma ette rida paremusi, mis teevad neid võrratumaks õppevahendiks. Kõigepealt on nad kergesti kättesaadavad oma odavuse tõttu võrreldes reproduktsoonide ja tabelitega. Nad on kergesti transporteeritavad; terve loengul tarvisminev seeria ei võta oma alla kuigi palju ruumi mahtudes väiksesse kastikesse. Tähtis on ka valguspildi juures see, et on ettakande puhul hõlbus kiiresti vahelduda lasta piltidel ja seega loengu jooksul demonstreerida õige rohkearvulist piltide kogu. Seeläbi on võimalik õige lühikese aja jooksul anda kontsentreeritud ja mälusse hästi püsima jäävat ülevaadet õige laialdase ala kohta. Paremus tabe-

sid, kus koolides puuduvad sagedasti mikroskoobidki, rääkimata mikroprojektsioon-aparaatidest, on näiteks kunstiajaloo ja loodustootundides valguspilt hädatarviline aseabinõu.

On igapidi soovitatav, et koolid, vstv. koolivalitsused rohkem hoolitseks valguspildivarustuse eest. On just nüüd aeg, kus seatakse kokku eelarveid. Siin ei tohi maakondade ja linnade haridusosakonnad jätta kahesilma vahele valguspilte.

Et hariduslisi organisatsioone valguspildi seeriade muretsemise raskustest vähegi üleaidata, on Haridusliidul teostamisel suurem valguspiltide laenukogu.

Vähegi järele kaaludes leiab iga haridustegelane, et valguspildi seeriad meie koolides ja ka üldise rahvahariduse põllul on mööda pääsmatud kui esimese järgu õppevahend.

EESTI HARIDUSLIIT

Tallinna, Rataskaevu tän. 22. Telefon 6-52.

Eesti Haridusliit on haridusliste sihtidega seltside keskorganisatsioon. Liidu ülesandeks on rahva kultuurilise tasapinna tõstmine Liidu enese otsekohese töö ehk temasse koondunud organisatsioonide tegevuse kaudu.

Liidu kaudu võivad üksikud seltsid igal ajal tarvilikku juhatust saada oma tegevuse korraldamiseks ja süvendamiseks. Liit muretseb kursustele ja ettelugemistele vilunud asjatundlike õpatajaid ja lektoreid. Suuremate ühisettevõtete, nagu kihelkonnahariduspäevade, maakonnaharidusnädalate ettevalmistamiseks ja korraldamiseks annab Haridusliit asjalikku nõu ja kõnelejaid. Näitemängu asja paremale järjele seadmiseks korraldab Liit lavakunsti kursusi ja annab nõu näitelava tehniliseks sisseseadmiseks. Liidu kaudu võivad seltsid ka näitelava sisseseadeid tellida. Kõne ja piduõhute sisukuse ja helevuse tõstmiseks aitab Haridusliit kaasa valguspiltide muretsemisega

Seltsi asjaajamiseks tarvilisi asju, nagu liikmekaarte, protokolli- ja kassaraamatuid, loengute ja pidude kuulutusi jne. saavad seltsid kõige parematel tingimustel Haridusliidu kaudu tellides.

Kavu ja konspekte õpiringide, loengute ja kursuste jaoks.

1. Kodukoha kirjeldamise kava. J. Rumma.	16. Pärivus.
2. Karskusküsimuse õpiring A. Elango.	17. Vanadus ja surm.
3. Noorsooliikumise õpiring.	18. Elu tekkimine, arenemine ja lõpp.
4. Rahvaluule. Prof. M. J. Eisen.	19. Kodumaa taime- ja loomariigi ajalooline arenemine.
5. Anorgaaniline ja orgaaniline keemia. Dr. A. Audova.	20. Eesti hiline rauaaeg.
6. Dünaamiline geoloogia. Dr. A. Audova.	21. Majandusteadus.
7. Zooloogia. Dr. A. Audova.	22. Kodanikuteadus.
8. Bioloogia, Dr. A. Audova.	23. Rahvusküsimus. Dir. Jaan Roos.
9. Eesti ajalugu.	24. Hõimuküsimus. Richard Janno.
10. Soomesugu rahvad.	25. Kodune kasvatus.
11. Eesti keele õigekirjutus.	26. Kohal. karskustoimkonnad ja nende tegevus.
12. Eesti rahvalauludest.	27. Lavakunsti kursuse kava.
13. Juhhan Liiv, Ernst Peterson, Eduard Vilde.	28. Üldine enesearendamise kava.
14. Eesti uuem ilukirjandus.	29. Juhtnõore organisatsioonide asutamiseks.
15. Põlvenemisõpetus.	30. Kirjandus vabaharidustöö vahendina.

Dekoratsioonide tellimise hind on:

1. Suvemaastik: kaks poognat ja kaks pöösast	} Töö ühes värvidega maksab Mk. 8.000 kuni 10.000
2. Sama riide teisel küljel on talvemaastik vastavate poognate ja maja välisvaatega	
3. Tapeettuba	
4. Talutuba	

Üksikud osad:

1. Tagasein — (töö hind ühes värvidega)	Mk. 2000—2500.—
2. Poogen — " "	" 800—1000.—
3. Pöösas — " "	" 300—500.—
4. Puu — " "	" 300—500.—
5. Maja välisvaade	" 500—1000.—
6. Toa seina ruutjalg	" 15—20.—

Hindadele on juure arvamata riide hind. Riideks on soovitatav tarvitada pesuriidet, mille hinnaks on 54 mk. ars. Talutubade jaoks võib tarvitada kotiriidet, mk. 44 ars. — Dekoratsioonide ülesseadmiseks sõidab dekoraator soovikorral kohale, kusjuures sõidukulud tasutakse eraldi.

HARIDUSLIIT.

Rahvaülikooli mõtte selgitamiseks.

J. Ruus.

Kunda asunduses, endises härrastemajas, töötab juba kolmandat aastat rahvaülikool. See õppeasutus on omalaadiline, lahkuminev teistest õppeasutustest ning käesoleval silmapilgul ainuke Eestis. Tema ülesanne on pakkuda meie maanoorsoole eluharidust.

Virumaa Rahvaülikooli puutöö ruum. — Rühm meesõpilasi puutööd tegemas.

matsiooni. See koostöö mõjub eriti kasvatavalt õpilasele. Ta näeb, et õpetaja mitte ainult sõnaga ei õpeta, vaid ka töö ja teoga. Säärane eeskuju on kõige võimsam kasvatusline tegur.

Selles rõõmsas, töökas õhkkonnas tekib igal noorel tahe töötada töö enese pärast.

Virumaa Rahvaülikooli kudumistuba. — Rühm naisõpilasi kudumas.

Kuue kuu jooksul annab ta noorsoole kõik need teadmised ning oskused, mis temal kui eesti riigikodanikul, põllumehele, majapidajal tarvilikud. See on võimalik äärmiselt intensiivse ja kavakindla töö kaudu.

Kuid veel tähtsam, kui õpetus, on kasvatusline külg rahvaülikoolis. Õpilased elavad terve aeg koos, moodustades õpetajatega ühise tööühisuse — laiendatud perekonna: süüakse ühes, ühheskoos toimetatakse tööd, mis ruumide korrashoid nõuab, koos veedetakse vabad tunnid mõistlikus meelelahutuses, kuulates laulu, muusikat, dekla-

Ta jõuab äratundmisele, mis tähendab ülev tööroõm.

Töötähte viib õpilane koolist kaasa koju, kus oma sihiteadlikku tööd jätkab enese ja oma ümbruse kultuurilise tasapinna tõstmiseks. Et rahvaülikool just rahva laialiste kihtidele määratud, et ta sisseastujatelt pea mingisugust erilist ettevalmistust ei nõua, väärrib ta kõige suuremat tähelepanu. Kahjuks puudub aga arusaamine rahvaülikooli tähtsusest laialistes rahvakihtides.

Selgitustööd peaksid siin eestkätt kohalikud rahvajuhid tegema.

Jooni põhjamaade rahvaülikoolide tegevusest.

Georg Küfferi järelle K. Reinmann.

Reis Wejenist Ryslingi sündis sinitaeva soodustusel, kuna sõit üle väikse Belt'i oli üpris lühike. Sattudes saarele, olin ka pea Odensees, ja siis Ringes (Odensee-Sveniborgi liinil); sealt ei ole Ryslingi enam kaugel. Mul puudus sõidupilet. Ümberistumisel ei tihanud ma minna piletimüügi aknale. Uus rong sõitis juba ette. Ma ütlesin konduktorile: puudub sõidupilet. Aga ta naeratas vaid, kehtitas õlgu,

see ei tegevat midagi, ja läks heasüdamlikult edasi.

Ryslingi rahvaülikooli juhataja Alfred Pavlsen, mees kuuekümnendas aastas, väga rahulik härra, keda ma kohtasin vastuvõtmistoas, kutsus kohe õhtusöögile, rikkalikult kaetud lauda, nagu see viisiks Taani maal. Tema lauas söövad ka asutuse õpetajad ja õpetajannad ja kõik, kes kuuluvad direktori majapidamisse. Hiljem viis ta

mind oma töötuppa. Kõik on siin rikkalik, nagu ma seda endale iialgi ette ei kujutanud — mina ootasin enam rahvapärast, talupojalikku; ometi väljendas kõik linnakultuuri, kaunilt nikerdatud, mille kujutus kandus Grundtvigi mõtteõilma. Vanahärra lausus mulle: „seal on elupuu ja allikas“. Odin käib igapäev sealt toomas tarkust.— Päike, tähed ja keskel tuluke, on mõeldud Grundtvigi järgmise ütelse väljenduseks:

asub väike talumajake; kui käsi välja sirutada, võib ulatada katuseni. Kaks noort õpetajat viisid mind sinna. Siin teostas kingsepapoeg Kold Grundtvigi idee.

1851. a. oli see, novembris, kui ta siin algas oma kursuse 15 õpilasega. Pavlsen on asutuse eesotsas 1884. aastast, — ja mis on saanud nüüd sellest? Rahvaülikoolile kuulub rida maju, juhatajamaja ja söögi-saal, loengutesaal, turnisaal, aiamaja klassi-

E. Kold

„Kool seisab valguse- ja soojuskiirte kaisutuses.“

Ja teine ütetus:

„Palju kallim kui punane kuld, on tunda ennast ja oma Jumalat.“

Pavlsen lõpetas, läikivail silmil ja tāsase äritusega hääles: „Grundtvig oli mees otsekui Jumala saadetud. Mõlempi käega peaks sülelema teda.“ Ja ta sirutas välja käed. Missuguse rahva juures on nii läinud kasvama inimese külitud seeme kui siin, Taanis, Grundtvigi mõju. Ma imestan. Kui üliinimlikult võib mõjuda ometi inimesel! Praeguse rahvaülikooli läheduses

ruumiga, suurepärase aed, teise direktori elumaja, kaheksa hoonet, millistest kaks on õpetajate korteriteks ja kuus koolitarkbeks. Parajasti on koolis 160 naisõpilast, viimasel suvel oli neid 220. Arenemiskäik läheb järgmises suunas: rahvaülikoolide arv väheneb; sellejuures tõuseb nende sisuline väärtus. Sellel on paremuseks, et asutus leiab endale paremaid õpetajaid, on aineliselt tugevamal järjel ja võib korraldada otstarbekohasemalt. Kuid selle suureks eitavaks küljeks on, et läheb kaotsi seesmine kontakt õpilaste ja õpetajate vahel. See oli, millele panid nii palju rõhku

rajajad: ühiselu juhatajaga ühises lauas söömise kaudu jne. pidi järjekindlalt mõjutama kasvandikke. Kuid nüüd juba tahavad nooremad õpetajad olla vabad, ja Ryslingis ei söö õpetajad õhtust enam koos õpilastega. Toad, iga kahe õpilase kohta üks, on valged, väiksed, pesu-kaussidega toolidel. Õpilaste vanadus ulatab 18—26 aastani, enamuse 20 ja 22 aasta vahel. Kirjeldan siin päeva tegevust: hommikusöögi järgi kell 7¹/₄ algas teise direktori, härra Monardi saksakeele-tund. Õpilased istusid ringis, lugesid ja jutlesid vabalt. Mulle tuli meele reisikaaslase-taanlase jutustus, kes mulle kirjeldas ringis rahvatantsu omaabi arendamise

Füünisaare linnade vappidega, ja vesiroosidega, mis kujutavad igast küljest mere uhutatavat Taanimaad. Haridusalal omab see maa tänapäev tõesti omapärase seisukoha. Pavlsen pani erilist rõhku minule tõendamisele, et rahvatantsukool ei ole oskuskool, siiski on see kujunenud Taanimaal tõusu tähtsamaks teguriks.

„Kus elab vaimliselt erk rahvas, seal leiduvad ka tüsedad inimesed iga tegevusala jaoks, ja igaüks töötab omal erialal suurima huviga.“ Põllumees sai rahvatantsukoolis oma aatelse iseloomu. Rahvatantsukool ei ole küll tema jõukuse otsekoheseks põhjuseks. Siiski kasvatab ta karja ja harib

Taani rahvatantsud ja -mängud rahvariides rahvatantsukooli õpilaste poolt.

tegurina. Kell 8¹/₄ oli hommikupalve, mis koosnes ühisest laulust, direktori poolt peetud palvest ja lõpulaulust. Kella 9—10 pidas härra Monard kõigile õpilastele loengu. Kella 10—11 jagunesid õpilased gruppidesse; mõnedel oli rehkendus, mina läksin võimlemisklassi. Kell 11—12 pidas härra direktor loengu ajaloost Franz von Assisi üle, raamitult lauludega. Kell 2 algas loeng kirjandusest, kell 3 kohvi, 3¹/₂ võimlemine, kell 5 ettekanne Taani ajaloost. Loenguid peetakse igapäev. Paistab, et neid peetakse väga palju. Nad peavad seesmiselt ära t a m a inimesi. Katseid ei korraldata. Sõnad peavad mõjuma vaikelt. Direktor Pavlsen õpetab nimelt ajalugu. Parajasti käsitas ta renessansi, tähendades sissejuhatuseks: „Ka meie elame tänapäev üle renessansi aega.“ Loengutesaalis seisavad Anderseni sõnad: „Taanimaal olen ma sündinud; seal olen ma kodus.“ Seinad on kaunistatud

oma põldu täie teadvusega. (Rahvatantsukooli naabruskülas elab üks rahvatantsukooli endine õpilane. Tema laudas leidub Taanimaal kõige kenam suguloom, keda näidati ka mulle, ja kogu Taanist tulevad põllumehed vaatama selle mehe karja ja eeskujulikkumajapidamist.) Rahvatantsukooli tööpõld ulatub kõigele inimlikule, ja Pavlsen tähendas selle kohta: „Kui kõik jõud ja võimed saavad mõjutatud ning liikuma hakkavad, siis kõik muu tuleb iseenesest.“

Need Taani talupidajate majanduslikud tulemused teevad arusaadavaks, miks võeti vastu Riigipäeval kõigi parteide poolt ühemeelselt seadus, mis kindlustab rahvatantsukoolidele tuntava riikliku toetuse (praegu maksimum kuni 18000 krooni, kuni 1921.a. oli see vaid 3000 krooni). Sellejuures ei esita riik kinlaid nõudmisi; ainuke on riiklik tunnustus. On küll ametis inspektor, kuid mitte valitsemiseks. Ta tuleb ja annab

nõu, ning sellepärast nähakse teda igalpool healmeel. Ta on sõbralik rahvaülikoolide õpetajaile.

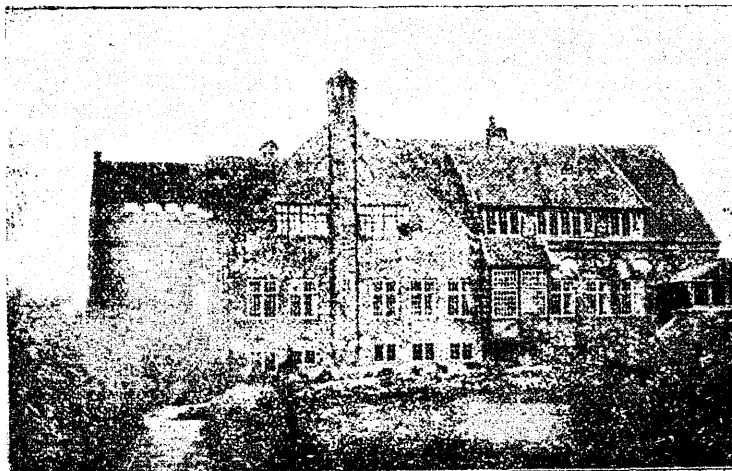
Rahvaülikool naudib täielikku õppetegevuse vabadust. Pavlsen ütles: „Meie tahame õpetada ainult seda, mida usume ja arvame; usuliselt ja poliitiliselt. Rahvas usaldab meid vaid siis, kui oleme täiesti rippumatud. Kui oleks suurem olnud riiklik toetus algusest peale, oleks võinud saada see hädaohtlikuks. Enne möödus aga palju aega, kuni hakkas riik maksma toetust 1000 krooni. Mõned kardavad veel praegugi kaotada kõrge toetusraha tõttu vabaduse. Ometigi on nüüd rahvaülikool seotud rahvaga nii kõvasti, et riik ei suudagi teda mõjutada.“

Rahvaülikooli suhtumise kohta politikale tähendas härra Pavlsen: „Üldiselt ei tee rahvaülikool tegemist politikaga. Kui tulevad aga suured küsimused, ei ole võimalik vaikida.“

Rahvusküsimus pole siingi tähtsuseta. Nii olid siin eelmisel kursusel 30 Schleswigi poissi.

Söögijuures torkas mulle silma vahe siinses ja Mohrkirch-Osterholzi*) rahvaülikoolis, mis iseloomustab mitte üksi nendes asutustes, vaid ka nendes maades valitsevat vaimu. Seal ei tohtinud keegi sõna kõnelda, siin aga jutletakse. Ja kes ei eelistaks seda vabadust preisilikule tarretusele? Õpilaste päritolu mitmesugustest maakohadest näitab ka, kuidas õpivad tundma üksikute maa-nurkade elanikud rahvaülikoolide kaudu üksteist, ja nii võib kogu rahvas nagu kokku sulada: Jüütist on tulnud 100, Seelandist 50, ja ainult 10 on tulnud Füünist. Nii on see viisiks:

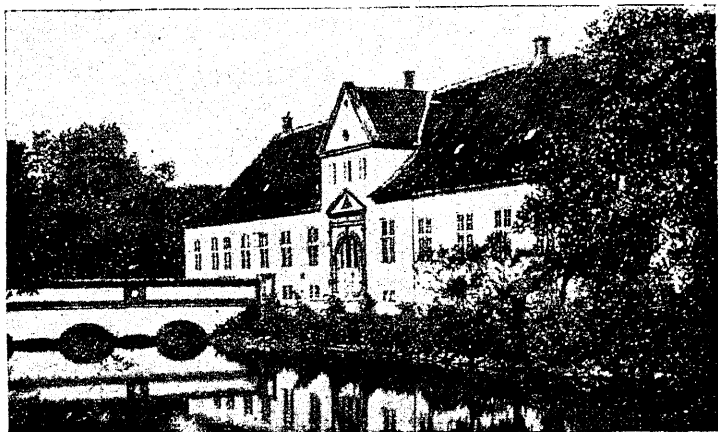
*) Saksamaal. K. R.

Antvorskovi rahvaülikool Taanis.

Ollerupi rahvaülikool Taanis.

Store-Restrupi rahvaülikool Taanis.

noored inimesed eelistavad üles otsida mõne kaugema rahvaulikooli. Keegi suurkaupmees tuli mõttele ellu kutsuda keskbürood rahvaulikoolide jaoks, mis on eratevõtte ja asub Kopenhagenis. —

Võimlemistunde olen nii mõnegi kaasa elanud, sest võimlemist harrastatakse rahvaulikoolides erilise hoolega. Tunni algul tehakse rohkelt vaba-, keha- ja hingamis- harjutusi; lõpu eel jagunetakse gruppidesse, kus jätkatakse võimlemisvahenditel hüppeid ja muid harjutusi. Vabaharjutusteks arvutakse osavõtjad üksiteistaga seisvas reas, komando järele: „Algus!“ jooksevad kõik kui kellavärk oma kohtadele. Kõik tüdrukud on ühesugustes mustades võimlemiskleitēs, mis mõjuvad kenasti rütmilistel harjutus-

tel, mida saadavad raskepärased, silmatorkavalt igatsuslikud laulud.

Oma teise reisipühapäeva saatsin ka siin mööda. Meie sammusime kuldsete viljapõldude vahel Ollerupi kirikusse. Siinne õpetaja on tühtlasi naabruses asuva rahvaulikooli juhataja, mis tunnistab sõbralikkudest suhetest kiriku ja rahvaulikooli vahel, vastupidi Grundtvigi ajale, kus Grundtvig, olles ise vaimulik, riisus oli kirikuga. Nüüd töötavad kirik ja rahvaulikool koos.

Kui Pavlsen lahkumisel jutustas ajaoludest, lisas ta kindlalt juure: „Kui peavad paranema ajad, siis tuleb äratada rahvast vaimliselt!“

(Järgneb.)

Raamatute laenutamisest avalikkudes raamatukogudes.

A. Sibul.

Enamikus meie avalikkudest raamatukogudest tarvitatakse praegu raamatute laenutamisel kahe kaardi viisi sel kujul, nagu see haridusministeeriumi määruses („Riigi Teataja“ nr. 93/94 — 1925) avalikkudele raamatukogudele normaal viisina ette nähtud. Kuna see laenutamise viis rohkesti tööd andis, sest ühe raamatu väljaandmiseks ja vastuvõtmiseks tuli 6 — 7 märkust teha ja peale selle veel laenaja ja raamatu kaardid sortida, siis kuuldus tihti kaebusi selle viisi raskepärasuse üle. Nüüd hiljuti „Riigi Teatajas“ nr. 92 — 1927 ilmunud haridusministeeriumi määruses avalikkudele raamatukogudele, mis endise määruse asemele astus, on avalikkudele raamatukogudele tehniliseks korralduseks palju rohkem vabadust antud. Nii nõutakse nüüd ainult, et raamatute väljaandmist nii korraldataks, et sellekohased ülesmärkimised oleksid tõenduseks, et raamat tõesti teatava tarvitaja kätte on antud, mis võimaluse annab raamatukogu ülalpidajal tarviduse korral avalikkude raamatukogude seaduse § 19 tarvitada ja et need ülesmärkimised annaksid materjali raamatukogu tegevuse arendamiseks ning aruande kokkuseadmiseks.

Kuna nüüd koguhoidjatele vabad käed on jäetud laenutamise viisi valikul, oleks loomulik, et koguhoidjad seda vabadust kasutaksid ja sarnaseid laenutamise viise tarvitaksid, mis eelpool toodud kahte nõudmist

rahuldaksid, kuid selle juures siiski märksa kergemad ja hõlpsamad oleksid, kui senine normaal laenutamise viis. Üheks samaseks viisiks on Newarki kahekaardiga laenutamise viis. Kuna ma seda viisi oma „Raamatukoguhoidja käsiraamatus“ põhjalikult käsitanud olen, siis ei hakka ma seda viisi siin uuesti harutama, kuid juhin huvitatud „Käsiraamatu“ juure. Täheandan siiski, et see viis tundub kohasem olevat suurematele avalikkudele raamatukogudele, eriti linnade omadele, kuna maa raamatukogudel tema tarvitamine kallina tundub, sest ta nõuab samuti kui senine normaal süsteem, kahte kaarti, kuigi ta selle juures umbes 50 protsenti tööd vähem annab, kui normaal süsteem.

Vähem kulu nõuab ühekaardiga laenutamise viisi sisseseadmine. Selle viisi juures saab iga laenaja, kui ta laenajate nimestikku kantud, ühe, kaks ehk kolm laenajakaarti, selle järele kui mitu köidet talle sellekohase tarvitamise määruse põhjal laenatakse ja kui mitu ta ise soovib võtta. Kui korruga lugeda antavate ilukirjandusliste raamatute arvu piiratakse, siis on soovitav kahevärvilisi laenaja kaarte tarvitada. Ühe teatud värvi kaartidele antakse kõiki raamatuid, kuna teisele ainult teaduslikke saab. Laenajatele antavad kaardid tehakse vastupidavast kartongist. Nende suurus on 12,5×7,5 sentimeetrit ja kannavad järgmist kuju:

hiljemalt tagasi toodud peab olema ja laenaja numbri, otsib siis leanajate kaartide kastist selle kuupäevaga kutsekaardi ja selle taga seisvate kaartide hulgast tähtpäevalehel seisva numbri järele laenaja kaardi üles. Eksituste ärahoidmiseks võrdleb veel kord numbreid ja need õiged leidnud olevat, tõmbab kaardile kirjutatud tähtpäevast ja laenaja numbrist kriipsu läbi, tõenduseks, et raamat tagasi toodud. On tempel olemas, siis võib tagasitoomise kuupäev peale lüüa. See tehtud, annab koguhoidja kaardi laenajale, et need raamatut võiks valida.

Möödub see kuupäev, mis vahekaardile märgitud ja kui siiski vahekaardi taga kaart leidub, siis on need laenajad, kelle kaardid vahekaardi taga seisavad, raamatute tagasitoomise tähtpäeva mööda lasknud minna ja neile tuleb meeletuletus saata. Kes need laenajad nimelt on kes on lugemistähtaja mööda lasknud minna ja kus nad elavad, seda näeb kohe laenaja kaardilt nii, et meeletuletuse saatmine õige hõlbus on. Ei tooda esimese meeletuletuse

laenaja kaart panna, kas varem laenatute raamatute või täna antud. Üks ehk teine tähtpäev ei oleks hea, sest ei ole teada, millise tähtpäevaga raamatud laenaja järgmine kord tagasi toob. Võiks ju ajutist asekasti tarvitada, kuid kõige parem see ka ei ole. Kui aga tingimata soovitakse mitu raamatut ühele kaardile märkida, siis tuleksid laenaja kaardid mitte tähtpäevade ja numbrite järele kasti asetada, vaid tähestiku järjekorras laenajate nimede järele. Sel puhul tuleb, kui tahetakse meeletuletusi saata kõigi laenajate kaardid läbi vaadata, mis suur töö, kui palju laenajaid, kuid selle vastu jääks ka väljaandmisel laenaja numbri kirjutamine tähtpäevalehel ära.

Neile koguhoidjatele, kes kaarta ei armasta ehk neid mõnel muul põhjusel tarvitusele võtta ei saa ehk ei taha ja kes arvustiku andmete andmisel ainult nende andmetega tahavad piirduda, mis viimases haridusministeeriumi määruses avalikkude raamatukogude kohta üles seatud, võib soovitada tarvitada päevikut, mis järgmiselt lahendatud olgu:

Kuupäev	Laenaja nimi	Laenuks antud			Märkused
		0	1—8	9	

järele raamatut ära, siis saadetakse teine meeletuletus ja kui ka see tagajärgi ei anna, nõutakse raamatuhind politsei kaudu vastuvaidlemata korras sisse, samuti ka trahviraha.

Tähtpäevaleht sarnases vormis, nagu siin soovitatud, praegu müügil ei ole. Samuti ei ole sarnaseid kaarte. Neid võib ise trükkida lasta. Kaardid kodumaa kartongist tuleksid umbes 50 senti tükk, kui neid suuremal arvul tellida. Tähtpäevalehekesele tuleksid õige odavad.

Ühele kaardile ei ole soovitav korraga mitte üle ühe raamatu kirjutada, sest mitme raamatu kirjutamisel võivad segadused tulla. Tihti ei too laenaja kellel mitu raamatut käes, mis ühele kaardile märgitud, ühekorraga ära, vaid jätab, kui tähtaeg veel käes ei ole, ühe ehk kaks raamatut oma kätte. Kui ta nüüd tagasitoomise asemel uusi võtab ja need kaardile tähendatud tõuseb küsimus, millise kuupäeva alla

Päevikusse kantakse kõik laenuks selles järjekorras, nagu nad antakse. Lahtris „laenuks antud“ märgitakse need raamatud, mis lugeda antud vastavalt nende kuuluvuse järgi kas ilukirjanduse lastekirjanduse või teadusliku kirjanduse lahtrisse. Igas lahtris kirjutatakse laenatud raamatute numbrid üksteise alla. Et laenaja teaks, millal ta raamatud võttis, liimitakse igasse raamatusse tähtpäevaleht, kuhu see kuupäev kirjutatakse, millal raamat välja anti. See päev on ka koguhoidjal väga tähtis, sest ta hõlbustab raamatute tagasitoomisel päevikust selle koha leidmist, kus laenatud raamatud märgitud. Tagasitoomisel tõmmatakse tagasitoodud raamatu numbrist kriips läbi. Kui tahetakse, võib ka erilahter tagasitoomise kuupäeva märkimiseks teha. Kuid erilist tarvidust selleks ei ole.

Arvustiku andmete kogumine on sarnasel kujul peetud päeviku juures kerge. Kui laenutamine lõpetatud, loetakse lae-

najate nimed ära ja saadakse sel teel kogu tarvitamas käinud inimeste arv. Samuti loetakse igas lahtris sinna märgitud raamatute numbrid kokku ja tulemus osutab, palju igast liigist selle päeva jooksul on laenatud. On tegemist mitmekeelse koguga, siis tuleb iga eestikeelsete raamatute ette E täht panna, et võimalik oleks üles lugeda, kui palju eestikeelseid raamatuid laenati. On aga kõik raamatud eestikeelsed, siis loomulikult langeb see ära.

Selle laenutamise viisi tähtsama halbtusena tuleb tähendada seda, et koguhoidja

siin laenajale pea kunagi ütelda ei saa, kunas seda ehk teist raamatut, mis laenus, kodu oodata võib ja millal laenaja teda umbes saada võiks. Muidugi, kui koguhoidja päivikus väljaantud raamatute numbrid tahab läbi vaadata, siis leiab ta soovitud raamatu kuid see võtab palju aega, eriti siis kui raamatukogu tarvitamine elav ja päevane läbikäik suur.

Lõpuks olgu tähendatud, et ka samane pahe ka ühekaardiga laenamise viisi juures nähtavale tuleb.

Läti Raamatukoguhoidjate Ühingu tegelaste külaskäik Eesti Raamatukoguhoidjate Ühinguale 29-31 okt. 1927 a.

Määrus raamatukoguhoidjate kutseeksami sooritamise kohta.

A. Sibul.

§ 1. Isikud kes soovivad saada tunnistuse kutselise hariduse kohta, mis vajalik töötamiseks raamatukoguhoidjana avalikus raamatukogus, võivad sooritada vastava eksami selle määruse § 6. järele moodustatavas eksamikomisjonis.

§ 2. Eksami võib sooritada kas I ehk II järgu raamatukoguhoidja kutsetunnistuse saamiseks.

Esimese järgu kutseeksami sooritajalt nõutakse vähemalt keskkooli ja teise järgu

eksami sooritajalt 6-klassilist algkooli haridust.

§ 3. Esimese järgu kutse annab õiguse töötada kõigis avalikkudes raamatukogudes, teise järgu kutse ainult maaraamatukogudes.

§ 4. Esimese järgu kutseeksami sooritajalt nõutakse vähemalt kuuekuulist praktikat ja II järgu eksaminandilt kolmekuulist praktilist töötamist avalikus raamatukogus.

§ 5. Eksamid korraldakse vähemalt üks kord aastas-septembrikuul. Eksami tähtajast

teatatakse avalikult ajakirjanduses. Sooviavaldused eksamile pääsemiseks ühes nõuetavate tunnistustega (§6) esitatakse hiljemalt 2 nädalat enne eksami tähtpäeva komisjoni juhatajale.

§ 6. Eksamikomisjon on 4-liikmeline. Komisjoni kuuluvad Haridusministeeriumi, Tartu Ülikooli raamatukogu ja Tallinna Keskraamatukogu ning Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu esitajad.

Komisjoni juhatajaks on Haridusministeeriumi esitaja.

Komisjon teeb omad otsused häälteenamusega. Häälte pooleks langemisel, otsustub komisjoni juhataja hääel ja allub vahenditult haridusministrile.

§ 7. Eksamile pääsemise sooviavaldusele tuleb juure lisada:

- a) sünnitunnistus ehk isikutunnistuse kinnitatud ärakiri.
- b) tunnistus hariduse kohta (§ 2)
- c) tunnistus praktika kohta (§ 4)
- d) kviitung eksamitasu kohta (§ 14)

§ 8. Eksam on kirjalik ja suusõnalik ja selle tagajärg peab tõestuma, et eksaminandil on raamatukogu töötamiseks tarvilikud praktilised ja kirjanduslikud teadmised. Eksami kavasse kuulub vähemalt üks praktikatund komisjoni poolt määratud laenuraamatukogus, mis peab tõestama eksamineeritava oskust; 1) arvestada lugeja soovide ja küsimustega ja 2) soovitada ja nõu anda raamatute valikul.

§ 9. Enne suusõnalikku eksami korraldatakse eksamiruumes kirjalik eksam, millal valmistakse järgmised kirjatööd; 1) raamatute nimestiku kokkuseadmine teatud lugejaskonna huvide kohaselt, 2) asjaajamine raamatukogudes, 3) vähemalt 10 teose inventeerimine ning katalogiseerimine autorkataloogi jaoks maksva määruse nõuete kohaselt.

§ 10. Suusõnalisel eksamil peavad eksaminandid tõestama;

- a) raamatukogunduse ja vabaharidustöö korraldamise tundmist.
- b) oskust raamatukogu asjaajamises (kirjavahetuses, lihtraamatupidamises, ja statistika koostamises), mitmesuguste nimestikkude ja laenu-tamissüsteemide käsitamises.

c) liigitamise ja bibliograafia, eriti eesti bibliograafia tundmist.

d) eesti- ja maailmakirjandusajaloo tundmist.

e) suusõnaliku, mitte väga raske saksa-keelse teksti veata tõlkimist.

Esimese järgu eksaminandilt nõutakse peale suusõnaliku saksa-keelse teksti tõlkimisel veel inglise-, vene- või prantsusekeelse oskust.

Märkus: Eksamiainete kava iga kutsejärgu kohta avaldatakse erimäärusena.

§ 11. Eksami käigu ja tagajärgede kohta kirjutatakse protokoll, millest peab selguma kuidas eksaminandi teadmisi hinnatud (hea, rahuldav, nõrk).

Protokoll saadetakse haridusministrile kinnitamiseks.

§ 12. Eksami sooritamise korral antakse eksaminandile vastav tunnistus komisjoni liikmete allkirjadega, millisele märgitakse kutsejärg, tunnistuse omaniku tõestavad teated, teadmiste üldhinnang ja eksamiained.

§ 13. Tunnistusele märgitakse järgmised ained;

raamatukogud; raamat, ja kiri; asjaajamine ja statistika raamatukogus; inventeerimine; katalogimine; laenutamine; bibliograafia; kirjandusajalugu ja keeled nagu § 12 lit. e loeteldud.

§ 14. Iga eksamile tulla soovija maksab Eesti Panga Tallinna osakonda Haridusministeeriumi arvele eksamitasu 500 marka ja esitab selle kohta kviitungi § 7. tähendatud korras.

Eksamitasu tagasi ei maksta.

§ 15. Teise järgu kutsetunnistuse omanik peab esitama esimese järgu kutse saamiseks nõuetava suurema hariduse ja praktika tõestuse ja sooritama eksami neis aineis, mis esimese järgu juures laiemas ulatuses nõutakse. Selle järele annab komisjon esimese järgu tunnistuse.

Toimetuse märkus: Kas ei tuleks raamatukogu asjandust korraldava toimkonna koosseisu ka mitte haridusliste seltside keskorganisatsiooni — Haridusliidu esindajat kutsuda. On ju raamatukogu üks tähtsamatest vabaharidustöö vahenditest.

Lugemisringid lugemishimuliste omaabi organisatsioonina.

„Raamat rahva sekka!“ on meil saanud juba tuntud hüüdsõnaks. Ometi pole seda igakord nii kerge teostada. Ei saa sugugi öelda, et raamatute muretsemiseks inimestel alati hea tahtmine puuduks, vaid sagedasti, ja vägagi sagedasti ei suudeta ainelistel põhjustel raamatuid muretseda. Ainelised võimalused on meil praegu tõesti kitsad. Uudisteosed raamatukaupluste akendel on paljudel praegu kättesaamatu unistus. Isegi meie rahvaraamatukogud pole praegu sarnases seisukorras, et suudaksid kõike ilmutav kirjanlust järjest juure muretseda. Kas ei muutu niisugusel korral ilus hüüdsõna paljaks sõnakõlksuks? Reklaam ja arvustused võivad ilmunud kirjanduse kõigile teatavaks teha. Raamatuid võib kas või majast majja müüa pakkuda, kuid mis see aitab kui osta ei suudeta.

Ometi ei tohi me hea kirjanduse vaimuharivast mõjust ilma jääda, seepärast tuleb leida abinõusid kuidas raskustest üle saada. Siin on lihtne ja proovitud abinõu käepärast: lugemisringid — viimastel aegadel kahjuks veidi unustusse jäänud haridustegur. Varematal aegadel leidus neid õige mitmel pool.

Inimene, kel huvi on lugemiseks ja kel leidub paar-, kolmsada marka, saab osta küll omale ühe mingisuguse raamatu ja sellegi väiksemate liigist. Raamatud nagu Tammsaare „Tõde ja õigus“ ja Jakobsoni „Vaestepatuste alev“ jäävad talle kättesaamatuks. Kui aga leiduks sel inimesel viis kuus seltsilist, kellest igalühel umbes samapalju kapitali tagavaraks, siis võiksid nad raha kokkupannes muretseda omale kõik viimase „Looduse“ romaani võistluse teosed ja veel mõne muu peale nendegi. Korrast neid lugedes ja üksteisega vahetades, saaksid kõik asjaosalised värsket kirjandust lugeda ja seda üsna väikse raha eest. Mis loetud raamatutega pärast sünnib, see on muidugi omavahelise kokkuleppe asi.

Niisugune raamatutemuretsemiseviis ongi see, mida me lugemisringiks (mõnikord ka lugejateringiks kutsutud) nimetame. Väga lihtne on niisugust lugemisringi asutada — ainult natuke ettevõtlikkust ja suur kultuurtöö on tehtud. Asja vastu peaksid kõik huvi tundma, ka kirjastajad kaasa arvatud, kes oma tooteile reklaami tehes ei peaks unustama propageerimast ka lugemisringi kui vahendit, mis nende raamatuile võimaldab kõige suurema leviku. Hinnaalanduse andmine niisugustele ringidele peaks selle juures kuuluma iseenesest mõistetavate asjade hulka.

Nüüd mõned üksikasjad: 1. Lugemisringi teostamisel on tähtis, et oleks tegelik algataja. Sellele tänuväärsele tööle on kutsutud eeskätt õpetajad ja teised seltskonnategelased. Maal pühade vaheaegadel viibivaile üliõpilasile on see samuti tänuväärne ülesanne. Asjaalgataja peaks ta juhtima nii kaugele kuni raamatud juba käes on. Muidugi on soovitatav, et ring, kuigi oma koosseisus muutudes, siiski kauemat aega püsiks.

2. Raamatute muretsemine võib sündida kahel viisil. Kõige pealt seatakse kokku soovitatavate raamatute nimestik, arvatakse välja kui palju need maksma lähevad. Siis kas maksab iga osavõtja ühe teatud raamatu hinna, kus juures raamat jääb selle isiku omanduseks või jälle jaotatakse üldsumma osavõtjate vahel võrdselt ära.

3. Lugemiseks pandagu maksma kindel kord, sest kogemused on näidanud, et ilma selleta peetakse raamatuid kaua kinni, kätakse nendega halvasti ümber jne.

4. Kuhu panna raamatud pärast tarvitamist? Kõige soovitatavam on kui ringi liikmed jaotavad raamatud eneste vahel ära, see võimaldab neil oma isikliku raamatukogu täiendamist või koguni selle asutamist kui teda varem ei olnud.

Kui raamatute muretsemiseks kõik on ühe võrra raha annud, raamatute hinnad on aga mitmesugused, siis võib liisul lasta otsustada, kellele mingisugune raamat jääb. Kui raamatute arv on suurem kui ringi liigete arv, siis võib odavamaid raamatuid kaks jne. kokku panna. On neid aga vähem kui ringiliikmeid, siis võib liisuhetmist edasi lükata edaspidiseks, kui jälle midagi on juure muretsedud või leida mõni muu tee. Kui tahetakse võidakse jätta raamatud ka ringi üldiseks omanduseks, millest võiks välja kasvada ringile oma raamatukogu.

5. Lugemisringist on ainult väikene samm õpiringini, seepärast peaksid lugemisringidest huvi tundma kõik õpiringi liikumisest huvitatud. Õieti ongi lugemisring õpiringi algelisem kuju, kuigi iseseisva väärtuse ja iseseisva arenemisvõimalusega

Lugemisringid ou üks neist praktilistest abinõudest, mis praegusel kitsikul ajal suudavad võimaldada kirjanduse pidulauast osa-
saamist paljudele ja oleks patt jätta seda võimalust kasutamata.

E. Kubjas.

Tagavaraõpetajad ja nende ülesanded vabaharidustöös.*

A-r.

Asutava Kogu poolt vastuvõetud avalikkude algkooli seaduse §64 täies ulatuses maksmahakkamisel, hiljemalt 1. jaan. 1930. a., on maa- ning linna-omavalitsused kohustatud iga 30-50 määralise algkooliõpetaja kohta ametisse seadma ühe tagavaraõpetaja. Otsekoheseks ülesandeks tagavaraõpetajail on asetada määralisi õpetajaid haiguse või mõnel muul põhjusel koolitööst puudumise korral. Vabal ajal oleksid tagavaraõpetajad koduõpetuse kui ka väljaspool kooli vabaharidustöö instruktorite kohuste täitjaks.

Pea iga maa- ja linnakoolivalitsuse juures on juba praegu olemas vähemalt üks ehk rohkem tagavaraõpetajaid, kellele maksavad palga ühisel alusel õpetajate palgaseadusega riik ja omavalitsused. Maksva õpetajate palgaseaduse järele on kohustatud algkooliõpetajate palkadest maksma: linnas — ühe poole riik ning teise poole linnavalitsus, maakonnas — 50% riik, 40% maavalitsus ning ülejäänud 10% prii korteri, kütte ja valgustuse näol kohalik valla- või aleviomavalitsus. Tagavaraõpetajad saavad palka ühesugusel alusel linnades asuvate algkoolideõpetajatega, s. o. ühe poole maksab riik ja teise poole maavalitsus ühes vastavate sõidu ning päevarahadega.

Kuna praegune maksusüsteem ei võimalda kohalikkudele omavalitsustele, eriti maa-omavalitsustele kuigi suuri sissetulekuid, siis on Vabariigi Valitsus sunnitud üldise riikliku eelarve korras kohalikkudele omavalitsustele toetusena puudujääkide katteks totatsiooni maksma. Neist totatsiooni summadest läheb omavalitsustele suurem osa algkooliõpetajate palkade maksmiseks. Selle ebanormaalse nähtuse kõrvaldamiseks on omavalitsuste poolt korduvalt nõutud maksusüsteemi revideerimist ning muutmist, eriti aga et riik võtaks ka algkoolide-õpetajate palgad samuti kui keskkoolide-õpetajate palgad täiel määral oma kanda, kuna omavalitsuste kanda jääksid ainult koolide majanduslikud kulud, mis meie koolide ruumide ja õppeabinõude viletsa ning puuduliku järje pärast isegi küllalt väljaminekuid nõuaksid.

Kuuldavasti ollagi rahaministeeriumil kavatsus koos uue õpetajate palgaseadusega esitada Riigikogule seaduse eelnõu, mille järele riik maksaks 80% algkoolide-õpetajate palgast.

Seega muutuksid siis ka algkoolide-õpe-

tajad, keda senini loeti omavalitsuste teenistuses olevateks, sisuliselt riigiametnikkudeks, eriti aga seda tagavaraõpetajad.

Mida näeme aga meie praegu tegelikult?

Suurem osa tagavaraõpetajaid on vabal ajal muudetud kohalikkude maa- ja linna-omavalitsuste ametnikkudeks, olgugi et nende palgad maksab riik. Ja paljud maa-omavalitsused, kus piiratud sissetulekute tagajärjel ametnikkude koosseisud tublisti kärbitud, on leidnud tagavaraõpetajaist ametnikkude suurendatud statuudi loomise teel toreda väljapääsutee kitsikusest. Kompensatsioon tagavaraõpetajaist omavalitsusametnikkude palkade näol keskvalitsuse poolt piiratud sissetulekute eest!

See on ainult formaalne külg. Sisuliselt on asjad aga veel palju kurvemad. Selle tagajärjel kannatab koolitöö kui ka väljaspool kooli vabaharidustöö.

Tagavaraõpetajail, koolides asetäite tunde andes, tuleb töötada väga ning väga erinevais oludes ja tingimuses mis nõuavad kiiret

Patenti ametis.

Tallinna Haridusseltsi poolt korraldat. kirjandusl. kohtu puhul tehti seltsile etteheiteid, miks kohtu korraldamisele oli organiseeritud seltskonna tegelasi, kes ei olnud elukutselised kirjanikud ja arvustajad.

HA-VE

„Palun andke mulle patent kirjandusliku kohtu pidamiseks.“

* Kuigi õpetajate palgaseadus praegu muutmisel on, jäävad tagavara õpetajate ülesanded endisteks.

„Tule alla, kirjanikust vend ja laula nii et ka mina sellest aru saan!“

„Tule sa üles, siis mõistad mind.“

otsustamise ja õiget orienteerumise võimet mitte üksi ümbruskonnas valitsevais oludes, vaid eriti ka pedagoogilisis küsimusis. Seejärest peab tagavaraõpetaja olema eeskätt hea pedagoog. Juba esimestes asetäite tundides peab ta selge ettekujutuse omama varem tehtud tööst ja selle meetodist, samuti tundma õppima õpilasi ning nende võimet. Iga tehtud väärsamm võib end hilisemas õppetöös tunda anda ning saatuslikuks saada. On täielikult põhjendatud vilunud pedagoogide kartus omi

tunde kas või ainult mõneks päevakski teistesse kätte anda.

Teiseks peab tagavaraõpetaja, kelle ülesandeks vabal ajal avalikkude algkoolide seaduse mõiste järele koduõpetuse ja vabaharidustöö instruktori kohustetäitmine, olema ka hea lektor ning vilunud organisaator. Hea pedagoog ja organisaator ei pruugi aga kunagi olla, ega olegi bürokraatlik kantselei inime. Õieti on need kaks tüüpi alati vastolus.

Eelmisi nõudeid silmaspidades, peaks tagavaraõpetajaiks määratama ainult häid organiseerimise võimelisi pedagooge. Kuid tegelikult määratakse koolivalitsuste poolt tagavaraõpetajaiks tavaliselt kutseta ja ilma vilumuseta ning iseseisva otsustamisvõimeta õpetajaid, kes võivad olla küll headeks kantselei ametnikkudeks ja käskudetäitjaks omavalitsusasutuses, aga ei mitte kunagi headeks kasvatajaiks ja vabaharidustöö korraldajaiks ning organiseeri jaoks.

Tagavaraõpetaja edukas õppetöö eeldab kõigepealt head kohapealsete olude tundmist, mis saavutatakse ainult vahetuma kontakti pidamisega maaga. Kui aga omavalitsused, nagu eelpool nägime, kasutavad tagavaraõpetajaid omavalitsuste kantseleiametnikkudena ja ainult mõne määralise õpetaja haiguse jne. puhul tuleb tagavaraõpetajail sõita kohale asetäite tunde andma — siis ei saa side pidamisest oma tegevuspiirkonnaga ja kohapealsete olude tundmisest juttugi olla. See on võimalik ainult siis, kui tagavaraõpetajad on vabal ajal koduõpetuse ja vabaharidustöö instruktori kohustetäitjaks, pidades maal loenguid, instrueerides rahvaraamatukogusid ja vabaharidustöö organisatsioonide.

Rahvahariduse huvide seisukohalt väljast on hädatarvilik, et tagavaraõpetajaid rakendatakse avalikkude algkoolide seaduse mõiste järele vabaharidustöösse!

Eesti Haridusliidu ajakiri „VABAHARIDUSTÖÖ“

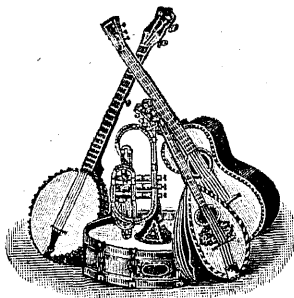
ilmub neli korda aastas vähemalt kahe trükipoogna suurus.

Tellimise hind: aastas Mk. 120.—; $\frac{1}{2}$ aastas Mk. 60.— ja üksik number Mk. 30.—
Kuulutuste hinnad: Tekstis ja kaane viimasel küljel — terve lehekülge 4.000.— mk.,
 $\frac{1}{2}$ lehekülge 2000.— mk. ja $\frac{1}{4}$ lehekülge 1000.— mk. Kuulutuste osas — terve lehekülge 3000.— mk., $\frac{1}{2}$ lehekülge 1500.— mk. ja $\frac{1}{4}$ lehekülge 750.— mk.

Mitmekordselt kuulutajaile hinnaalandus.

„VABAHARIDUSTÖÖ“ toimetuse ja talituse aadr.: Tallinn, Rataskaevu 22, tel. 6-52.

Meie rikkalik
muusikariistade ladu

on juba aastate jooksul
koolidele
paremaks ostukohaks olnud.

Soovitame ainult kodu- ja väljamaa üldiselt tunnustatud ja asjatundjate poolt heakskiidetud riistu ning müüme neid vastutusega

Tiibklaverid ja piano: C. Bechstein, August Förster, Gustav Fiedler, August Liebing, Ihse, Orntlich, Oeberg, Salong j.n.e.

Harmooniumid: A. Terkmann, H. Orntlich, Gustav Fiedler, August Liebing.

Puhkpillid: Jul. Heinr. Zimmermann, Bohland & Fuchs, Graslitz.

Grammofonid: „Odeon“ ja „His Master's Voice“

Grammofoniplaadid: „Odeon“ ja „His Master's Voice“

Keelpillid: Parematelt kodu- ja väljamaa meistritelt.

Raadio: Aparaadid ja osad iseehitajaile.

Nõudke meie hinnakirjad ja Teie veen-
dute, et meil Eestis võistlejaid pole.

°/ü **ESTO-MUUSIKA**

TALLINNAS, Viru tän. 2.

TALLINNA

Jaani tän. 6.

Telefonid:

Kassa 8-85
Kauba osak. 20-90
Võlasjand. erit. 21-42

Põllumajandusline Keskühisus «ESTONIA»

Vanem ja suurem puhtühistegeline võiväljaveo keskkorraldus Eestis.

Oma varandusi ja kapitaale üle 50.000.000.—
Liikmeid — piimaühinguid üle 200.

Eksporteerib liikmete ja võõraste võid ning muid piimasaaduseid **otsekohe väljamaale, ilma vahetalitajateta, makstes alati kõrgemat hinda.**

Soovitab piimaühingutele igasuguseid paremate sise- ja väljamaa vabrikute piimatööstus-siseseadeid, masinaid, nende tagavara osasid jne. Karjapidajatele — karja jõutoite, piimaveo kannusid, eeskujulikke kurne jne. — P. K. „Estonia“ peatülesandeks on kodumaa piimaasjanduse igakülgne edendamine.

P. K. „Estonial“ on tähtis ainult piimaühingute heakäekäik!

Sellepärast koonduvad **kõik** piimaühingud oma keskkorralduse ümber, silmaspidades ühistegevuse põhimõtet —

Ühenduses on jõud!

Käsitöö pildiajakiri koolile ja kodule

„TÖÖ-ÕPPUS“

käesoleval ajal Eestis ainuke sellel alal, ilmub (Virumaa koolinõuniku J. Karelli toimetusel ja väljaandel ning Eesti Opetajate Liidu heakskiitmisel) omas III aastakäigus, 1928 a. alates, kuukirjana (s.o. 12 korda aastas seniste 4 ja 6 nr. asemel)

„Töö-õppus“ tahab ka edaspidi jätkata enamasti lühemate artiklite avaldamist mitmesuguste käsitööde alal kooli ja kodu jaoks, kuid nende kõrval on kavatsus lähemal ajal ka suuremate teoste ilmutamisele asuda eestkäit hoovlippingi tööde õpetamise üle.

Senini ilmunud artikleist oleks tähtsamad: Koorimata puu- ehk kepptööd. Paberi voltimine. Traadist „pätklad“ peamurdmiseks. Savivoolimine algastmel. „Klaver“ igale lauluõpilasele! Oma valmistatud jõulupuuehted. Õpilaste puutööde ilustamise viisid. Paberi punumine. Tütarlaste käsitöö õppekavu Saksamaal. Vineeri tarvitamine kooli käsitöös. Nööriidid: sõlmimine. Käsitöö ja joonis-tamise ühendamisest koolis. Pussnoa tööd ja võtted.

Aiatööd algkoolis. Mänge sepitsemiseks ja mängimiseks. K. Hintzeri „Papptööde meetodika“ arvustus. Punumistööd õlgedest. Tööd luust ja sarvest. Liikuv mall-vinkel. Keedukasti kodune valmistamine. Uutmoodi panipaik harjadele. Kokkupandav väikepesu kuivataja. Puusandaalide valmistamine. Elektriga kärbseptüünis. Uutseltsi klassitahvli pühis. Dünaamiline printsiip paberi lõiketöodes. Kombineeritud klassitahvli nurk-, mall-, mõõt- ja joonlaud. Veidi rakendusgeomeetriat. Haspel. Nööriid. Puust „mõistatusi“. Hektograafi valmistamine ja tarvitamine. Nõu-nurk. Kasulikke pisiasju jne.

„Töö-õppuse“ tellimise hind on 350 mk. aastas. (300 marka neile, kes ühes ka E. O. L. kuukirja „Kasvatust“ tellivad), 175 marka pooles aastas ja 100 marka 1/4 aasta eest; üksiknumber 35 marka.

„Töö-õppuse“ senini ilmunud aastakäike on veel saada: 1926 a. — 125 m. ja 1927 a. — 200 m. eest. (Hinnata kaasanne: käsitöö kursuste pildistatud aruanne.)

Proovinumber (talitusest) 25 marka (ka postmarkide vastu).

Toimetuse ja talituse **address:** Rakvere, Vaksali tän. 30, krt. 1, kōnetraat 2-40 (sealsamas võetakse vastu ka „Kasvatuse“ tellimisi, 500 mk. aastas).

Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastus

Kingitusteks ja koduste raamatukogude täiendamiseks soovitame eriti:

Kõik raamatud saadaval nägus, luksuslikus kuldtrükiga kalingurköites,
mille eest iga raamatu hind 150 marka kõrgem

Luuletused.

- Eesti rahvalaulud I.** Dr. J. Hurda ja teiste kogudest, 12 kaardi ning 10 eessõna ja artikliga. 562 lhk., 650 marka, nahkköites 850 marka.
- Kristjan Jaak Peterson: **Laulud, päevaraamat ja kirjad.** 194 lk., 150 mk.
- Fr. R. Kreutzwald: **Viru lauliku laulud.** Gustav Suits'i eessõna. Autori pildiga. 152 lk. 200 mk.
- Lydia Koidula: **Kogutud luuletused.** G. Suits'i eessõna. Autori pildiga. 226 lk., 275 mk.
- Anna Haava: **Luuletuskogu.** Illustr. 418 lk. 400 mk.
- A. Reinvald: **Valik luuletusi.** Aut. pild. 114 lk. 100 m.
- Jaan Bergmann: **Laulud.** II trükk. 434 lk. 300 mk.
- K. E. Sööt: **Aastate kajastus.** Luulet. 1883—1924. V. Ridala eessõna. Autori pildiga. 238 lk. 350 mk.
- Eino Leino: **Helkalaulud.** Tõlkinud A. Anni. 80 lk. 60 mk., iluköites 110 mk.
- K. E. Sööt: **Rahva lauluvara.** Kogu üldiselt lauldavaid laule. 192 lk. 120 mk., kalingurköit. 170 mk.

Mitmesugused.

- A. Saal: **Leili.** Jutust. II tr. 464 lk. 165 m., iluk. 215 mk.
- Saarepiiga.** Jutustus. 196 lk. 75 mk., iluk. 125 mk.
- Dante Alighieri: **Uus elu** (Vita Nova). Tõlk. J. Semper. 9 pildiga. 102 lk. 125 mk.
- Honoré de Balzac: **Šagrään nahk.** Romaan. Tõlk. Henrik Visnapuu. Autori pildiga. 286 lk. 300 mk.
- V. Hugo: **Jumalaema kirik Pariisis.** Romaan. Tõlkinud J. Semper. 36 pildiga. 650 lk. 450 mk.
- Pierre Loti: **Islandi kalur.** Romaan. Tõlkinud Peet Vallak. Autori pildiga. 178 lk. 200 mk.
- Anatole France: **Jumalad janunevad.** Rom. Prants. 1789 a. revoluts. Tõlk. O. Treu. Aut. pild. 250 lk. 225 m.
- Frederick Marryat: **Tüürimees Tubli** ehk „Pacifici“ hukkumine. Tõlk. A. H. Tammsaare. 288 lk. 250 mk.
- W. Shakespeare: **Kuningas Lear.** Draama 5 aktis. Tõlk. Mihkel Jürna. Autori pildiga. 140 lk. 175 mk.
- **Veneetsia kaupmees.** Lustmäng 5 vaatuses. Tõlkinud M. Reiman. 10 pildiga. 152 lk. 100 mk.
- Walter Scott: **Ivanhoe.** Romaan. Tõlkin. A. Hansen. 9 pildiga. 514 lk. 375 mk.
- G. B. Shaw: **Inimene ja üliinimene.** Komöödia ja filosoofia. Tõlkinud Ants Orav. 304 lk. 275 mk.

- J. V. Jensen: **Jääliustik.** Müüdid jääajast ja esimesest inimesest. Tõlk. K. Freiberg. 192 lk. 175 mk.
- A. Kivi: **Seitse venda.** Romaan. Tõlkin. Fr. Tuglas' 42 pildiga. 482 lk. 350 mk.
- Juhani Aho: **Panu.** Romaan. Tõlkinud A. Anni. Autori pildiga. 418 lk. 325 mk.
- Eino Leino: **Simo Hurt.** Ajal. näidend 5 v. Soome Põhja sõja ajalt. Tõlk. A. Anni. Autori pild. 130 lk. 140 mk.
- A. Järnefelt: **Isamaa.** Romaan. Tõlkinud G. Suits. Autori pildiga. 186 lk. 200 mk.
- Eesti — maa — rahvas — kultuur.** 105 artiklit 88 autorilt. 446 illustr. 1276 lk. nahkk. 2500m. (Pealaos.)
- Tartumaa,** I osa maakondi kirjeld. koguteos. „EESTI“. Maadeteadusl., majandusl. ja ajalool. kirjeldus 231 pildi ja 19 kaardiga. 756 lk. 750 mk., nahkk. 950 mk.
- Võrumaa,** II osa maakondi kirjeld. kogut. „EESTI“. Maadetead. tulund. ja ajal. kirj. 122 joon. ja 10 suure kaard. 508 lk. suures kaust. 500 mk., nahkk. 700 mk.
- Hans Kruus: **Eesti ajaloo lugemik I.** 232 lk. 200 m.
- **Eesti ajaloo lugemik II.** 160 lk. 200 mk.
- Album M. J. Eiseni 70. sünnipäevaks.** Ülevaade M. J. Eiseni elust ja tegevusest ning 11 artiklit rahvaluule ja arheoloogia kohta. 61 pildiga. 186 lk. 400 mk.
- Th. Zelinski: **Vana-kreeka kirjandus I.** Iseseisv. ajajärk. Tõlkinud Linda Metslang. Eessõna kirjutanud Pärtel Baumann. 29 pildiga. 212 lk. 300 mk.
- Pestalozzi elavad sõnad.** Valik J. H. Pestalozzi teostest. Tõlkinud S. Schönberg ja E. Oissar, toimetanud P. Põld. 5 pildiga. 148 lk. 140 mk.
- Jules Payot: **Tahte kasvatamine.** Tõlkinud Alfred Koort. 220 lk. 240 mk.

Viimased uudised.

- Charles Dickens: **Oliver Twist'i imelikud elujuhtumused.** Romaan. Tõlkinud H. Freimann. Illustresitud. 208 lk. 350 mk.
- Ivan Turgenev: **Aadlipesa.** Romaan. Tõlkinud H. Visnapuu. 292 lk. 150 mk., iluköites 200 mk.
- Leonid Andrejev: **Inimese elu.** Näidend 5 pildis proloogiga. Tõlkinud A. Adson. 74 lk. 75 mk.
- Joel Lehtonen: **Soome muinasjutte.** Tõlkinud E. Raudsepp. 17 N. Mey illustr. 196 lk. 225 mk.
- Lilli Suburg: **Maarja ja Eeva** ehk suguluse truudus ja armastus mehe vastu. II trükk. 70 lk. 75 mk.

Raamatuid võib tellida otse Eesti Kirjanduse Seltsilt. Raha ette saades kannab Selts saatekulud. Seltsiliikmeile hinnaalandus: köitmata raamatuilt 20%, köites raamatuilt 15%.

Eesti Piimatööstuste Ühing EPTÜ

Tallinn, Lai t. 41 (ETK maja). Tel. 20-91, 26-07

Ühistegevline piimasaaduste väljaveo keskkorraldus

Eksporteerib

*võid ja muid piimasaadusi, makstes kõrgemaid
päevafindu.*

Varustab

*piimatööstusi paremate piimatööstuse masinate ja
igasuguste meierei tarbetega, soodsatel maksu-
tingimistel ja mõõdukate hindadega. Soovitab
karjapidajatele parimaid piimaveokannusid, kur-
nasid j.n.e.*

Annab

*piimatööstustele oma eriteadlaste läbi nõu ja
juhatusi ja toetab neid laenudega. EPTÜ
paneb suurt rõhku või kvaliteedi tõstmisele ja
tema teenistuses seisavad paremad
piimaasjanduse instruktorid.*

*EPTÜ töötab täiesti ühistegevelisel alusel ja seisab
igapäevi piimaühingute huvide teenistuses, sellepärast
saadavad piimaühingud oma või Eptüle ja
astuvad ka tema liikmeks.*